

אמונה בחוש במצות צדקה

פי פתח תפתח את ידך לו (טו. ח).

פעם שוחח רבי שלומק'ה מזוועהיל זצ"ל עם יד ימינו, רבי אליהו רוט, אודות הצורך שהאמונה תהיה בחוש, אמונה חושית. בעניין זה סיפר לו הרבי, כי בזוועהיל נהגו לשדך את הבנות בגיל שנים עשרה, ואת החתונה היו עורכים כעבור שלוש שנים, כשהכלה בת חמש עשרה. בשלוש שנים אלו היה אבי הכלה חוסך להוצאות החתונה. סיפר הרבי: הכרתי יהודי בזוועהיל ששידך את בתו בגיל שנים עשרה והחל לאסוף פרוטה לפרוטה עד שגייע מועד החתונה. ויהי בשנה השלישית, לאחר שהצטבר סכום הגון, חשב היהודי בלבו: 'הרי אמרו חז"ל כי 'מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב, שאם הוסיף - מוסיפין לו'. הוצאות השבת אינן קצובות, אלא הקב"ה פותח את ידו ומשלים את הוצאות השבת שלו, על אחת כמה וכמה הוצאות שבת שנותן משלו לאחרים. וכיון שיש בזוועהיל עניים ואביונים שאין בידם לקנות צרכי שבת, אין זה ראוי שבמגירה שלי ירצבו מאות דינרים כשאפשר לחלקם לצדקה והקב"ה מבטיח שהוא יחזירם. הרי זהו בגדר 'זה נהנה וזה לא חסר': העניים יוכלו לקנות צרכי שבת בשפע, וכשיגיע מועד חתונת בתו, יהיה לו כל טוב להשיאה'. וממחשבה למעשה. הלך אותו יהודי וחילק את כספי החתונה של בתו לעניים, שיקנו בהם צרכי שבת. ואכן, הקב"ה קיים את הבטחתו. בהגיע עת החתונה זימן לו הקב"ה כל ההוצאות התחתונה בשפע. מאז פשט המנהג בזוועהיל, שבכל ערב שבת יוצאות עגלות עמוסות כל טוב לבתי העניים בעיר. סיים הרבי: זו אמונה במוחש! רבי אליהו התפעל מן המעשה ולא העז לשאול את הרבי מי היה 'אותו יהודי' בזוועהיל. לאחר הסתלקותו של רבי שלומק'ה סיפר רבי אליהו את המעשה לבנו, רבי גדליה משה. נענה רבי גדליה משה ואמר: 'היהודי הזה היה אבא'...

(הגאון רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א - נאה דורש)

ווארט מהאור החיים הק'

הרב דומה למלאך ה'

סמוך למעונו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א היה מתגורר תלמיד חכם חשוב, שהובא לעיר על ידי הרה"ק מליז'ענסק במיוחד בכדי ללמוד עם בניו בילדותם, ולאחר מכן, גם עם נכדיו. משכורתו של המלמד הייתה על הרה"ק מליז'ענסק, והמלמד מצידו עשה ככל יכולתו ללמדם תורה ודעת. לימים נאלץ המלמד הוותיק לנטוש את מלאכת המלמדות ולחזור להתגורר לזמן מה בעיר מגוריו הראשונה. כיון שכן נפל העול על הרה"ק מליז'ענסק להשיג מלמד אחר שימלא את מקומו בחינוך הילדים. ולא היתה זו משימה קלה כל עיקר. שכן גם בטרם נבחר המלמד הראשון חקר הרבי רבי אלימלך ודרש על אודותיו ימים ושבעות, עד אשר עמד על בוריו וידע את תוכו כברו, כי ירא שמים מרבים הוא, עובד ה' ותיק וחסיד, וגם למדן מופלג בכל מכמני התורה. בדלית ברירה, החל הרה"ק מליז'ענסק שוב במלאכת החיפוש, ולאחר שמצא אדם שנראה היה בהשקפה ראשונה כמתאים למלאכת הקודש, פתח במסכת הבירורים אודותיו, עד שקיבל דרישות שלום טובות, והמלמד החדש נכנס לתפקידו. חלפו שבוע ושבעים, והמלמד נכנס לחדרו של הרבי כשפניו נפולות. קידם הרבי רבי אלימלך את פניו בדאגה והתעניין מה אירע לו שפניו נפולות. והמלמד משיב אובד עצות: אינני יודע משום מה, אך הילדים אינם מוכנים ללמוד! כבר ניסיתי לקרב את לבם לתורה בכל הדרכים האפשריות, התחלתי בטובות, ניסיתי באיומים, והגעתי אפילו עד כדי הלקאות קלות, אך כל המאמצים עלו בתוהו. מדבר אני אל העצים ואל האבנים. אפילו מילה אחת מכל הנלמד אינה חודרת לאוזניהם! השתומם הרה"ק מליז'ענסק לשמע הדברים ותהה: הן אין זו הפעם הראשונה בה מתיישבים הם ללמוד. מאז ומקדם החזקתי עבורם מלמד קבוע, ומעולם לא נשמעה על אודותיהם תלונה מעין זו. אדרבה, תמיד הצטיינו בסקידה ובהבנה, והמלמד לא חדל לגמור עליהם את ההלל. ומה אירע עתה? הרה"ק מליז'ענסק שקע בהרהורים, ובחדר השתררה דממה. לפתע, הפר הרה"ק מליז'ענסק את הדממה ובפנותו אל המלמד פתח ושאל: מי היו המלמדים שלך בילדותך. אימץ המלמד את מוחו, והחל למנות לפני הרה"ק מליז'ענסק את כל המלמדים אשר מפייהם למד, החל מיום היכנסו ל'חדר' ואילך. ועל כל אחד מהם, היה הרה"ק מליז'ענסק חוקר ודורש בנפרד לתוכנו, למהותו ולהנהגותיו. על אחד המלמדים, מלמד דרדקי אשר לימדו בגיל רך, ידע המלמד דגן לספר כי הצטיין בידיעות רחבות במילי דעלמא וגם במדעים כלליים. לאחר דרישה וחקירה נוספות התברר, כי הלה נהג להגות בספרים חיצוניים. שמע הרה"ק מליז'ענסק ואמר: דע לך כי אותו המלמד נטע בך, בשעה שלמדת מפיו, את טומאת הספרים החיצונים שקיננה בקרבו. והגם שעמלת במשך השנים בתורה ובעבודה, ואף קודמת לתקן את מעשיך וליישר את אורחותיך כדבעי, הרי שלא טרחת לעקור מקרבך את אותו שורש רע המצוי בחובך, משום שאפילו לא ידעת על קיומו, וזו היא הסיבה לסיורבם של ידידי ללמוד תורה מפיו. הניצוץ הרע הזה השוכן בקרבך, מרחיק אותם מעליך, שכן אוזניהם הטהורות אינן מסוגלות לקבל ממך תורה ('צנתרות הזהב' ח"ג פרק לו).

סיפר הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל מאונגוואר (בהסכמתו לספר 'אמרי פנחס'): באחד הכפרים בגליציה היה מלמד תינוקות שמצאו אותו כשהוא קורא בספרים חיצוניים. שניים מהורי התלמידים שלמדו אצלו, היו מחסידי הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א, והם נסעו לחצר קודשו וסיפרו את הקורות עם מלמד בנם. הורה להם הרה"ק מצאנז שיוציאו את בניהם ממלמד זה וישאירו אותם הולכי בטל עד שיסכחו אפילו את צורת האותיות שלמדו אצלו מלמד זה. שני ההורים קיבלו את אותה הוראה, והורה אחד אכן הניח את בנו כשהיה בן שבע ללכת בטל עד ששכח תלמודו, ובהגיעו לשנתו האחת עשרה הושיבו אצל מלמד ירא שמים והתחיל חזרה ללמוד עד שהפך ברבות הימים לתלמיד חכם נכבד. אולם ההורה השני כאב לו לראות איך בנו הולך בטל ללא לימוד תורה, ונתנו מיד למלמד אחר שהיה מומחה וירא אלוקים, אך משגדל הילד יצא לתרבות רעה.

על הפסוק (דברים יב כח): 'שִׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרָיִךְ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ' פירש רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, שהפסוק בא להודיענו את דברי הגמרא (חגיגה טו): 'אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו', וזהו שאמר: 'שמור, פירוש, דווקא אם המלמד הוא בשמירה, ששומר התורה כראוי, אז 'שמעת' תוכל לקבל תורה מפיו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	18:39	מסכת השבת	18:55	מסכת השבת	20:28	מסכת השבת	20:53	מסכת השבת	21:18
רצון חם	20:31	רצון חם	19:54	רצון חם	19:25	רצון חם	20:53	רצון חם	21:00

מחברים
מחילים את הידע!
הגיון ריחמי תנבית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com | להצטרפות:

מחברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפרי
"ספרי אור החיים"
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 | חיפה: מיכאל 27 • נתניה: הרמ"ם 10 • נתניה: הרמ"ם 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

קו מענה הלכה
שע"י ממלכת עוז והדר
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ניצוב ותימור: שוקי קטר

פי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך:

האירוח בלב פתוח שהוליד נס כלכלי:

סיפורו המופלא של אברך שנטל הלוואה לארח משפחה שלמה במלחמת הטילים, וזכה לברכה בלתי נתפסת לאחר שפיצוץ בצנרת חשף דירה נוספת מתחת לביתו.

נתון תמן לו... פי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך בכל מעשך ובכל משלך ידך (טו, י)

ברצוני לספר סיפור מדהים:

היה זה באחת התקופות בהן דרום הארץ היה תחת מתקפות טילים. לאברך אחד, אב לשבעה ילדים, לא היה ממ"ד בביתו, כך שהמשך המגורים בבית הפך לבלתי נסבל. הוא בקש מגיסו, שגר מחוץ לטווח הטילים, לבוא להתארח אצלו בביתו.

גיסו נאות בשמחה, למרות שמצבו הכלכלי היה דחוק, ובקושי רב הצליח בעצמו לגמור את החודש, קל וחומר עתה, שהצטרפה משפחה שלמה עם שבעה ילדים...

עובר יום ועוד יום, אשתו מכינה ארוחת בוקר כפולה, ארוחת צהריים כפולה, ארוחת ערב כפולה, וכשיש אורחים לא מסתפקים במאכלים הפשוטים ביותר, מוסיפים משהו מעבר לסטנדרט הפשוט....

למרות הקושי שבדבר, היה חוזר ואומר לאשתו את המשפט: "כשצריכים לארח - קודם כל מארחים, אחר כך חושבים איך להסתדר". ולגיסו אמר: "אתם תחזרו הביתה רק כשהמלחמה תסתיים!"

הגיס המארח לקח הלוואה מגמ"ח כדי שיוכל לארח אותם בעין יפה, והללו שהו בביתו במשך שלושה שבועות עד ניתן היה לשוב לביתם לשלום. אם לא די בהוצאות החודשיות הקבועות ששילם מדי חודש בחודשו, התווסף לו מעתה תשלום נוסף לגמ"ח...

כעבור תקופה לא ארוכה, שוד ושבר! פיצוץ רציני בצנרת המטבח בביתו. האינסטלטור הסביר שחייבים לשבור חרסיות, לעקור בלטות ולהחליף את כל הצנרת. עלות התיקון: אלפי שקלים!

אבל - אין ברירה! אי אפשר להישאר עם הצפה בבית...

אני רואה ושומע אתכם מתפלאים: זו תורה וזו שכרה? אברך שאירח משפחה שלימה, במסירות נפש, במשך שלושה שבועות תמימים - מגיע שיפול עליו תיק כזה? אהננו יודעים שמי שמארח אורחים בביתו - זוכה שבינתו יתברך, ולא חלילה להיפך...

מה נאמר ומה נדבר? האינסטלטור הגיע עם "ציוד כבד", והחל להרים את הבלטות עם קונגו רב עוצמה. לפתע, אלומת אור בוקעת מלמטה... ככל שהעמיק לחפור - האור התגבר... לרגע היה נדמה כי כל המטבח הזה יושב על "בולען", שה' ישמור ויציל..

ומה התברר למעשה?

הקבלן הכין תשתית לבניית חניון תת קרקעי. בסופו של דבר הוא לא קיבל את האישורים הנדרשים, ובנה על יסודות החניון את הבניין. האברך היה גר בקומה ראשונה והנה הוא מגלה שהוא יכול לרדת מהדירה שלו לחניון ענק.

הוא הביא קבלן מומחה שהצליח לעשות כניסה נוחה לחניון דרך החור שנפער בדירה שלו, וגם לפתוח שם חלונות שפנו אל מחוץ לבניין, ובנה שם דירת שלושה חדרים להשכרה!

דא עקא, השכנים בבניין לא שתקו. הם באו אליו בטענה: "החניון לא שלך! אין לך רשות להשתלט עליו! הוא שייך לכלל הדיירים בבניין!"

הם הלכו לדין תורה והרב פסק שהחניון שייך לקבלן!

לקבלן, מצדו, לא היה מה לעשות עם החניון הזה, והוא נאות, בשמחה, לתת אותו לאברך הזה, במתנה גמורה.

מאותו יום ואילך, לאברך הזה ב"ה לא היו יותר בעיות בפרנסה. גם לא היה קשה לו לגמור את החודש. שלא לדבר על כך שהוא לא היה צריך לגלגל כסף בגמ"חיים.

הברכה באה אל ביתו.

בית שאירח אורחים במסירות נפש, בלב פתוח, בעין טובה וביד נדיבה - יזכה לברכה! "פי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך בכל מעשך ובכל משלך ידך".

(הגאון רבי גואל אלקריף שליט"א - נאה דורש)

נתן לפניכם ברכה:

כשביטול תורה קטן הופך לקיום גדול: כיצד הרב אלישיב לימד את הרב אורי זוהר שיעור חשוב על כך שמעשה חסד, גם אם הוא כרוך בביטול תורה קטן, הוא הכרחי לקיומו של הלימוד ולברכה בפרנסה..

לְלַחַת בְּדַרְכֵינוּ (ה, ו). חז"ל דרשו בספרי: "ללכת בדרכיו - מה הוא גומל חסדים, שנאמר (תהלים כה, י): 'כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד', אף אתה הִנֵּה גומל חסדים".

סיפר לי רבי ליפא ישראלזון סיפור נפלא. אם קמנו הבוקר רק בשביל לשמוע את הסיפור הזה - הרווחנו מיליונים:

לפני ארבעים שנה - כך סיפר - למדתי בירושלים. יום אחד צעדתי ברחובותיה, וניסיתי לעצור טרמפ. עצר לי יהודי עם סוסימא, וכשנכנסתי שאל אותי: "בחור יקר, מה שמך?"

"ליפא ישראלזון", ענית. "ומי אתם?"

"אורי זוהר". אני מתאר לעצמי שכולכם מכירים אותו.

המשכנו בנסיעה, ובין הדברים נודע לו שאני נכדו של הרב אלישיב. ואז אמר לי: "בא ואספר לך סיפור אישי שהיה לי עם סבא שלך", והוא פתח וסיפר:

"אחרי שעשיתי מהפך עם עצמי, הרהרתי: אני יהודי מוכשר וארבעים שנה מחיי זרקתי לפח. מהיום עלי להכין לעצמי סדר יום מדוקדק, כמה זמן סדר א', כמה סדר ב', כמה זמן שינה, כמה זמן אוכל, הכל מדוקדק, וב"ה עליתי על דרך המלך. סדר א' אני לומד ברובע היהודי, ובשעות הצהריים אני נוסע ללימוד בבית מדרש פלוני בשכונה אחרת, ובדרך אני משתדל לעצור לאנשים טרמפים, כפי שעצתי לך עכשיו. לפעמים אני מרגיש שזה גוזל לי זמן יקר וזה בא על חשבון השטייגען שלי. ניגשתי למורי ורבי רבי יצחק שלמה זילברמן זצ"ל, מהרובע היהודי, ושאלתי אותו: 'רבי! מה חובתי בעולמי?'

"והוא השיב לי: 'אם הנושא הוא לימוד תורה - נשאל את שר התורה, הרב אלישיב'. נסענו אל הרב, נכנסנו והשאלה נשאלה.

"הרב התעניין בי, ושאל אותי: 'האם אתה מתפלל כל יום?'

'בוודאי', השבתי. 'הנה הכיפה הציצית'.

'וברכת אהבה רבה אתה אומר?' המשיך ושאל.

'בוודאי', השבתי.

"ואז הרב התחיל לנגן את הניגון הערב שלו, ומי שמע איך שהרב מתפלל לא צריך דרשה על תפילה, 'ותן בליבנו להבין ולהשכיל לשמור ולעשות ולקיים'. דע לך! כל מטרת לימוד התורה שלנו הוא בכדי לעשות ולקיים, וחלק מרכזי הוא החסד עם הזולת. ברור שתמשיך לקחת טרמפים גם אם זה גורם לך מעט ביטול תורה! ממשיך הרב ליפא ומספר: כשירדתי מהטרמפ נפרדנו לשלום. הגיעה שבת קודש, סעדתי אצל סבא, ושאלתי אותו: 'הסיפור עם הרב זילברמן והרב אורי זוהר נכון?' "בוודאי", השיב.

עזות הייתה בי, ושאלתי: "סבא! אתה יושב כל היום ולומד. איפה החסד שלך? גמ"ח - אין לך! גם לא עשית התרמה לא ל"יד שרה" ולא ל"עזר מציון", איפה החסד שלך?"

סבא חייך אלי, ואמר לי: "ליפא! בשביל מה אני עושה כל יום קבלת קהל? אני לא אדמו"ר, לא רב שכונה ולא נושא שום משרה. זה לא מחובתי לענות לאף אחד. אני עושה את זה לשם חסד!"

"סבא", לא הרפיתי, "בקבלת קהל אתה לא מייצג למשכנתאות, אתה בסך הכל עונה על שאלות בהלכות שבת ובהלכות עירובין. אם כך, אתה בעצם ממשיך, גם בזמן קבלת הקהל, ללמוד. זה לא נקרא כל כך חסד..."

"נכון", ליפא, אתה צודק", השיב. "אבל במציאות זה מפריע לסדר היום שלי בלימוד. באמצע השטייגען עלי לסגור את הגמרא, וזה קשה. לא פשוט לסגור את הגמרא למשך שעה שלמה ולענות לאנשים. אני עושה את זה רק מדין חסד".

ואז הוסיף ואמר לי הרב אלישיב במילים אלו:

"אין מצב שיעבור על יהודי אפילו יום אחד, בלי שעשה חסד. החסד שעשית - נתון 'קיום' לכל מה שעסקת בו כל היום. אם למדת - זה יקיים את הלימוד! אם עסקת בפרנסה - זה יקיים את הפרנסה!"

"דע לך!" המשיך הסבא הגדול בדבריו הנוקבים: "אם יהודי ישב ולמד כל היום, עשה שטייגען, ולא עשה שום חסד באותו היום - אין שום קיום לתורה שלו! ואם עשה ביזנס, והרוויח כסף, ולא התחסד באותו יום - הכסף יאבד ממנו! אסור ליהודי שיעבור עליו יום אחד בלי חסד!"

(הגאון רבי חזקיהו יוסף קרלנשטיין שליט"א - נאה דורש)

פְתַחַ תְּפַתַח אֶת יְדֵךְ לֹ:

כיצד אב משפחה מצא את עצמו תקוע עם רכבו, ורק לאחר שקיבל על עצמו לתת צדקה,

נפתחו לו שערי ישועה והוא חולץ בדרך נס....

בתנופה בעליה. הוא יכול לעמוד כך עוד שעות ואיש לא יעצור... השעה מתחילה להתאחר, האב מביט בשעון בעצבנות גוברת. השעה כבר 2:00 בצהריים, הוא תקוע על אם הדרך, הם עוד אמורים להגיע לדרום הארץ, ואין לו מוצא מהסבך, הרכב תקוע. הוא שב ויוצא אל הכביש, עיניו מיואשות למדי, ואז הוא נזכר במפתח המאסטר שפותח את כל השערים, בכוח הגדול ביותר לחץ יהודי מכל צרה, והוא אומר בפה מלא:

'ריבוננו של עולם, אני מתפלל שתעזרני ותחלצני מהמקום הזה, רק בכוחך הגדול לחץ את הרכב. אני מבטיח בזה סכום כסף נכבד לצדקה, ואני מבקש שהצדקה - שכוחה רב ועצום לפעול ישועות, תפתח את השערים, מטבעות הצדקה יהיו השמן בגלגלי רכבי, ואצליח להגיע לדרום הארץ לשבת הקרובה במהירות האפשרית!'

טרם כילה האיש לדבר, והנה למולו נעצר רכב מסחרי גדול, משולט למלוא אורכו וממותג כשייך לקיבוץ יראון הצפוני. האמת, שהוא לא ציפה שבדיוק הרכב הזה יעצור, אך הנהג - מראהו כבן קיבוץ מצוי, בחר דווקא לעצור בדיוק במקום בו רבים לא עוצרים. להפתעתו, מתברר שהנהג עצר בדיוק שם כדי לאפשר לשני טרמפיסטים שתעו בדרכם לרדת, והוא שואל האם גם הוא זקוק לעזרה...

'אכן כן!' - קרא האב בקול כטובע הנאחו בקש, 'רכבי נתקע בחול שבחניון, ואינני יכול לחלצו. שמא יש בידך לעזור לי, אולי לקשור את הרכב לרכבך ולחלצו?' - שאל בתקווה. 'אני יכול, רק אעשה פרסה ואשוב אליך' - אמר הנהג ועמד בדיבורו, כשהוא מתייצב לסייע לחילוץ הרכב, ואז התברר, כי הנהג שעצר - היה בטוח שהנהג התקוע מחזיק בחבלים עבים שביכולתם לחלץ רכב, שהרי אם אין לו חבלים כאלה - איך יגרור רכב אחד את הרכב השני? להפתעתו, התברר שאין לבעל הרכב התקוע חבלים, והנהג המזדמן כמעט יצא לדרכו מאוכזב, שכן אינו יכול לסייע...

כששב לרכבו, רגע לפני שהתניע, החליט משום מה לחטט בתא המטען. למרבה הפלא, התברר כי יש באמתחתו חבלים, 'כנראה, כשסייעתי למישהו להוריד דודי שמש מהגג, שכחתי אותם באוטו' - הסביר כמתנצל, ועל אתר התכופף לרכב התקוע, קשר אותו היטב לרכבו, ונכנס אליו בזריזות.

הוא התניע את הרכב, לחץ על דוושת הגז בעוצמה רבה, קול שאון נשמע ברמה וענן אבק התאבק ממעל. עוד לחיצה, ועוד אחת, והנה הרכב התקוע כמתעופף לו מעבר לגזע, מחולץ בשלום...

בעל הרכב התקוע לא מצא את המילים להודות לנהג המזדמן שכבר הסתלק מהמקום כלעומת שבא. הוא התניע את רכבו ויצא דרומה, כשלכל אורך הדרך הוא מספר לילדיו על הנס הגדול שהתחולל כאן, כיצד נהג לא צפוי, עצר במקום לא צפוי, מצא חבלים באופן לא צפוי, וחילץ את הרכב באופן פלאי ממש.

'וכל זאת בכוח הצדקה!' - אמר האב בהתרגשות, 'ראו נא ראו מה היא חוללה, איזו מהפך שמימי עוררה. רגע לפני שנתתי צדקה - היינו חסרי אונים, נטולי סיכוי להיחלץ מכאן. ועתה, בכוח הצדקה, ראו מה התחולל, כמה גדול הנס, הרי זה חילוץ של צדקה ממש!'

כי אכן כן! גם כשאין סיכוי, כשענן שחור נראה באופק, כשנראה שהמצב תקוע ללא מוצא - כוח הצדקה הוא מפתח אדיר לחולל ישועה פלאית, השגחה מופלאה, צירוף מקרים מדהים שמוביל לחילוץ מהמצב הבעייתי. וסיפור זה, אותו שלח לנו בעל המעשה במכתב אישי, קורא לעברנו בעוצמה רבה:

יהודי, אם אתה מתמודד, אם קשה לך משהו, אם אתה מרגיש אבוד - אל תאבד עשתונות! גש לקופת הצדקה, תן מליבך, מנפשך, כנדבת ידך. חפש לך עני ותן לו מכל הלב, מצא לך יהודי נזקק והענק לו מטובך. ככל שתיתן יותר צדקה, ככל שתיתן לצדקה את הכוח - כך יפתחו לך שערי שמים ותזכה בחיים טובים ומאושרים!

(גליין פניני פרשת השבוע)

היה זה לפני כעשרים שנה, בבחינת 'בימים ההם - בזמן הזה'. היו אלה ימי בין הזמנים, עת משפחה מצפון הארץ התעתדה לשבות את השבת בבית הורי האב, המתגוררים בדרום הארץ. הם יצאו מביתם ביום שישי בשעת בוקר מוקדמת, והתכוונו לפוש וליהנות עד חצות היום בפארק עין זיתים המצוי לא הרחק ממירון, ומשם להמשיך דרומה. הם החנו את הרכב בחניון הפארק - שבאותם ימים היה חורשת עפר שקטה ולא סלולה, וכולם ירדו להשתעשע ברחבי הפארק.

שעת הצהריים הגיעה, ובני המשפחה החליטו לשוב לרכב, ולהמשיך במסע לכיוון דרום הארץ. האב התניע את הרכב, ואז התברר כי כשהחנה אותו - לא הבחין בגזע עץ שבשולי החניון, ולמעשה - הגלגלים האחוריים חוננים מעברו השני של הגזע. הוא ניסה ללחוץ בכל הכוח על דוושת הגז - כדי שהרכב יצליח לעלות על המחסום שיצר גזע העץ, אך לנוכח ההדף - שקע החול שמתחת הגלגלים האחוריים עוד יותר, והרכב כולו שקע עוד יותר, כשגזע העץ תקוע מתחת לטבורו, לא מאפשר לו לצאת.

האב ניסה את כוחו בכל דרך אפשרית, גם ה'גיק' המוכן לעת צרה נשלף, אך דבר לא עזר. כל המאמצים הובילו לתוצאה אחת: החול שמתחת הגלגלים שוקע עוד יותר, הרכב הולך ושוקע, כשרק גזע העץ תקוע תחת חזון הרכב, לא מאפשר תזווה. עד מהרה הבין האב כי כאן נדרשת עזרה דחופה, ויצא אל הכביש בנסיון לעצור רכבים חולפים, אלא שהם לא מיהרו לעצור - הכניסה לחניון היא בעמק שבין עליה וירידה, וכל רכב המגיע - מאיץ כדי להמשיך

סדר חיים
מצוות שומרים
מתלדימים

סדר חיים
המבוואר

מחזורית מפיארת ומבוארת
למנוחה ושמחה וקבלת שבת ויום טוב
מל מירון אבי מאיר
מחזורית ומבוארת ומופלאה

להשיג בחנויות הספרים
מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

פינים על הפרשה:

עקב, דהינו, ראה האחרית שהיא 'עקב' שהוא עולם הבא, לזה צריך אתה לקבץ הנאה ולראות מה יהיה בסוף;
 (פיתוחי חותם פרשת ראה)

זריזות וזהירות בכונת הברכות

את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום (דברים יא כו). יש לדקדק, היה לו לומר 'את הברכה אם תשמעו', כמו שאמר גבי קללה (הלחן פסוק כח) 'אם לא תשמעו'. ואפשר, ואפשר, דזו בעצמה ברכה היא, ואין ברכה מעלה מזו, ותחלה ברכם משה רבנו עליו השלום שיהיו שומעים ומקבלים ומקימים מצות ה' והוא עקר ביאת בני ישראל לעולם, ושהיו בעיניהם דברי התורה והמצות בכל יום כחדשים:

וזהו שאמר את הברכה אשר תשמעו, דהינו, הברכה שאברך אתכם תחלה היא זו, יהי רצון אשר תשמעו, דהינו שתהיו שומעים ומקבלים ומקימים מצות ה' אלהיכם, ועוד, אשר אנכי מצוה אתכם היום, יהי רצון ששכל יום יהיו בעיניכם כחדשים (ספרי ואתחנן לו), נמצא זו ברכה בעצמה:

(פיתוחי חותם פרשת ראה)

יתן צדקה בעין יפה

איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך (דברים יז טו). אפשר לרמוז כפי מה שאמר התנא עליו השלום (אבות פ"ג מ"ז) תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדרך הוא אומר (דבהי א כט יד) 'כי ממך הכל ומיך נתנו לך'. והינו, שבא משה רבנו עליו השלום כאן להזהיר לישראל, ואמר להם, אל ירע בעיניכם במתנות עניים, שהרי הקדוש ברוך הוא הוא שנתן לכם מה לתן, והוא שצוה לכם לתן לעניים, נמצא משלו אתם ונתנים, אם כן למה ירע בעיניכם. וזהו שאמר איש כמתנת ידו, וזו המתנה שאתה נתן אל ירע בעיניך, שהרי לא נתת משלך כלום רק מברכת ה' אלקיך אשר נתן לך. אי נמי בא לרמוז דצריך לתן בעין יפה כמו שנתן לך הקדוש ברוך הוא בעין יפה, וזהו שאמר איש כמתנת ידו, ובלבד שתהיה כברכת ה' אלקיך, דהינו, כמו שהוא נתן לך כך אתה צריך לתן בעין יפה:

(פיתוחי חותם פרשת ראה)

ירבה בשתיקה, ולא ידבר אלא לצורך

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים יא כו). 'ראה עקב' גימטריא 'חשמל', והוא גימטריא 'מלבבוש'. 'חשמל' דרשו רבותינו זכרונם לברכה בה (תניגה יג) על החיות 'חש מל', חיות עתים חשות עתים ממללות, ועל דרך זה יש לדרש על האדם, דצריך כל אדם לשמר את עצמו בדבורו, לא יהיה מרבה דברים, כי זה עקר כל האדם הוא רבוי השתיקה, ולא ידבר רק לעת הצורך, וכל עקר דבורו לא יהיה רק בתורה ובתפלה, וכמו שאמר התנא (אבות פ"א מ"ז) לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, ולכך נרמז זה בשתי תבות אלה 'ראה עקב', דהינו, ראית העקב שלך שהוא הסוף, שהוא עולם הבא, דרך זה העולם הבא תלויה בחש מל, דהינו תלויה בשמירת דבורך שתשמר, עתים שאתה צריך לחשות שמר עצמך מדובר, ועתים שאתה צריך לדבר, כגון בדברי תורה ותפלה וכיוצא מצרכי שמים, שמר עצמך מלשחק:

הימים שמקיים בהם מצוות נעשים

מלבוש לעולם הבא

עוד, גימטריא 'מלבבוש', לרמוז על מה שכתב בזוהר הקדוש (ה"א רכד). על פסוק (בראשית כד א) 'ואברהם יקן בא בימים' ועל פסוק (שם מז כט) 'ויקברו ימי ישראל', דהמעשים טובים שאדם עושה בעולם הזה בימים, אותם הימים נעשים לו מלבוש שמתלבשת בהם נשמתו בצאתו מן העולם הזה, וזהו 'ואברהם יקן בא בימים', באותו מלבוש שנעשה מימיו, וזהו הרמז כאן, 'ראה עקב', דהינו ראה מה תתקן לאחריהך, והתקון הוא שתכין מלבוש מימך:

(פיתוחי חותם פרשת ראה)

הבלי העולם הזה

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (דברים יא כו). עוד יש לרמוז מלת 'עקב' הנאמרה בפרשה הסמוכה לה (לעיל יג) עם מלת ראה, וכך אומר, 'ראה עקב', כלומר, אל תתעסק בהבלי העולם הזה שהוא עולם עובר, תן עיניך בעולם הבא שאתה הולך לו שהוא עולם קבוע, שאין טפשות יותר מזה שמבקש הנאה שאינה מועלת לו לבסוף, שהרי מגיחה והולך לו, ומה הנאה יש לו בזה. לכן העקר הוא כי מה שמבקש האדם הוא הדבר שיהנה ממנו, אבל הדבר שאינו נהנה ממנו מה תועלת יש באסיפתו. לזה אמר 'ראה

עצות וסגולות:

שמירת עיניים (ב')

השומר את עיניו, אין לס"מ שליטה עליו

והנה 'עין' עם הכולל גימטריא סמ"ל, לרמוז דאם האדם שומר עיניו מראות ברע, הרי הוא משים ה' נגד עיניו וכוזה לא יש לסמ"ל שליטה עליו, ואם עיניו פקח לראות ברע, הרי נתן שליטה לסמ"ל שהוא גימטריא 'עין', ונמסר בידו ועושה בו כרצונו.
 (פיתוחי חותם, פרשת ראה, ד"ה בניס אתם)

לא יביט למרחוק, כדי שלא יכשל בחטא

וזהו החלוק שבין יראי ה' לפושעים, דהירא את דבר ה' אינו מביט למרחוק כדי שלא יסתכל בנשים, והפסילים אשר בחשך הולכים הולכים אחר עיניהם וכוזה באים לידי עריות רחמנא לצלן.
 (נגי המלך, תיקון הברית אות לא)

הצדיק שומר עיניו לא להביט בדבר רע

זהו העקר הגדול, דאין השכינה שורה במקום פגום. לפיכך קאמר, בוא וראה מה מעשיהם של הצדיקים הראויים להתדבק בשכינה, שהם מתקנים אבריהם כראוי, וזהו ואלה שמותם למטה ראובן, זה רומז לעינים כמשמעו לשון ראייה, ודהינו זה הצדיק שומר עיניו ואינו מביט בשום דבר רע, רק מקים מה שכתוב בפרשת ציצית (הלחן טו לט) 'וראייתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' [ועשייתם אתם] ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', דהמביט בציצית וזכר מצות ה' כזה לא יבוא לידי ראייה רעה. וזהו שאמר, זה הצדיק שומר עיניו בשביל ששומע לדבר ה' שאמר 'וראייתם אתו וזכרתם את כל מצות ה'', וזהו בן זכור, דהינו זכור תמיד לזה הדבר ואינו פוגם עיניו.
 (פיתוחי חותם, פרשת שלח ד"ה שלח לך אנשים)

העינים והלב סרסורי החטא

וענף עץ עבת, הוא ההדס, הדומה לעינים (ויקרא ל יד), שצריך לשמר עיניו מראות ברע, משום דעינא ולבא סרסורי עברה ניהו (ירושלמי ברכות פ"א ד"ה), ואם לא עשה להם שמירה כראוי כל הגוף נגרר אחריהם (במדבר י"ב, וזהו ח"ב רית).
 (פיתוחי חותם, פרשת אמור ד"ה ולקחתם לכם)

סתמת העינים מראית רע

ומה שקראתם התורה ענף עץ עבת, לפי שהקדוש ברוך הוא עשה הגבינים על העינים, לפי שכשרואה האדם בעיניו דבר שאסור לראות יסתם עיניו מיד, לפיכך אמר וענף עץ עבת, דהינו הענפים שהם הגבינים שעשה הקדוש ברוך הוא לעינים, ששומרים ומגנים עליהם כמו הענפים השומרים את האילן, כך אלו עבותים ומגנים על העינים, אם תראה שום דבר רע מיד תסתם אותם.
 (פיתוחי חותם שם)

כ"ק אדמו"ר מאונגוואר ארה"ב שליט"א: הנה הימים האלו ימי הרחמים והרצון באים לקראתנו, ומתחילים לומר "ה' אורי וישעי". זוזכים בימים האלו לראות האור הגדול, ולא להיות נמשך אחר היצר הרע הדומה לחוט השערה

ה' אורי וישעי

הנה הימים האלו ימי הרחמים והרצון באים לקראתנו, ומתחילים לומר "ה' אורי וישעי". זוזכים בימים האלו לראות האור הגדול, ולא להיות נמשך אחר היצר הרע הדומה לחוט השערה (ראה סוכה נב, א). וכדברי הגה"ק בעל שם משמואל (שבת תשובה שנה תר"פ), **כתיב** (תהלים כז, א) "ה' אורי וישעי", ובמדרש (ויקרא רבה פרק כ"א) **'אורי' בראש השנה וישעי' ביום הכיפורים**.

נראה לפרש דהנה בתיקוני זוהר דעבירות הן כמו סירכות הריאה. וידוע מחלוקת רש"י ותוספות (חולין מו, ב) בענין טעמא דטריפות הסירכות, דעת רש"י כי אין סירכא בלא נקב, וא"כ הריאה היא כבר נקובה. ודעת התוספות משום דסופה להתפרק ולהיעשות נקב. ובודאי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וסירכא לא תמלט מאחת משתי אלה - או שכבר יש שם נקב או שעתידי להיעשות נקב. ואולי יש להעמיס זה בכוונת רש"י שאין סירכא בלי נקב, שנכלל בו גם העתיד לנקוב.

והנה יש לפרש כן בעבירות שבאדם. יש שבאין מכח שכבר כלתה ממנו חיות הקדושה על ידי העבירות ונדבק לסטרא אחרא, וזוהי הסירכא שע"י נקב. ויש שנשתקע בטינופה דהאי עלמא היפוך ממצות 'קדושים תהיו', ואובדת ממנו החיות לאט לאט עד שיבוא לידי עבירות חמורות בשאט נפש. וזוהי סירכא שסופה לנקוב.

והנה בראש השנה הוא מעין חידוש בריאה, 'זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון'. והגיד כ"ק אבי אדמו"ר [בעל האבני נזר] וצללה"ה שענין השופר הוא הפחת רוח חיים חדשים בלב ישראל, כמו שהיה בתחילת הבריאה שכתוב "ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב, ז). וזהו כוונת הספרי (פרשת בהעלותך) שהקב"ה הוא התוקע, היינו שחיות חדשה מפי הקב"ה מתלבשת בתקיעה, ועל כן השופר מועיל אפילו למי שכבר כלתה ואבדה חיותו ממנו לגמרי, אם עכ"פ הוא יודע ומבין למצבו כי ברע הוא ומתאמץ להשיג חיים חדשים, כעין בבריאת העולם שהיה כושך שנוגד דמי. וזהו אורי בראש השנה, כעין בבריאת העולם שהיה כושך לגמרי נעדר מכל אור, ונתהווה חדשות שאמר אלוקים 'הי אור ויהי אור'. וזוהי יש לפרש דברי תיקוני זוהר (ע"ד, א) 'יהי אור', דא ראש השנה.

אך זה שהוא כסירכא שסופה לנקוב חמור מן הראשון, שעכ"פ יודע ומבין כנ"ל, אבל זה שאבדה ממנו החיות לאט לאט הוא כענין שכתוב (הושע ז, ט) "אכלו זרים כחו והוא לא ידע גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע". והוא כבשר המת שאינו מרגיש באיזמל, זה נצרך לישועה גדולה מאד.

וכבר דברנו בהפרש שבין עזרה לישועה, שעזרה היא כשהנעזר עושה גם הוא בעצמו, אלא שאין בו כח לגמור וצריך סיוע מזולתו. וישועה היא אף כשהנושע אינו עושה מעצמו מאומה והוא כבשר המת, וכל הישועה באה מכח זולתו, כמ"ש על הים (שמות יד, ל) "וישוע ה' ביום ההוא", שישאל לא היה ביכולתם לעשות מאומה בענין קריעת הים, אדרבה נאמר להם "ואתם תחרישון", ובוזרה הקדוש לא תתעורר מלה. וזהו ענין יום הכיפורים שישאל נושעים, ועל כן לרבי אף בלי תשובה כלל, ולרבנן אף שצריכין לתשובה מ"מ אינו נחשב אלא שנעשים עכ"פ כלים לקבל הישועה, וזו שבמדרש 'וישעי' ביום הכיפורים. עכ"ד"ק.

ובזה נחזור לבאר 'ראה אנכי' שצריכים לראות חכם הרואה את הנוגד ברכה וקללה, כי לפעמים דבר אחד שיש שנראה ברכה או היפוך, ועל זה צריכים להתבונן הרבה.

ובדרך מליצה נמשיך הכתוב הלאה "את הברכה אשר תשמעון". ואולי הכוונה על שמיעת תקיעת שופר, שזה מזכך ומוריד ומטהר טינופא דהאי עלמא ומאיר העיניים לראות אמיתת האור, ולא נמשך אחר טינופא דהאי עלמא. אלא נותן נשמה לעם לראות האמת הנקודה הפנימית לעבוד את השם יתברך ולהציל חיי נפשתינו בספרן של צדיקים גמורים.

(כ"ק אדמו"ר מאונגוואר ארה"ב - משנת השבוע)

הגאון רבי יעקב שיש שליט"א: "הסיני סיים את הדרשה... ושרק שריקה קטנה, ולפתע, מאי שם, מגיעים שמונה סינים ובלא אומר ודברים כל אחד תופס רגל אחת של הכיסא, ועוד לפני שאנחנו מבינים מה קורה אנו מוצאים את עצמנו באוויר בחדר המדרגות! עוד קומה ועוד קומה, שבע דקות אנחנו נמצאים בחדר בקומה שבע עשרה עם הכיסאות המפוארים מהלובי!

בזכות שמירת שבת בסין, במסירות נפש

בְּנֵי־אֶתֶם לֵה' אֶלְקֵיכֶם (יד, א)

כל בני ישראל הינם בנים אהובים של מלך מלכי המלכים, קשורים הם ושייכים אל הקדושה. וכן, גם הרחוקים שברחוקים! גם הם בנים אהובים של מלך מלכי המלכים.

לפני תקופה התקשר אלי יהודי מבקש לספר לי סיפור.

"אתה לא מכיר אותי" פתח, "אולם מאחר ואתה מדבר רבות בציבור, אני מעוניין לשתף אותך בסיפור האישי שלי. שמי אביהו דור, איש רעננה לשעבר. לצערנו, בארצנו הקטנה ישנם רבים אשר אינם שומרי תורה ומצוות, אולם אינם שונאים את החרדים. אבל אני לא הייתי כזה... ובלשון המעטה... אני הייתי שייך לצד השני, לאלו שלא אהבים את הציבור הדתי והחרדי, אלו שעושים עליהם הפגנות".

"אני מקפיד לומר הייתי בלשון עבר" המשיך האישי, "כי היום ב"ה אינני כזה, אני שונה במהותי! ואספר לך כיצד אירע הדבר".

אני אמנם לא אהבתי חרדים, אולם היתה לי תפיסה שיתכן שיהיו 'חרדים טובים', כאלו שכן אפשר לדבר אתם. וכזה היה השותף שלי, יהודי חרדי מבני ברק, משה שמו. היו לשנינו עסקים מסועפים בארץ ובעולם, ובמיוחד בסין. היינו טסים לסין הלוך ושוב פעמים רבות.

יום שלישי אחד מתקשר אלי השותף משה. היה זה מספר ימים לפני פגישה חשובה בסין על עסקת יבוא גדולה מאוד. "תגיד, אביהו, מתי אתה נוסע?" שאל.

"הפגישה נקבעה ליום ראשון, אני אטוס בשבת, אין לי כל עניין לנסוע קודם".

"תראה" אמר לי משה, "אני לא אסע בשבת, אלא כבר ביום שישי. אבל מה, מאוד קשה לי להיות לבד, שבת שלמה בלי שום יהודי בכל המרחב. מאוד אשמח אם תוכל להקדים את הטיסה ולטוס איתי כבר ביום שישי".

נו טוב, שותף מבקש טובה, הסכמתי. וכך מצאתי את עצמי ביום שישי בצהריים בבית מלון סיני חמשה כוכבים, בסוויטה מפוארת ומשוכללת בקומה השבע עשרה.

לפני שנכנסה השבת פנה אלי משה וביקש: "אביהו, יש לי בקשה חריגה. אתה מאוד חילוני, אני יודע את זה. מעולם לא דיברתי אתך על דת ויהדות, אבל עכשיו אנחנו יחד, חשוב לי מאוד שתשמור יחד איתי שבת. שבת אחת! בשבילי!"

"בכל מקרה אתה 'תקוע' כאן בסין, אין לך לאן לצאת לבלות, אתה לא יודע מילה סינית, ולא תלך לקניות עם מתורגמן... במקום להסתובב בחוסר מעש - בוא תשמור שבת יחד איתי, נביא את השכינה לסין! נדליק שתי נרות, נשיר נשמה, יהיה נחמד, אני מבטיח לך שאשתך ברעננה לא תדעו! וגם לא אחד מהחברים שלך!"

ברגע הראשון נבהלתי. כל ההזרות של החברים שלי צפו במוחי, 'החרדים האלו... כולם אותו דבר! בסוף הם ינסו להשתלט לך על המוח ולהחזיר אותך בתשובה!"

אולם לאחר רגע התעשתתי. "יודע מה, משה" אמרתי לו, "אני זורם אתך!"

"לא, לא!" הוא קטע אותי, "אני לא רוצה שתזרום איתי, אני לא מדבר על שבת חילונית אלא על שבת חרדית!"

"לא הבנתי, שבת זה שבת, מה ההבדל?"

"שבת חילונית זה לשים פלטה, לא לנסוע לים ולא להדליק אש. זה שמירת שבת, אבל שבת חילונית... אני מדבר על שבת חרדית!"

"אני מעדכן אותך מראש כי זה לא ממש קל, בשבת מתפללים שלוש תפילות, צריך ללכת כמה דקות לבית חב"ד, בתקווה שיש שם מניין... אבל זה לא מספיק, ליל שבת אחרי הסעודה אנחנו הולכים שוב לבית חב"ד, יש שם התועודות חסידיית, עונג שבת, טיש, אנחנו הולכים גם לשם..."

"נו נו, מה שתגיד משה! נשרוד את זה."

"רגע, שכחתי משהו" נזכר הרב משה, "כשנחזור מבית חב"ד בליל שבת בשעת לילה מאוחרת אני אהיה ממש עייף, הבעיה שיש לי קביעות מיוחדת בדף יומי עליה אני שומר בכל כוחי, ואם אין לי חברות ואין לי שיעור אני נרדם... אין ברירה, אתה תהיה החברותא שלי בליל שבת אחר הסעודה."

"בשמחה! אבל מה זה דף היומי? אני יודע מה זה דף, אני יודע מה זה יומי, משהו כמו עיתון יומי... אבל מה זה 'דף היומי'?"

לרב משה לא היתה חסרה סבלנות, והוא הסביר לי בדיוק מהו התפקיד שהוא מיעד לי.

וכשהבנתי סוף סוף, נבהלתי, "משה, איזה 'תיק' תפרת לי! אבל בכל זאת אני לא נרתע, כמו שאמרתי לך בהתחלה, אני זורם איתך. אם זה מה שעושה לך טוב, בסדר. תפילות, זמירות, דף היומי."

ברוך ה', שמחה מלאה את לבו של הרב משה, יש לו שותף לשבת המלכה. רק בעיה אחת נשארה, המעלית... לך תנסה לומר לבחור חילוני לעלות שבע עשרה קומות ברגל, שוב ושוב. זה יהיה הקש שישבור את הכל!

אכן בעיה, אבל בעיה היא לא סיבה לסגת, בעיה היא סיבה להפעיל את הראש ולמצוא פתרון. מה עשה הרב משה? לקח מזוודה קטנה, העמיס בה כל טוב, יין, חלות, דגים ופיצוחים, והוריד את הכל ללובי המפואר שבקומת כניסה.

לאחר שחזרנו מהתפילה ניגש משה אל המזוודה, הוציא מפה לבנה ופרס אותה על שולחן צדדי, הוציא סלטים, חלות ודגים, מעין עולם הבא, פתח שולחן בלובי של המלון.

"תשמע הרב שיש" המשיך האיש בסיפורו "שם בסין זה לא מלונות כמו בארץ, שם הכל מפואר, כל כיסא ממש דומה לכיסא של אחשוורוש!"

נטלנו ידיים והתחלנו לאכול, משה התחיל לשיר ואני מצטרף, הבטחה זה הבטחה!

ופתאום... 'ויבוא' באמצע הסעודה הופיע סיני גבוה, מנכ"ל בית המלון, מסתכל ולא מבין מה קורה מול עיניו. זה נראה מירון, או הלולא של

ר' שיינע בן ר' משה, מעולם הוא לא ראה טחינה וגפילטע פיש!

באנגלית רצוצה שאל את השניים מדוע הם לא בחדרם, "האם משהו לא תקין, יש בעיה בניקיון, במיזוג, או בנוחות של החדר? מדוע אתם יושבים כאן באמצע הלובי?"

הרב משה קם ממקומו, ופנה אל מנכ"ל: "הכל בסדר, אנו ממש נהנים מכל רגע, אבל יש לנו בעיה אני לא יכולים לעלות במעלית."

"יש בעיה במעלית, יש לכם פוביה ממעליות?" "לא, הכל בסדר, רק עכשיו שבת, ואיננו יכולים לעלות בשבת במעלית."

"שבת?!" לא הבין הסיני, "שבת מפריע לעלות במעלית?" לדבר עם סיני על מעלית בשבת זה כמו לדבר סינית, ולא עם סיני...

הרב משה החליט לנסות כיון שונה: "אנחנו יהודים, אסור ליהודים לעלות היום במעלית."

הסיני נדרך "אתה יהודים! בחיי לא ראיתי יהודים, אבל קראתי עליכם רבות, שמעתי שאתם בני העם החכם, בני העם הרחמן! האלוקים הוא אבא שלכם! אתם חשובים, אתם בני שלוו!"

"את ההמשך לא דמיינו כלל" המשיך אביהו בסיפורו, "הסיני סיים את הדרשה... ושרק שריקה קטנה, ולפתע, מאי שם, מגיעים שמונה סינים ובלא אומר ודברים כל אחד תופס רגל אחת של הכיסא, ועוד לפני שאנחנו מבינים מה קורה אנו מוצאים את עצמנו באוויר בחדר המדרגות! עוד קומה ועוד קומה, שבע דקות אנחנו נמצאים בחדר בקומה שבע עשרה עם הכיסאות המפוארים מהלובי!"

ועוד לפני שאנו מספיקים להתאושש, מגיח המנכ"ל בעצמו עם הגפילטע פיש והטחינה אחרינו!

אני פשוט לא מאמין. אני צובט את עצמי, מנסה לבדוק האם אני בחלום או בהקיץ! "האלוקים הרים אותי אל החדר בלא לחלל את השבת!"

במוצאי שבת אני מתקשר לאשתי, מספר על כל חוויות השבת, ובהתרגשות עצומה מספר לה על

הסיני הגבוה, והמסע לקומה שבע עשרה. "תקשיב לי" אומרת לי אשתי, "אתה התאמצת, השבת היתה קשה עבורך, ואף על פי כן התאמצת לשמור אותה, והאלוקים נתן לך נשיקה על הראש וחיבוק עם שתי ידיים! התאמצת? קיבלת!"

"אבל אני רוצה לומר לך עוד משהו", המשיכה אשתי. "רק סוסים הולכים אחורה, בני אדם הולכים קדימה! אחרי כזה חיבוק מאלוקים - בשבת הבאה גם אני והילדים מצטרפים אליך, כולנו יחד נשמור שבת!"

ברוך ה', העסקה יצאה לפועל לשביעות רצון כל הצדדים. למחרת, יום שני, אנו שבים אל הארץ הקדושה. אבל לפני שאנו חוזרים הביתה אנו עושים עצירה קטנה, אנחנו נוסעים אל המשגיה, רבי דן סגל שליט"א, לספר לו על החוויה.

הרב מתפעל, מתרגש מההארה המיוחדת משמים, ולאחר מכן מתעניין קצת בחיי - מה אני עושה? במה אני מתעסק?

סיפרתי לו שאני מאוד חילוני, אבל מצוה אחת מתוך תרי"ג מצוות אני מקיים. כל יום לפני העבודה אני מניח תפילין! ומהיום יש לי עוד מצוה: אשתי קבעה נחרצות שמשבת הבאה כולנו חילונים שומרי שבת... תפילין ושבת.

המשגיה הרים אלי את עיניו הטובות ואמר לי: "תקשיב לי אביהו, יש לך שולחן יקר מאוד, אבל שולחן לא יכול לעמוד רק על שתי רגליים, הוא יתהפך, הוא חייב רגל שלישית!"

"אתה חייב רגל שלישית, שיעור תורה, לימוד של מעט הלכות. תורה היא רגל של החיים, בלעדיה - אתה עלול להתהפך!"

לפני שיצאנו עצר אותי המשגיה ואמר לי "תשמע לי, לשולחן נורמטיבי יש ארבע רגליים, הרגל הרביעית נמצאת ברעננה, אצל האדמו"ר מקליבלנד. לך אליו, כדאי לך!"

"מה אומר לך הרב שיש" מסיים אביהו את סיפורו, "תפגוש אותי ברחוב לא תכיר אותי, היום אני עם זקן ופאות, ובשבת - עם שטריימל גדול על הראש."

"ברוך השם אני מחזיק ישיבה של נושרים בבני ברק, ומסייע לבנות בית כנסת גדול על שם הרבי שלי, הרבי מקליבלנד."

"אבל תשמע דבר אחד... לפני כמה חודשים עזבתי את רעננה ובאתי לגור בירושלים עיר הקודש. קניתי דירה במגדל דירות, דירה גדולה ויפה המשקיפה על כל ירושלים. השבוע, בליל שבת, חזרתי הביתה לאחר תפילת ערבית עם השטריימל הכבד, ו... המעלית שבת לא עובדת... ועכשיו לא נדרש ממני לעלות שבע עשרה קומות אלא שלושים ושתיים קומות!"

אני מסתכל ימינה שמאלה, מחפש את הסינים שיבואו להעלות אותי עד הבית, אבל כאן אין אפילו סיני אחד!"

או אז הבנתי שהסינים באים כשקשה, כשקופצים למים במסירות נפש! 'הבא ליטהר מסייעין בידו!' אז יש סינים, לא בשבת רגילה שנהרסת המעלית שבת."

ללמדנו מהו כוחו של יהודי. שבת אחת שקוימה במסירות נפש קרבה אותו אל השכינה. לא מדובר כאן בגוי המתגייר, מדובר כאן בבן אובד, בן אהוב החזור לאבא שבשמים! 'בנים אתם לה' אלוקיכם!

(הגאון רבי יעקב שיש - נאה דורש)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: כשסיים רבי נח להציע את דבריו נענה לו הרה"ק מפולנאה ואמר: אם עצתי אתה דורש, דעתי כי אם בני ראשקוב יסכימו לתת לך משכורת שבועית של עשרה זהובים, כדאי לך לקבל את ההצעה. משהגיעו פרנסי ראשקוב לאחר שלשה ימים לשמוע את תשובתו של רבי נח, הם נענו מיד לבקשתו: מוכנים ומזומנים אנו ליתן לכם סכום זה, ובלבד שתבואו לעירנו. סיכם עימם רבי נח, כי בימים הקרובים יכין את עצמו לנסיעה אליהם, ימכור את רכושו הדל, וייצא אל עירם.

מאכלי השבת

מהצדיקים שדברי תורתם הקדושים מובאים בספר 'תולדות יעקב יוסף', של הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זיע"א, הוא הרה"ק רבי נח מראשקוב זיע"א. לא רק בתורתו שבכתב היה הרה"ק מפולנאה מצטט את אמרותיו של צדיק נסתר זה, כי אם גם בתורתו שבעל פה, וכך רגיל היה הרה"ק לספר על הרה"ק מראשקוב את הסיפור הבא:

משלחת של פרנסי העיר ראשקוב, טובי העיר ועסקניה, על דעת כל בני העיר, פקדה את ביתו של הרה"ק רבי נח והציעה לו להגיע אל עירם, עיר מלאה חכמים וסופרים, ולשבת שם על כסא הרבנות, להורות להם את הדרך ילכון בה ואת המעשה אשר יעשון כדת משה וישראל.

רבי נח לא מיהר להשיבם דבר. "אין רצוני להיות נבהל להשיב, גם עלי להתייעץ עם מביני דבר, הטובה היא כהונה זו עבורי", אמר להם רבי נח, "ולכן אבקשכם להמתין כאן יום או יומיים עד שאוכל להחליט על צעדיי הבאים". פרנסי ראשקוב הסכימו עם דברי רבי נח שנאמרו בטעם ובדעת, ואמרו כי ישובו אליו בעוד שלשה ימים לשמוע את ההחלטה הסופית.

משעזבו פרנסי ראשקוב את מעונו, החליט רבי נח כי הטוב ביותר עבורו יהיה לקבל עצה הוגנת מידידו הותיק הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה. יודע היה רבי נח בהרה"ק מפולנאה, כי ידיד אמת הוא לו ודורש טובתו. מוטב יעשה אם יפנה אליו ויתיעץ עימו אם לקבל על עצמו את משא העם להתעטר בכתר רבנות ראשקוב.

משסיים רבי נח להציע את דבריו נענה לו הרה"ק מפולנאה ואמר: אם עצתי אתה דורש, דעתי כי אם בני ראשקוב יסכימו לתת לך משכורת שבועית של עשרה זהובים, כדאי לך לקבל את ההצעה.

משהגיעו פרנסי ראשקוב לאחר שלשה ימים לשמוע את תשובתו של רבי נח, הם נענו מיד לבקשתו: מוכנים ומזומנים אנו ליתן לכם סכום זה, ובלבד שתבואו לעירנו. סיכם עימם רבי נח, כי בימים הקרובים יכין את עצמו לנסיעה אליהם, ימכור את רכושו הדל, וייצא אל עירם.

לא ארכו ימים רבים עד שרבי נח מצא את עצמו יוצא אל דרכו לראשקוב. מזג האוויר היה נאה ורגיליו של רבי נח נעשו קלות להלך. מהלך היה בניחותא ומחשבותיו תפוסים בדברי תורה וחסידות.

בבוקרו של יום שישי הגיע רבי נח לעיירה מרוחקת, שלאחר בירור קצר נודע לו כי הוא היהודי היחידי בעיירה. יהודי זה היה הבעלים של בית המרוח המקומי, משם מצא את פרנסתו בהרחבה. הגיע רבי נח לבית המרוח וביקש מהיהודי כי יואיל נא לארחו למשך השבת. היהודי שמח מאוד למראה האורח שהגיע אליו, והודיע לו בסבר פנים יפות כי הוא ישמח מאוד לארחו, אפס

כי אין לו חדרים פנויים בביתו, ולכן הוא מציע לו לישון בחצר הגדולה והמאווררת.

בעל בית המזיגה הסביר לרבי נח כי החדר המרכזי והגדול של ביתו הוא החדר אליו מגיעים הגויים תושבי העיירה וסביבותיה לשתות שם משקאות חריפים. החדר עמוס תמיד בטיפוסים מפוקפקים ומשונים, שיכורים והלומי יין, אשר לא ניתן לדעת את אשר יעוללו. בשאר החדרים מתגוררים וישנים הוא ובני משפחתו, ואין לו כל חדר מיותר. אולם, החצר הגדולה, הטעים לו היהודי, היא סגורה היטב. איש לא נכנס אליה, והיות שמזג האויר יפה ונוח, הרי שזה יכול לשמש כפתרון מוצלח.

רבי נח שמח על ההצעה. אף הוא כשלעצמו מבקש היה להתבודד עם עצמו ולעסוק בתורה ובתפילה מבלי שיפריעו לו. החצר הסגורה הייתה מתאימה לו לכתחילה, והוא הודה ליהודי על טוב ליבו.

בליל שבת, לאחר שרבי נח סיים את תפילתו, הוא ראה את היהודי בעל בית המזיגה עומד לידו וממתין לו. השניים איחלו 'שבת שלום ומבורך' זה לזה, ובעל בית המזיגה המשיך ואמר: אורחי היקר, לשם מה יש עלי להוציא את סעודת השבת שלך אל החצר, אולי תואיל נא להיכנס אל חדר המגורים שלנו, שם אוכלים אנו כולנו יחד את סעודת השבת, ולאכול עמנו בצוותא.

נעתר רבי נח להפצרותו של בעל הבית, ואמר לו: כל מה שיאמר לך בעל הבית - עשה! אם רצונך שאבוא לאכול עמכם יחד - אשמח לעשות זאת. אולם זאת אבקש מכם: אין רצוני לשבת כי אם בקצה השולחן ממש, וזאת בשל כך שבוודאי תבין שסדר ההנהגה שלי בסעודות שבת - שונה הוא מהנהוג אצלכם, ורצוני להמשיך במנהגים בהם אני רגיל. אם תסכים לתנאי זה - בוודאי שתיכף אבוא עמך.

היהודי בעל בית המזיגה לא הרהר אפילו לרגע ותיכף נענה ואמר: לכבוד הוא לנו ונסכים לכל תנאיך. מיד נערוך לך בקצה השולחן את כל מאכלי השבת: יין לקידוש, לחם משנה, בשר ודגים וכל מטעמים. תוכל לשבת שם ולערוך לעצמך את הסעודה לפי כל הסדרים והמנהגים, הכל על הצד היותר טוב.

היה זה לאחר שהחלות הגדולות הוגשו אל השולחן. גם בעל הבית וגם רבי נח נטלו ידיהם לסעודה ובצעו על הלחם משנה. עקרת הבית קמה ממקומה והכניסה אל השולחן מגש גדול ועליו דג שלם וגדול, שנשלה מהנהר הסמוך בצהרי יום השישי ונשלה אל תנור האבן לאפייתו כדת לכבוד שבת.

עוד לא הספיק בעל הבית לחתוך את הדג הגדול והנה דפיקות נשמעו בדלת. כל בני המשפחה התפלאו מאוד: מי הוא זה הדופק אצלנו בשעה כזאת?! הרי כל הגויים כבר יודעים ומורגלים מזה שנים רבות שאין להפריענו ביום השבת. אחד

הילדים פתח את הדלת, ולהפתעת כולם, על מפתן הדלת עמדו, לא אחרים מאשר הפריץ והפריצה, אלו אשר העיירה כולה שייכת להם. מעולם לא טרחו הפריץ והפריצה, לא שניהם יחד ולא כל אחד לחוד, לבקר בבית המזיגה, ועל אחת כמה וכמה, לא בשעה כזאת של ליל שבת, בה כולם יודעים כי הם עורכים לעצמם את סעודת השבת.

הפריץ והפריצה אף הם עצמם לא ידעו להסביר בבירור את סיבת בואם. הם הביטו בהתפעלות על שולחן השבת הערוך לתפארת, על הנרות הדולקים, ועל מיני המאכלים המתוקנים, ואמרו בהתרגשות: תמיד שמענו על סעודות השבת המיוחדות שיש אצל היהודים, ומעולם לא היה לנו הזדמנות לראות זאת בעינינו. הלילה, כשערכנו את הטיוול היומי שלנו ועברנו בסמוך לבית המזיגה, נזכרנו בזה והחלטנו להפתיע אתכם בביקור. בוודאי לא יהיה אכפת לכם אם נצטרף כאורחים מן הצד לשולחן השבת שלכם!?

בעל הבית לקח את המושכות לידי ונענה להם: הלא אורחי כבוד אתם לנו, ואפילו אתם בעלי הבית כאן. התכבדו נא ושבו, ותרגישו כאילו אתם מצויים בטרקלינכם. הנה תיכף נכבד אתכם במיטב מעדני השבת המסורתיים. נטל היהודי שתי צלחות גדולות והכניס בכל אחת מהם נתח דג עסיסי אותו הוא חתך מהדג שלפניו, והגיש בפני הפריץ והפריצה.

ובכל אותו הזמן, יושב היה רבי נח בפאתי השולחן, אחוז בשרעפי קודש, ואינו יודע כלום מבואם של הפריץ והפריצה. עיניו היו עצומות בדביקות עילאית, מחשבותיו שוטטו בעולמות טמירים ונשגבים, אכסוף נועם שבת, והוא אינו מרגיש כלום בכל המתרחש בחדר.

הפריץ שנהנה מאוד מקבלת הפנים המלכבת והמזמינה לא חשב לרגע להחמיץ את ההזדמנות המיוחדת. המזלג שעמד בפניו כבר הושט ונגעץ בבשרו של הדג שעמד על הצלחת, אלא שבאותו הרגע ממש בו הוא הרים את המזלג כדי להכניסו אל פיו, נשמעה צווחה נוראה ומחרישת אוזניים מהקצה השני של השולחן.

היה זה רבי נח שהשמיע צווחה זו, כשהוא נופל על הריצפה ושוכב מעולף.

מיד חרדו כולם ונזעקו לעזרתו של רבי נח. בעל הבית רץ לעבר האורח כדי להקיצו מעלפונו. לאחר דקות ארוכות הצליחו לעורר את האורח ולהושיבו על מקומו. הפריץ שכמובן לא התחיל עדיין לאכול מהדג, המתין שירגעו הרוחות ולחזרתם של כולם אל השולחן. אחרי שנראה היה כאילו נשכח האירוע המביך והאווירה החגיגית חזרה לחלל החדר, שוב ניסה הפריץ לטעום ממנת הדג המיוחדת.

גם הפעם, באותו חלקיק שניה של בין הנעיצה במזלג לבין ההכנסה אל הפה, נשמעה צווחה נוראה, עוד יותר מקודמתה, כשגם בזה הפעם האורח נפל מכסאו, השתרע בשנית על הריצפה

השבוע במדור:

יש לו חובות, האם צריך ליתן מעשר כספים? | תיקון חשמל בשבת על ידי יהודים ונכרים | לחם עם חתיכות בצל בשריות | נסיעה לנופש לארץ מצרים | מי שאוסף כסף האם נחשב שקיים מצוות צדקה בעצמו?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

להוריד תחילה מהסכום שהרויח, את הוצאות הבית המינימאליות ואח"כ להפריש מעשר.

לסיכום: מי שיש לו חובות, מעיקר הדין פטור מן הצדקה וממעשר כספים, חוץ משלישית השקל בשנה, שזה כל אדם חייב, אולם אם יש באפשרותו להפריש מעשר כספים, ולקנות בהם דברי מצוה שממילא קונה אותם, לכמה שיטות יוצא בזה מצות מעשר כספים.

אמנם אם כבר יש לו התחייבויות לצדקה, לכאורה יש כאן נדר, והוא חייב לקיים נדרו, אך מצינו בתשב"ץ (ח"ב סימן קלא) שמי שנדר לצדקה, ויש לו בנים שהוא צריך לפרנסם הם קודמין,

דקיימא לן עניי עירך קודמין, ועל זה אמרו בכתובות (דף נ ע"א) 'אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת', וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת, זה הזן בניו ובנותיו קטנים, ואפילו אין לו בנים, והוא צריך למזונותיו להתפרנס ממעשה ידיו, הוא קודם לכל אדם, וכמו שאמרו בבבא מציעא (דף סב ע"א) חייך קודמין לחיי חברך.

אמנם כתב שם שמהטוב ביותר שיתיר את נדרו, גם בענינו מי שכבר התחייב לצדקה ויש לו חובות, יתיר את נדריו לצדקה, וישלם את חובותיו.

בס"ד

ועקדת יצחק
לזרעו וזמור

עקדת יצחק זילברשטיין
להחכם הקרמון רבי יצחק עראמה זיע"א

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

יש לו חובות, האם צריך ליתן מעשר כספים

שאלה: משפחה שהגיעה למצוקה כלכלית, כלומר שההוצאות שלהם יותר מההכנסות, ואינם מצליחים לגמור את החודש, ותוצאה מכך הם הסתבכו בחובות, כעת המשפחה הגיעה לארגון המטפל בהבראה כלכלית, כדי להעלותם על דרך המלך, והשאלה היא, האם הם חייבים להפריש מעשר כספים, עוד הם שואלים, מה עם ההוראות קבע, שהם כבר התחייבו לצדקה, האם הם יכולים לבטלם?

תשובה: בברכי יוסף (יו"ד סימן רנא סק"ג) כתב בשם ספר חסידים (סימן תנד), מי שחייב לבני אדם, לא ירבה בצדקה. ולכאורה משמע שיתן צדקה אך לא ירבה, אולם בסימן אחר (סימן שצז) כתב רבי יהודה החסיד, אדם שחייב לאחרים ממון, ואין לו משלו, לא יקנה ספרים, ולא יתן צדקה, ולא ישכיר סופרים, ולא יתן נרות לבית הכנסת ועל זה נאמר (ישעי' סא ח) 'שׁוֹנֵא גְזֵל בְּעוֹלָה'. כלומר שלא יתן כלל צדקה.

ואולי יש ליישב, שיש סכום שכל אדם חייב ליתן צדקה בשנה, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סימן רמט ס"ב) "לעולם לא ימנע אדם עצמו פחות משלישית השקל לשנה, ואם נתן פחות מזה, לא קיים מצות צדקה". וסכום זה גם החייב לאחרים צריך ליתן, אבל שאר נתינות של מעשר כספים, וכל שכן חומש לא יתן. [סכום זה, הוא בערך לפי שווי של עשרה גרם כסף].

ובתשובות והנהגות (ח"א סימן תקס אות ב) כתב ששמע מהרב מבריסק מרן הגרי"ז זצ"ל, שכל מי שמצבו דחוק, עד שזקוק לעזרה מאחרים, ואינו חי בדרך מותרות כלל, רק חי בדוחק עם בני ביתו, אין צריך ליתן מעשר, רק יקח לעצמו את כסף מעשרו, וכן בני תורה הנצרכים לא יקחו ממעשר של אחרים כשאפשר להם לקחת משל עצמם.

ובדרך אמונה (מתנות עניים פ"ז ציון ההלכה ס"ק ריד) כתב, שדווקא אם גם לצרכי עצמו אין מוציא אלא המוכרח ביותר, ובשאר הכסף משלם חובותיו, והביא עדות בשם מרן הזו"א זצ"ל שהורה לאחד שהיה לו חובות שמכל מקום ירשום עליו לחוב חשבון המעשר, ויפרענו אח"כ אחר שישלם חובותיו.

וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סימן קצה) וזה פשוט אצלי שכל אדם שהוא בעל חוב לאחרים וע"י הפרשת מעשר כספים ממעט בפרעון חוב לא טוב עושה בעמיו. עכ"ד.

ובספר דבש לפי (אות פ"א אות כז) הביא שעל פי זה פירשו הקדמונים את הפסוק (שופטים ה ב) 'בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' שְׂקוּדָם' בפרוע פרעות בישראל, יש על אדם לפרוע חובותיו, ולאחר מכן 'בהתנדב עם', יכול להתנדב ולתת צדקה, ואם יעשה כן, אז ברכו ה'.

בסוף ספר דרך פקודיך (הנהגות ישרות אות כט) כתב שמי שיש לו חובות, יכול לפרוע את החובות מכספי מעשר, כי גם פריעת בעל חוב היא מצוה. ובספר מאמרי צדקה [לבעל השומרי אמונים] כתב שצריך לומר שהתנה כן, קודם שהתחיל במצוה זו. [אמנם זה חידוש שאדם יוכל לפרוע חובות מכספי מעשר, ומסתבר שדבריו מבוססים שאדם שיש לו חובות פטור ממעשר].

אמנם עדיין יש לשאול, שהרי כתב הרמב"ם (מתנות עניים פ"י ה"ב) 'לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא הזיק נגלל בשביל הצדקה, שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום'. ובטור (סימן רמו) הוסיף 'כי הדבר בדוק ומנוסה, כי בשביל הצדקה שנותן לא יחסר לו, אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד'. ואם כן יאמר האדם, אני אתן צדקה, ולא יחסר לי וגם אוכל לשלם את החובות.

ויש לומר שכל זה בדרך סגול, אבל אסור לעשות סגולות על חשבון חובות של אחרים, ואדרבה במקום שאינו חייב צדקה ונותן, הצדקה לא תועיל.

אמנם העצה היא, שיפריש מעשר כספים, ויקנה בהם את המצוות שממילא חייב לקנותם, ויכול גם לשלם בהם את דמי הלימוד של בניו, אמנם אם לא נהג כן עד עכשיו, יעשה התרת נדרים על המעשר כספים, ושוב יקבל על עצמו, להפריש מעשר כספים, ובתנאי שיוכל גם לעשות בהם מצוות שהוא חייב בהם ממילא, וכדברי הפתחי תשובה (יו"ד סימן רמט סק"ב) ובשו"ת שבת הלוי (ח"ו סימן קצה) כתב שלבני הישיבות אפשר להקל כשיטת הכנסת הגדולה,

תיקון חשמל בשבת ע"י יהודים ונכרים

שאלה: בערב שבת, סמוך לחשיכה, נותק החשמל ברחוב ולפיאן בשכונתנו הקדושה, ובאו לשאול אם מותר ליהודים לתקן החשמל [היינו עובדים יהודים מחברת החשמל], כי נצרך להם כמה שעות לעניין זה.

תשובה: יש לברר אם יש ברחוב זה חולים שיש בהם סכנה, שזקוקים לחשמל, להצלת חייהם, דבכגון זה מתירין בשמו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ומרן הגרי"י פישר זצ"ל שהתירו את הדבר. אך אם לא נמצא רק חולה שאין בו סכנה אין להקל אלא על ידי נכרים, ודוק.

[וכיון דאיכא לברורי, כי זה נוגע למבוי אחד הוריתי לברר, כי כאשר היה המדובר בשכונה שלימה הורה הגרש"ז זצ"ל שאפשר להסתמך דבמסתמא נמצא חולה שאין בו סכנה].

לחם עם חתיכות בצל בשריות

הגאון רבי מתתיהו דייטש שליט"א גאב"ד רמת שלמה ובעל נתיבות אדם

ארכיון 'עוז והדר'

שאלה: אפה לחמניות וקודם האפייה הניח עליו חתיכות קטנות של בצל שחתכם בסכין בשרי, האם מותר לאכול את הלחמניות.

תשובה: מותר לאכול הלחמניות בפני עצמם או עם בשר. דאף שקיימא לן בשולחן ערוך (סימן צו, סעיף א) שאין לעשות פת בשרי או חלבי, מכל מקום כאן בדיעבד אפשר לצרף הני פוסקים [עי' פתחי תשובה (סימן צו, ס"ק א) בשם חמדת שלמה, וכף החיים (שם, אות לט)] דסבירא להו שבצל אינו דבר חריף, ובפרט אם נעשה בסכין שאינו בן יומנו, דאפשר לצרף שיטת הבית מאיר (סימן סו, סעיף א) ונפסק במהרש"ם (חלק א, סימן ע) דבדיעבד לא נעשה בשרי ואכמ"ל.

אך על כל פנים יעשה איזה היכר על הלחמניות בכדי שלא יבואו לידי מכשול לאוכלם עם חלב.

נסיעה לנופש לארץ מצרים

שאלה: האם מותר לנסוע למצרים לנופש או לעסקים, הרי נפסק ברמב"ם (פרק ה מהלכות מלכים, הלכה ז) שאסור לשכון במצרים, ומקורו בירושלמי (סוכה פרק ה, הלכה א).

תשובה: אפשר לנסוע לתקופה קצרה. הדנה אף שהרמב"ם פסק כן כנ"ל, כבר דשו הפוסקים ליישב איך היה הדבר שהרמב"ם עצמו היה גר במצרים. עי' סמ"ג (מצוה רכז) שיישב דאחר שבא סנחריב ובלבל את העולם כבר ליכא איסור זה, ומסיים "ועל זה סומכים הדריים במצרים וברור ונכון הוא" עיין שם, והיראים (סימן שט) תירץ כי דוקא "בדרך הזה" אסור לשוב אבל בשאר דרכים מותר לנסוע למצרים וכו' עיין שם, וכך כתבו עוד ראשונים, על כל פנים חזינו שבזמננו כבר לא חשו כל כך לעצם איסור זה.

ומלבד כל האמור, כבר כתב בשו"ת התעוררות תשובה (סימן ריח) דלא אסרה תורה אלא להתיישב ולהשתקע במצרים, ומביא ראיות מהפוסקים ומלשון הרמב"ם, אבל נסיעה לזמן קצר שהוא בגדר ישיבת עראי מותר.

ועוד, בשו"ת שואל ומשיב (תנינא, חלק ד, סימן קז) כתב, כי כל האיסור הוא דווקא שלא ישבו שם רבים, כמו בני מדינה אחת וכדומה, אבל איזה אנשים יחידים לא אסרה תורה, עיין שם.

ובשלישית אני בא, במשך מה שכתב הגאון רבי אברהם פאלאגי זצ"ל בספר שמע אברהם (סימן לג) על פי דברי הרי"ף שבעין יעקב (פרק קמא דסוטה, דף יב), כי ארץ מצרים המוזכרת בתורה אינה ארץ מצרים הידועה לנו בימינו עתה, אלא היא במקום אחר ליד ים סוף עיין שם.

ולפי כל זה עולה שפיר כי אין איסור לנסוע למצרים לתקופה קצרה, אך כמובן לא להתיישב או להשתקע שם, דבזה לא איירי הפוסקים הני"ל. [ומה גם שיש בזה סכנה מוחשית, ופשוט].

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א ראש כולל צאנז בבית שמש ומח"ס מעדני אשר

ארכיון 'עוז והדר'

מי שאוסף כסף האם נחשב שקיים מצוות צדקה בעצמו?

שאלה:

מי שאוסף כסף לצדקה עבור עניים, האם נחשב שקיים מצוות צדקה בעצמו?

תשובה: בפרשתנו (דברים טו, י) "נתון נתון לו וְלֹא יֵרַע לְבָבָהּ בְּתַתָּהּ לוֹ כִּי בְגַלְל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַךְ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֶׂה יָדְךָ וּבְכָל מְשַׁלַּח יָדְךָ". איתא בגמרא בבא בתרא (ט, א) "גדול המעשה יותר מהעושה".

וכתב החיד"א בפרשתנו בספרו פני דוד לבאר דבר נפלא: "זה שאמר הפסוק 'נתון' אם גרמת שיהיה נתינה מאחרים, מעלה אני עליך 'נתון לו' כמ"ש הטור שכרו כנותן. 'ולא ירע לבבך' שהיית רוצה לתת וזה שהשתדלת שאחרים יתנו אינו חשוב בעיניך, לא היא, 'כי בגלל הדבר הזה' שהשתדלת עם אחרים, וזה שאמר 'כי בגלל הדבר' לשון דיבור שהשתדלת בדברך, 'יברכה ה' ומה שאמר 'בתתך לו' הכוונה בעבור תתן לו שהיית חפץ לתת לו משלך כאמור".

וכן החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ה סוף פ' ט"ז), וכן כתב בכלי יקר כתב שיש לומר שעניין זה, לעשות אחרים שיתנו צדקה, נרמז בפסוק בפרשתנו (ט"ו י"א) "על כן אָבְכִי מִצְנָה - לְאָמֹר" שתאמר תגיד ותעשה לאחרים "פָּתַחְתָּ תַּפְתָּח אֶת יָדְךָ".

וכן בכתב סופר בפרשת ראה כתב להסביר את דברי המדרש המובא ברש"י במשלי על הפסוק (ג' ט') "כִּבְדֹּת ה' מְהוֹנָה" וברש"י שם בשם המדרש "אל תקרי מהונך אלא מגרוךך", עיין בשו"ת אבני חפץ (סימן כ"ט ס"ק י') שכתב שלא ידע היכן מקור דבר זה. דיש להקשות: איך יכולים לקיים מצוות צדקה על ידי הגרון? והסביר על פי מה דאמרין בגמרא בבא בתרא (ט' ע"א) "גדול המעשה יותר מן העושה", וזה כוונת המדרש "אל תקרי מהונך", לא העיקר מי שנותן צדקה, אלא צריך נמי שיהא מתרים אחרים דהיינו שהולך לצעוק בגרון שיתרמו כסף, ומובא נמי בדברי חנוך בפרשת ראה.

ובערוך השולחן (סי' רמ"ז סעיף ה') בסוגריים כתב וזה לשונו: "קבלתי כי על ידי שאדם מאסף צדקה מאחרים, על ידי זה מציל את דורותיו הבאים אחריו מלחזור על עול הפתחים" עכ"ל.

ובספר אהבת שלום: הסביר דברי הגמרא שבת (קנא, ב) "אמר רב יוסף האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני, אהדורי אפתחא לא מיהדר". הסביר שהכוונה שלא הלך לאסוף כסף לאחרים שמי שאוסף כסף לאחרים לא יצטרך לאסוף בשבילו.

כשהוא מעולף לגמרי. גם הפעם רץ בעל הבית אל עבר האורח, ובקושי רב הצליח לעורר אותו ולהחזירו אל מקומו ליד השולחן.

הפריץ ההמום ממראה עיניו שאל את היהודי: מי האיש? האם קרוב משפחה הוא לך? האם ידידים אתם? ומה בדיוק קורה לו כשהוא צוח ונופל מעולף? היהודי משך בכתפיו ואמר: 'אימין לי הפריץ שאין לי שמץ של מושג מי הוא זה ומאין הוא בא. כל שידוע אני הוא ששמו 'נח' וכי היום בבוקר הוא הגיע אל בית המזיגה וביקש להתארח אצלי. יתר על כן, אין לי כל מידע.

בשלב זה התערבה הפריצה ואמרה לפריץ: חוששני מאוד כי מדובר באדם חולה מסוכן, שמחלתו היא מחלה מדבקת! זו סכנה עבורנו להיות יחד אתו תחת אותה קורת גג! מי יודע באיזה מחלה קשה ומוזרה הוא יכול להדביק אותנו. הבה ונברח מכאן כל עוד נפשנו בנו.

בקושי הספיקה לסיים את דבריה, והיא יחד עם הפריץ קמו מהשולחן בבהלה רבה, וכאחוזי תזוית פתחו במנוסה אל עבר הדלת. הם אפילו לא הספיקו להיפרד לשלום ממארחיהם, וקול ריצתם המבוהלת נשמעה מבחוץ.

רבי נח שלא רצה להפריע את המשך סעודת השבת, ביקש את רשותם של המארחים לסיים את הסעודה ולצאת אל החצר. הם כמובן הסכימו מיד, אף הם חששו מאותה מחלה מדבקת כביכול, ורבי נח פתח בברכת המזון נלהבת כדרכו בקודש וכשסיים יצא אל מקום לינתו בחצר.

והי בחצי הלילה, לפתע נפתחת הדלת המובילה אל החצר ובעלת הבית יוצאת בבהלה כשהיא משמיעה קול בכי חנוק: הואל נא, אורחני היקר, להיכנס אל הבית. בעלי היקר חש שלא בטוב, הוא מרגיש שאלו הם הדקות האחרונות לחייו, והוא מבקש שתיכנס אל חדרו כדי לעזור לו באמירת סדר הווידוי לפני שנשמתו פורחת ממנו למרומים.

לשמע הדברים רץ רבי נח במהירות נפלאה אל תוך הבית, תוך כדי שהוא צועק בקול רם: מקבל אני עלי כי בסעודת שבת בצפרא דשבתא אטעם מהדג ובוה אתקן את הנשמה המגולגלת

בו. רבי נח ניגש במהירות אל מיטתו של בעל המזיגה שנראה היה כאילו תקף ליה עלמא ואמר לו: אגלה לך את סוד מחלתך! דע לך כי הבאת על עצמך דינים וקטרוגים, בזאת שנתת לגוי לטעום ממאכלי השבת, כי במנוחתו לא ישכנו ערלים. עניין זה הביא עליך את מחלתך זו, אולם אם תתן לי תקיעת כף ותבטיח לי כי לעולם לא תתן יותר את מאכלי השבת לגויים, הרי שבס"ד נוכל לפעול לך רפואה וישועה.

המוזג נענה ובשארית כוחותיו הושיט את ידו לרבי נח והבטיח כי יהיה מה שיהיה ואני לעולם לא אתן עוד לגוי לטעום ממאכלי השבת.

לשמע הבטחתו, המשיך רבי נח והסביר לחולה את אשר אירע: עליך לדעת כי בדג זה שעלה על שולחן השבת הייתה מגולגלת נשמה קדושה שהמתינה לתיקונה כבר כמה מאות שנים. רק לאחרונה ממש הצליחה הנשמה להיכנס אל תוך דג, כשהיא מייחלת לך שתזכה לעלות על שולחנו של אדם יהודי שיתקין את הדג לכבוד שבת ויאכל ממנו כמצות היום, כשבכך היא תבוא לידי תיקונה השלם.

ההשגחה העליונה כיוונה וסובבה שאשבות שבת זו בביתך, כדי שאוכל לעזור ולסייע לתיקון אותה הנשמה המצויה בדג. והנה בעוד שאני טרוד במשימה קדושה זו ומהרהר על תיקונה של אותה נשמה, קמו המקטרגים והביאו לך שהפריץ יגיע לביתכם ויפריע את עבודת התיקון שהיה עלינו לעשות.

ובאותו הרגע בו נעץ הפריץ את המזלג שלו בדג, זעקה הנשמה המגולגלת צווחה נוראה! אוי ואבוי לי, זעקה הנשמה, שעתה עומד גוי שפל זה לאכול מהדג ולמנוע ממני תיקון. מרוב פחד ואימה מצווחת הדג, צווחתי אף אני זעקה איומה ואיבדתי את ההכרה.

חשבתי שהצלחנו להכניע את המקטרגים והפריץ לא ירצה יותר לטעום מהדג. אולם המקטרגים המשיכו במלאכתם וכך אירע שהפריץ שוב ניסה לאכול מהדג. הפעם צווחה הנשמה בקול גבוה יותר, ושב גם אני צעקתי ואיבדתי את ההכרה.

בפועל, סירבתי לאכול מהדג, גם לאחר שהפריץ והפריצה יצאו מהבית. הבנתי שמלחמה גדולה נערכת בין כוחות הקדושה לכוחות הטומאה על תיקון נשמה זו, וחשבתי כי מוטב לי שאמשוך ידי מכל זה, בבחינת 'שב ואל תעשה עדיף'. כיון שכך, כעסה הנשמה עליך מאוד, בראותה כי היא מפסידה את תיקונה, והיא גרמה להענישך במחלתך הקשה.

כיון שראיתי כל זאת, אמרתי מיד שאני מקבל על עצמי לאכול מהדג ולתקן בכך את הנשמה, וממך אני מבקש שתראה להיזהר ולהישמר בכבוד מאכלי השבת, ובוודאי שלא תתן לגויים לטעום מהם.

כעבור שעה קלה החל היהודי להרגיש בטוב יותר, והוא עמד על רגליו כאחד האדם.

על הפסוקים (דברים יד כב - כג): **עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה. וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשִׁפְן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֶשֶׂר דֶּגְנְךָ תִירֶשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וַיִּצְאֲנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים, מִבֵּיא רִבְיָנוּ הַשְּׁפֵת אִמַּת זִיעִ"א בְּשֵׁם זִקְנוּ רִבְיָנוּ הַחִידוּשִׁי הַרִי"ם זִיעִ"א, כִּי מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוֹד עַל שִׁגְב מֵאֲכִילֵי הַשְּׁבֵת שֶׁהֵם מִתְקַנְיִם אֶת גּוֹף הָאָדָם וּמְרוֹמְמִים אוֹתוֹ לזִכּוֹת לֵהוֹיֹת יְרֵא שְׁמַיִם (תְּרִי"ד): "מִוְרֵי זִקְנֵי ז"ל אָמַר, לְלַמּוֹד מִכָּאן דֹּאכִילָה בְּקִדּוּשָׁה לִפְנֵי ה' מִתְקַן הָאָדָם לֵהוֹיֹת יְרֵא שְׁמַיִם. וְכִמוּ כֵן סְעוּדַת שֶׁבֶת שְׁנִקְרָא 'סְעוּדַת דְּמַהִימְנוּתָא', לִפְנֵי שְׁמִתְקַן הַגּוֹף לֵהוֹיֹת נִמְשָׁךְ אַחֵר הַקִּדּוּשָׁה, וְדַפְחָ"ח.**

ראיה לדברי זקנו, במיילים המרוממות 'ומצאתי שדבר אמת בפיו', כתב השפת אמת (תרי"ב): "כבר כתבתי בשם מורי זקני ז"ל, כי יש ללמוד מזה שמאכילת מצוה באין ליראה את ה'. וביאר כי המאכל כשהוא מבורר מפסולת מביא יראה, ועל ידי המעשר שניתן הראשית לשמו יתברך נשאר קדושה גם בהשיריים ומתברר, וכמו כן בשבת אין צריך בירור, עכ"ד ז"ל. ומצאתי שדבר אמת בפיו וכדבריו מפורש במדרש תנחומא בפרשה זו: בזכות שני דברים בני ישראל מתחטאין לפני המקום, בזכות המעשר דכתיב ושמת כו', ובזכות שבת דכתיב והתענג על ה'. וכמו כן בגמרא דשבת, עשירים שבארץ ישראל במה הם זוכין - בזכות המעשר. ובחוץ לארץ - בזכות השבת, ע"ש."

ועוד כתב בזה השפת אמת כי 'אמת בפיו' (צו תרי"א): "ושבתות ויום טוב הם מעלין כל הזמנים. ולכן סעודת שבת נקראת 'סעודת דמהימנותא', שעל ידה נמשך כל האכילות שבימי המעשה אל השורש. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל במה שנאמר באכילת מעשר 'ואכלת לפני ה' אלקיך כו' למען תלמד ליראה', נלמד מזה כי אכילת מצוה בקדושה מביא האדם לידי יראה, וכן הוא באכילת שבת עכ"ד. ואמת בפיו שכן רמזו רז"ל בגמרא יבמות בפסוק הנ"ל 'למען תלמד ליראה כו' ה' אלקיך כל הימים', אלו שבתות וימים טובים, ע"ש. ונראה הרמז כמו שכתבנו, כי כמו שמעשר שנאכל לפני ה' בירושלים מביא יראה וקדושה לכל האכילות שבכל המקומות, כמו שכתבנו במקום אחר בשם מו"ז ז"ל כי כל תרומה ומעשר מניח הכח בהשיריים. כמו כן אכילת שבתות ויום טוב שנאמר עליהם 'זה השולחן אשר לפני ה' מביא יראה וקדושה לאכילות כל הימים, זה בבחינת המקום וזה בבחינת הזמן."

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

כ"ט אב תרס"ט

הגאון הצדיק רבי שמואל סלנט צ"ל

רבה של ירושלים

ההיזר הפלאי שהתבררה לאחר שמונה שנים

בספר "אגן הסהר" (עמוד 633) מובא שסיפר הגאון רבי אברהם גנחובסקי צ"ל באחד משיעוריו, שמפורסם המעשה על הגאון רבי שמואל סלנט צ"ל. והמעשה הוא, שמנהגם היה לעשות חתונות בחצר בית הכנסת, והיה עולה בסך הכל מאה דולר, לא כמו היום שעולה בממוצע עשרת אלפים דולר. ונפל שם כוס חלב של ילד לתוך סיר הבשר, ולא היה שישים כנגדו והיו דבורים שאסרו את כל האוכל שהכינו לשמחה. והלכו לשאול את רבם רבי שמואל סלנט צ"ל, והוא אמר שצריך זמן לחשוב ולאחר חצי שעה הורה להיתר, והוא עצמו בא לשמחה ואכל מהבשר והיה הדבר תמוה.

ולאחר שמונה שנים נודע הדבר, שכאשר החלב היה שכיב מרע קודם פטירתו מן העולם, הוא התוודה על זה שהיה מערבב הרבה אחוזה מים בתוך החלב בלא ידיעת הציבור. ורבי שמואל סלנט ברוב פקחותו וצדקתו חשב על כך, וקרא לו והכריחו להודות על הכמות המדויקת, ועל פי זה התיר כיון שאותם חלקי מים שבחלב אין צריך שיהיו שישים כנגדם.

וסיים הגרא"ג צ"ל שצריך להבין היאך האמין רבי שמואל לחלבן, הרי אין אדם משים עצמו רשע.

• † •

כ"ט מנחם אב תשמ"ב

הרה"ק רבי אליעזר זוסיא פורטוגאל זיע"א מסקולען

בתוכי המעצר חיבר את היגיון הידוע "וידוע בגוים"

עם תום מלחמת העולם השנייה, בשנת תש"ה, לאור תפיסת השלטון בבוקובינא ע"י הרוסים, עבר הרה"ק מסקולען לבוקארעסט בירת רומניה. ופתח בפעולות עצומות לטובת יתומי השואה, וגידל בביתו מאות יתומים. באהבה ובסבלנות לאין קץ, בחמלה ובנועם, שקד לחנכם בדרכי אבות וניתב אותם לדרך התורה והחסידות, ובשעת הכושר הבריחם חוץ לגבול - לארצות המערב ולארץ הקודש.

הדאגה הכנה והעילאית של הצדיק לאותם ילדים, היתה כה עמוקה, עד שאמרו אודותיו: לרבי מסקולען שלוש מאות ילדים משלו, ו"ילד מאומץ" אחד... (כאשר הכוונה לבנו יחידו).

בשנת תש"ו, השתלטו הקומוניסטים גם על רומניה. מפעם לפעם הוזרה הרה"ק כי פעולותיו הם נגד רוחם, אך כאב רחום לא שת ליבו לשום דבר והתמסר, יחד עם מחברתו הרבנית הצדקת ע"ה, לחינוך וגידול "ילדיהם".

משך השנים נעצר ע"י הקומוניסטים הרה"ק

יחד עם בנו זצ"ל והושמו במאסר. למרות העינויים הנוראים, החזיקו האב ובנו מעמד ומיאנו לדבר סרה על אחרים.

במעצרו האחרון בשנת תשי"ט, עונו הרה"ק ובנו באופן נורא, חייהם היו בסכנה. בימים מרים, היה מלחין ומשורר ניגוני כיסופין להקב"ה. והיה מורגל בפיו: כאשר המוח מתפלץ מרוב ייסורים, עד שצריכים להניח עליו מטלית לחה כדי שלא לאבד את צלילות הדעת, ואז מזמן ה' שיר בפי - זוהי מתנת-שמים! השיר המפורסם שלו מאותם ימים, לחן בעל עוצמת-רגש אדירה, הוא שירו על הפסוק בתהלים: "וידוע בגוים לעינינו... תבוא לפניך אנקת אסיר..."

היהדות העולמית הרעישה אז תבל ומלואו, ולאחר השתדלויות של נשיא ארה"ב וראש האו"ם, שוחררו. בר"ח ניסן תש"כ עזבו לחלוטין את אדמת רומניה, כשהרבי אומר ליהודים שבאו להיפרד ממנו בדמעות: "אינני נוסע מפה בשביל עצמי - למענכם אני נוסע!". באתו בוקר, חיבר הרה"ק את לחנו על מילות הכתוב: "שירו לו זמרו לו שיהו בכל נפלאותיו".

עם בואו לאמריקה התחיל הרה"ק לעבוד נמרצות כדי לשחרר את היהודים יושבי חושך וצלמות שבבתי הסוהר הרומני. גם כשהמצב היה נראה כאבוד הצליח מאוד, ועשרות מאחבי נשתחררו וניתנו להם אשרות-יציאה מרומניה.

בד בבד עם פעולותיו לשחרור גופם של אחיו הנדכאים, פעל במלוא המרץ להצלת נשמותיהם של ילדים נידחים בארצנו הקדושה, במסגרת מוסדות "חסד לאברהם" שיסד למטרה זאת.

(מתולדותיו)

• † •

ב' אלול תש"ן

הרה"ק רבי אליעזר האגר מויזניצא בעל הדמשק אליעזר

הבטחת הפרנסה שהבטיחו אביו.

שח הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן צ"ל: בעיר טשערנוביץ היתה לציונים השפעה חזקה מאוד, ונערכה שם מלחמה של ממש עם אגודת ישראל, כי הציונים רצו להעמיד כמרא דאתרא אחד מן המזרחי וכמובן שבאגודה התנגדו לכך נחרצות. בסוף הסכימו הציונים ואמרו שאם יסכים ה'דמשק אליעזר' לבוא לכהן כרב בעיר הרי הם מוותרים מלקחת איש מזרחי לכהן כמרא דאתרא.

כשנודע לה'דמשק אליעזר' שאנשי העיר טשערנוביץ רוצים לקבלו מרצונם כרב העיר, הגיב ואמר בענוות חן "צריך אני לעשות תשובה, כי בודאי מצאו בהתנהגותי דבר דומה להם ולפיכך הם מסכימים ומשתוקקים שאבוא לכהן ברבנות מטעמם, וא"כ מחובתי לשוב בתשובה...".

למעשה לא קיבל ה'דמשק אליעזר' את הרבנות, באומרו "לא אוכל לישן אף לילה אחת,

כי איך אקבל על עצמי אחריות בני העיר כאשר יש בעיר כשבעים יאטקעס כ-70 איטליזים".

ומכיון שהיה ה'דמשק אליעזר' מחנך גדול לתלמידים הרבה, כינס את כל תלמידיו וביאר להם הטעם שאינו מקבל את הרבנות, כי לעולם היה הוא מדרבן לתלמידיו שירבו לקדש שם שמים בעולם, ורצה להסביר להם שהוא לא לקח הרבנות אע"פ שלכאורה היה בזה משום כבוד שמים בגלל הטעם הנזכר.

גם אביו הרה"ק בעל האהבת ישראל מויזניץ זי"ע לא רצה שיקבל את הרבנות, ושמעתי מאבי מורי הרה"ג מוה"ר רבי יוסף יהושע פרידמאן צ"ל שנימק ה'אהבת ישראל' טעמו ואמר: "מפחד אני שאם יקבל בני את הרבנות בטשערנוביץ וועט זיין גמרא דארפען האבען צווי ריקען"ס" כלומר שהגמרא שלו תצטרך להיות כרוכה משני הצדדים ולא יוכל לפותחה, כי כאמור היה ה'דמשק אליעזר' נושא חן בעיני כל רואיו, והעיר טשערנוביץ גדולה היתה, ויבואו אנשים כל הזמן לדבר אתו ולשאול ממנו עצות בעניני העולם והבליו ובכך יתבטל מלימודו.

חמיו האדמו"ר רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ זי"ע [חתנו של הרה"ק רבי מרדכי פייבוש מהוסיאטיץ בנו של הרה"ק מרוזין זי"ע] היה לו קצת חלישות הדעת על שלא קיבל את המשורה בטשערנוביץ, כי שם היה מקבל משכורת מכובדת, משא"כ ברבנות בויזניץ שיהיה עד אז, לא היה בה כי אם לפרנס את בני ביתו בצמצום. אמר לו ה'אהבת ישראל' מחותן רואה אני שיש לכם חלישות הדעת מזה שלא קיבל בני את הרבנות בטשערנוביץ, אבל אומר לך שאינך צריך להצטער על זה כי אני מבטיח לך: "אז מיין אליעזר"קע וועט זיין אויפען שפיץ וויזענקעס [וויזענקעס' היה מקום נופש ליד וויזניץ, ובימות החמה באו לשם הרבה לשכור בתים וליהנות מהאוויר הצח ומן ההרים הגבוהים, ואילו בחורף לא היתה שם נפש חיה] ולא יהיה שם שום נברא מעולם אין יוצא ואין בא, ויצטרך הוא למטבע 'פניעווער', יבוא יהודי לשם בקור הכי גדול להביא לו את המטבע, ממילא אינך צריך לחשוש להצטער על הפרנסה שנלקחה ממנו (מפי ספרים וסופרים - הגדה של פסח עמ' טז)

עיין בגמ' - נדמה לי שכתוב שם קצת אחרת...

פעם עבר ה'דמשק אליעזר' ברחוב, וראה את אחד הבחורים מהישיבה, נער צעיר שקנה פירות לכבוד שב"ק בחנות, ובעודו מהלך בדרך כבר נגס הבחור בתפוח, ורצה ה'דמשק אליעזר' לחנוכו, וניגש אליו ואמר לו: מיין קינד לעבין איתא בחז"ל על האוכל בשוק דומה, וחזר מספר פעמים על תיבת דומה... דומה... כאילו אינו זוכר ההמשך, עד שהבחור ענה: 'דומה למלך'... חבוק ה'דמשק אליעזר' ונשקו, ואמר לו: זיי מוחל ועיין בגמ', נדמה לי שכתוב שם קצת אחרת...

(זכרונם לברכה, חודש אלול עמ' כז)

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

בס"ה גיליון ל"ה

בודר בשבת

מהעפר שעליהם, ועל פי זה יש מחמירים שלא לשטוף פירות וירקות בשבת אלא מערב שבת, אולם גדולי הפוסקים כתבו ליישב את מנהג העולם שמקילים לשטוף פירות וירקות בשבת. [שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סק"ה, באר משה ח"א סל"ח, ציץ אליעזר ח"ו סל"ז, וכמה טעמים כתבו בזה, א' דאינו כתפוחי אדמה המלאים ליכלוך ועפר וכזהים רוב הפירות וירקות נקיים ואין שטפם אלא משום בריאות וחשש חומר הריסוס שדבוק עליהם, ב' דרוב הפירות אם ישטפם בערב שבת יכולים לבוא לקלקול, ג' דמה ששוטפים במים הוא להסיר הליכלוך שדבוק היטב והוא קולף הקליפה קודם האכילה, ד' דניקוי דבר מלכלוך שלו אינו בגדר בורר אלא בגדר ניקוי, ובתפ"א מדובר שמעורב בהם חתיכות עפר גדולים ושייך בהם יותר גדר ברירה].

יד. קילוף פירות וירקות ביד ובמקלף. הסרת העור מהעוף והדג.

א. מותר לקלף פירות וירקות סמוך לאכילתם דרך אכילה בכך. [ביה"ל סימן שכא ס"ט ד"ה לקלוף].
ב. קליפות שדרך העולם לאכלם כגון קליפת אפרסק, אגס, עגבניה, וכיוצא בזה, מותר לקלפם גם אלאחר זמן, ואפילו בעזרת כלי המיוחד לכך כגון מקלף, אמנם קליפות שאין דרך רוב בני אדם לאכלם אסור לקלפם כי אם סמוך לאכילתם, וכן לא יקלפם בכלי המיוחד לכך, ויש מחמירים גם בקליפות שראויים לאכילה שלא לקלפם אלא סמוך לאכילה, ושלא לקלפם במקלף. [מ"ב שם סק"ד ובשעה"צ סק"ז, ש"כ שם ס"ט כ"ט - לא].
ג. מותר להסיר העור שעל גבי העוף והדג, ומותר להסירם גם קודם הסעודה כיון שדרך הרבה בני אדם לאכלם. [שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סע"ד או"ח, והוסיף הגר"ח חזן דגם לאלו שאין אוכלים העור יש להתיר מטעם דלא גרע מקילוף פירות].

טו. הסרת הגבעול הדק שבו מחובר הפרי לענף.

מותר להסיר הגבעול הדק מן התפוח, או עגבניה, וכיוצא בזה, סמוך לאכילתם כדי הקילוף, ומהיות טוב נכון שיאחזו הגבעול ויתלוש את הפרי ממנו. [ש"כ שם סל"ה ובה"ע].

טז. גדר בודר ביד ולא בכלי.

כתבו הפוסקים דהאוכל בכף או מזלג אינו נחשב לבורר בכלי כיון שאין כוונתו להשתמש בהם לצורך ברירת האוכל אלא לצורך נקיות ידיו והמאכל. [שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סק"ד, מנחת יצחק ח"א סע"ו].

יז. כפות שיש בהם נקבים.

כפות שיש בהם נקבים לצורך סינון המאכל מהמשקה הוי כלי המיועד לברירה ואסור להשתמש בו בשבת משום איסור בורר בכלי. [שו"ת שבט הלוי ח"ח סנ"ח, וכן כתב באיל משולש עק"י בשם בעל שבט הלוי דאסור להשתמש בכלי הנקרא חמוצון, שבתחיתו נמצא מסננת וכשרוצים להוציא היתים מרימים את הכלי בעזרת ידית והיתים עולים בלא משקה].

יח. כלי מיוחד המיועד להוצאת הרצני זיתים או תפוחים.

אסור להשתמש בו בשבת דהוי ליה בורר בכלי. [איל משולש עק"ד, והוא שונה ממפצח אגוזים שמותר להשתמש בו בהפצח אינו עושה פעולת ברירה כיון שהאוכל והפסולת עדיין מעורבים, בה"ע שם מהא"ט].

יט. לסנן המרק מהאטריות בכף.

אין להצמיד הכף לדופן הצלחת כדי לסנן המרק מהאטריות משום איסור בורר בכלי. [איל משולש עק"ו].

כ. השימוש בתיון.

אם הכלי מלא מים ועלי התה שקועים למטה אין בהם חשש איסור בורר דאינם בכלל דברים המעורבים, ואם נשארו מעט מים יש להחמיר ולשפוף התמצית מצד אחר של הכלי שלא במקום המסננת. [איל משולש עק"ח].

כא. שימוש במכסה הכלי למסננת.

כשמצמיד את מכסה הסיר לדופן הסיר ומשאיר פתח צר לסנן המשקים מתוך האוכל שנמצא בסיר הרי זה בכלל בורר בכלי דאסור. [איל משולש עק"ט].

ז. הוצאת עצמות מבשר ודגים.

א. לכתחילה אין להוציא עצמות מבשר ודגים גם בשעת אכילה משום דהוי בורר פסולת מתוך אוכל, אלא יכניס הבשר או הדג יחד עם העצמות לתוך פיו ואחר כך יוציא העצם מפיו, ואם אינו יכול לעשות כן, אזי יאחזו העצם בידו [או בכף ומזלג] ויוציא הבשר מהעצם דהוי בורר אוכל מתוך פסולת, בידו, כדי לאכלו מיד, דמותר בשבת. [ש"כ שם סע' יא-ג].
ב. לדעת המשנה ברורה [בביה"ל ד"ה מתוך] מותר להוציא עצמות מבשר ודגים אם נשאר עליהם קצת מהבשר, ולדעת החזון איש [סנ"ד סק"ד] יש להחמיר בזה.
ג. כתב המשנה ברורה [בביה"ל שם] דאלו הנוהגים להוציא העצמות בשעת האכילה יש להם על מי לסמוך, דיש אומרים שבשעת אכילה גם אם מוציא הפסולת מתוך האוכל אין בו משום איסור בורר שדרך אכילה בכך, ועוד דכיון שהעצמות והבשר מחוברים הרי הם כדבר אחד שאין בו איסור בורר. [ועיי' בשו"ת אגרות משה ח"ד סע"ד אות ז שכתב דלצורך קטנים מותר להוציא העצמות בשעת אכילה].

ח. הוצאת גרעינים מפירות.

א. גרעיני אבטיח לכתחילה ינהג בהם כמו בעצמות, דהיינו שיכניס החתיכה על גרעיניה לתוך פיו ואחר כך יוציא הגרעינים מתוך פיו, ואם אינו יכול לעשות כן, ינער את פרוסת האבטיח כדי שיפלו הגרעינים מאליהם, והגרעינים שנשארו דבוקים בפרי, הנהוג להוציאם בשעת אכילה מהפרי יש לו על מי לסמוך כנזכר לעיל. [ש"כ שם סט"ז].
ב. גרעיני מילון מותר להשליכם קודם האכילה שבלעדי זה אי אפשר לאכלו. [שם סל"ג].
ג. גרעיני מישמש ושסק כיון שאין הגרעינים דבוקים בגוף הפרי מוטב שיפתח הפרי באופן שהגרעיני יפול מאליו, או שיחזיק בגרעיני ויפריד הפרי ממנו, ויש מתירים להוציא הגרעיני מהפרי בשעת האכילה כדלעיל. [שם ס"ז].
ד. גרעיני אפרסק ושזיף שהגרעינים מחוברים לגוף הפרי, לכתחילה יפריד הפרי מהגרעיני קודם האכילה, ואם אינו יכול לעשות כן יש אומרים שמותר להוציא הגרעיני כשנשאר דבוק עליו מעט מהפרי, ויש מחמירים בזה, ויש מתירים להוציא הגרעיני מגוף הפרי בשעת האכילה כנזכר לעיל. [שם].

ט. חרק שנפל לתוך מאכל או משקה.

כתב המשנה ברורה [שם סק"א] דמותר להוציא החרק [בכף או בידו] עם מעט מהאוכל או המשקה, ובקצות השולחן [סק"ה ס"ח] הביא מבעל השולחן ערוך הרב בסידורו שלא יעשה כן אלא ישפוף מהמאכל והמשקה עד שיצא החרק מתוכם. [ועיי' באיל משולש עק"ז שהביא עצה בשם כ"ק אדמו"ר מגור בעל האמרי אמת ז"ל ליטול החרק בכף עם מעט אוכל או משקה וימשוך הכלי עם האוכל והמשקה אליו דהוי בורר אוכל מתוך פסולת שמותר].

י. שלא להוציא השערות שבמי המקוה במסננת.

בשבת אין להוציא ממי המקוה שערות וכיוצא בזה במסננת כבימות החול משום איסור בורר, אך יכול להוציא את השערות בכלי יחד עם מי המקוה, ויחזור וישפוף מקצת ממי המקוה שהוציא בחזרה לתוך המקוה והפסולת תשאר בכלי עם שאר המים. [פ"ת שם אות מה, וע"ש בה"ע].

יא. שפיכת המים משימורי זיתים ומלפפון חמוץ.

יש אומרים דאסור לשפוף המים מקופסת שימורים של זיתים או מלפפון חמוץ, וכיוצא בזה, דהוי בורר פסולת מתוך אוכל, אלא יוציא הזיתים והמלפפון חמוץ מהמים. [ש"כ שם ס"ט]. ויש אומרים דמותר לשפוף המים מהם דאינם נחשבים לתערובת עם המים. [ילקוט יוסף שם, ע"פ מש"כ בשביתת השבת בורר ס"א, וכן מורה הגר"מ סירוטה].

יב. צנצנת של אשל או לבן שהצטברו בו מי חלב.

אסור לשפוף את המי חלב אלא אם כן ישפוף יחד עמהם גם קצת מהאוכל. [ש"כ שם].

יג. שטיפת פירות וירקות.

במשנה ברורה [שם סק"ט] כתב דאסור לשטוף בשבת תפוחי אדמה

פנינים
מתוך הספר

עברת קודש

ספר זיהרון

ערכת נר הדלקת נר שבת

מי באש

נרות השבת המאירים באור יקרות נרות מצוה הם, ולהם כח מיוחד לקדש את נשמתו של אדם, להאירה ולהכניס באדם ידאת שמים. בענין זה ספר הגאון רבנו משה סופר ז"ע בעל 'חתם סופר' מעשה נדא על רבו הגאון הקדוש רבי נתן הכהן אדלר מפרנקפורט ז"ע.

מעשה זה מלמדנו שעל כל אדם לדעת היטב כי אין מעשה אחד שנעשה בעולם הזה שנשכח ונעלם. כל מעשי הבריות זכורים לפני הקדוש ברוך הוא, וכאשר יסתלק מהעולם ויעמד לפני כסא הכבוד ישקלו בפלס את מעשיו חיבתיו, ועל כל עברה שעשה ולא שב עליה בתשובה, עתיד הוא להענש בענשים קשים בעולם הבא.

אין מן הצורך להאריך בספורים אודות ענין זה שצריך להיות ברור לפני כל אחד ואחד, אולם ספור זה ללמד על הכלל בלו יצא, וממחיש לנו את האומה הגדולה שנופלת על האדם כאשר הוא רואה משהו מן המשהו מענשי הגהנם.

וכה ספר בעל 'חתם סופר': "לפני מורי ורבי, רבי נתן אדלר, בא יהודי שלמד את מלאכת השחיטה, ובקש ממנו כתב קבלה על שעמד אצלו בכור המבחן והוא ראוי להיות שוחט.

אמר לו רבי נתן: 'כעת אין לי פנאי עבור זה, מוטב שתבוא אלי בערב שבת קדש אחר הצהרים'.

תמה השוחט בלבו על שום מה ראה הרב לבחור דוקא שעה לחוצה זו כדי להעמידו בכור המבחן, אך כיון שהיתה זו הברכה היחידה, טוהר לשהות בקרבת מקום עד לשבת, ובערב שבת אחר הצהרים, שעה קלה לפני כניסת השבת, הגיע אל מעונו של רבי נתן.

בני הבית החוו לו על החידוד הגדול שבבית, שם שוהה בעת רבי נתן. הוא נכנס אל החדר, ואת המראה שראה בשניות אלו לא שכח לעולם.

רבי נתן היטיב באותה שעה את הנרות לכבודה של שבת, והכהב אותם שיהיו נוחים להדלקה.

בתוך הלהכה המרצדת כמו השתקפה ליהודי זה אש הגהנם, ובתוכה מדונים שוחטים רבים שלא היו בקיאים די הצורך במלאכה, ומחמת כך האכילו את ישראל בנבלות וטרפות.

צוחת אימה נמלטה מפיו, והוא נפל ארצה מתעלף מרוב אימה ופחד. מיהר לספר כי בעקבות החוה המרטיטה זנח היהודי את רצונו להתמנות לשוחט, וחפש לעצמו מלאכה אחרת שאין בה אחריות כבדה כל כך על העוסק בה...

לא ישוב ריקם

בעת שהיתה הרבנית מרת מרים, בתו של הרב הקדוש רבי ישראל מרוזין ז"ע, מארסת לחתנה הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מויזניץ ז"ע בעל 'צמח צדיק', היתה אחותה מארסת לחתן ממשפחה עשירה.

והנה, בעוד האחות קבלה מנתנה יקרת ערך: פמוטות כסף, קבלה מרת מרים ממשפחת המחתנים, משפחת הרב הקדוש רבי חיים מקוסוב ז"ע, מנתנה דלה ופשוטה: סדור 'קרבן מנחה'...

חשש הצדיק לחלישות דעתה של בתו, והבטיח לה גדלה וכבוד לצד בעלה הצדיק, עד שיגיע זמן שבו תקרא להדליק נרות שבת בבית מדרשו, ומרב הדחק וההמון תצטרך להמתין שלשת רבעי שעה עד שהוכל להדליק את הנרות.

שנים חלפו, ובערב שבת העליה לתורה של בנה היחיד הרב הקדוש רבי ברוך מויזניץ ז"ע, שנערכה ברוז'ניץ, באו אורחים רבים.

צדיקים ורבנים, עשירים וסוחרים, וכמוכן, חסידים לאלפים. כאשר הגיע זמן הדלקת הנרות, לא יכלה הרבנית לעבר למקום ההדלקה מרב ההמון שגדש את בית המדרש, והכרתה להמתין זמן רב עד שיפני עבודה מעבר.

כל אותה עת עמד אחיה הגדול, הרב הקדוש רבי אברהם יעקב מסדיגורא ז"ע, והביט בשעונו, וכאשר חלפו שלשת רבעי שעה נענה וקרא בהתרגשות:

"כעת התקיימה הבטחתו של אבא!"

יש קונה עולמו

מגדולי הרבנים שבפודוליה שבאוקראינה היה הגאון רבי אברהם יצחק סויבלמאן זצ"ל, הרב מוינקוביץ.

מלבד גדלותו בתורה ובח פסיקותו, חסיד מפלג היה ומהיושבים ראשונה במלכות הרב הקדוש רבי דוד משה משורסקוב ז"ע. כקנקן מלא בין ישן, הצטברו באמתחתו אמדות חסידיות וספורי קדש שזוהו בדיוקם ובמהימנותם, אותם העלה על הכתב ומסר לדורות הבאים.

אחד המעשים הנודאים שהשתמרו בזכותו, הוא המעשה על כחה של מצות הדלקת נר שבת:

שלושה סוחרים היו בעיר ריישא שבגליציה: יודל, בערל ויצחק.

ידידים טובים היו הסוחרים, ויחד נהגו לצאת למסעות עסקים לצורך מסחרם.

חוצים היו גבולות ונהרות, ומשוטטים בערים ובארצות שונות במשך תקופה, עד שהורוהו כדי מחותם ושובו לביתם.

באחת הפעמים יצאו שלשת החברים לדרך, כאשר הפעם נגמרת פניהם מוסקבה הגדולה שברוסיה.

הימים ימי הסתו היו, והם הקדימו לצאת לדרך כדי שיהיה ספק בידם להגיע למוסקבה ולשוב ממנה בטרם יכסה השלג הרוסי הכבד את הארץ.

נסעו השלושה למוסקבה, מכרו וקנו ורוחו נאה גרפו לכיסם, אף הספיקו לצאת לדרך בעוד מועד, אך היושב בשמים ישחק...

רק החלו את דרכם בחזרה, נתך מסך כבד ארצה, רוחות עזות נשבו וסערה גדולה הגיחה מן הצפון.

רוחות הסער וגשמי הזלעפות הפכו את הדרכים לבציות, והעגלה נתקעה בדרכה על כל צעד ושעל בין השלוליות והבצות השטריות.

כך השתרכה לה עגלתם בדרכים במשך כמה ימים, עד שהגיע יום הששי והם מצאו את עצמם רחוקים מכל נקדת ישוב.

אף כבר ובו ישוב יהודי לא נראה באפק, ואלו החמה התקרבה באשיות אך בעקביות אל שפולי הרקיע.

בעוד זמן קצר תשקע השמש, ועליהם למצא מקום לשבת בו...

ברגע האחרון הצליחו להטות את העגלה לכפר נדח בפרברי מוסקבה, ודפקו על דלת הבית הראשון שנקרה בדרכם.

קולות גרידה נשמעו מתוך הבית, וכעבר דקה ארבה פתחה את הדלת ושישה באו בימים ועטויות סחבות.

להפתעתם, כאשר נסו להסביר לה את מבקשם בפולנית, הביטה הקשישה הרוסיה את השפה הזרה וענתה להם בשטף.

התברר שהקנה היא אמו של הטוחן, המתגורר עמה בגפו בבית רחב ידים.

כל היום עמל בנה הטוחן בטחנת הקמח הסמוכה, ורק עם רדת החשכה שב לביתו.

בקשו הסוחרים מהקשישה לשהות בביתה יום אחד בשל מצות דתם תמורת תשלום נאות, והבטיחו לה שלא יפריעו לה כלל.

מיד בתם יום השבת יעזבו את ביתה.

"בני אדם טוח הוא, ולא יכעס אם יתארוהו בביתו עוברי-דרך", ענתה הקנה ופתחה את הדלת.

מלוך יקדין ויהיושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי הוד חי אביהצירא שליט"א

מִירָתָא

חֻזְרָא

חֻזְרָא דְאִוְרֵייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְרָשָׁה

תרי"ג עצות ליראת ה' ואהבתו

עשה מעוררת לפי שורשה שפע גנזי ברכות ישועות וחסדים מן השמים, וכן ההימנעות מלעבור על מצות לא תעשה מונעת השפעה לכוחות הרע והסטרא אחרא, כי הכל תלוי במעשיהם של ישראל וכמו שכתוב (להלן ל טו) 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע'.

ישראל, וכדי לזכות בהם לחיי העולם הבא. והוסיף בקדושת לוי (פסח ד"ה חכם) שמקרא מלא הוא, 'למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים, שכל התורה והמצוות הן בכדי לבוא על ידיהם ליראת הרוממות ואהבת ה'.

ובבני יששכר (חודש ניסן מאמר ד דרוש ז) כתב שזו היא סגולת המצוות שהם עצות לבני ישראל לפתוח על ידיהם שערי ברכה וטובה, כי כל מצות

וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שֶׁם מַעֲשֵׂי דַגְנָה תִּירְשֶׁף וְיִצְהַרְךָ וְכִכְרַת בְּקֶרֶךְ וְצִאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל הַיָּמִים (יד כג).

איתא בזוהר הקדוש (יתרו פב) שתרי"ג מצוות הם תרי"ג עצות שנתנה התורה אדם להיטיב בהם דרכיו, כדי להידבק על ידיהם בשכינה הקדושה, שתהיה השכינה שורה ומתהלכת בקרב בני

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

כח התורה להפוך קללה לברכה

שהתורה כוללת בתוכה גם קללה וברכה, והיינו שבדברי התורה נותן לפנינו גם ברכה וגם קללה, וכן האדם כולל בתוכו טוב ורע, רוחניות וגשמיות, ולפיכך פותחת התורה בלשון קללה כדי לתת כוח להפוך את הקללה לברכה, ועל ידי התורה זוכה גם האדם להפוך הרע שבו לטובה ולברכה.

במתן תורה ניתן לתחוננים הכוח לעורר את העליונים

והנה קודם מתן תורה לא היה ביכולת האדם להפוך הרע לטוב, כי עדיין לא ניתן הכוח בתחוננים לעורר במעשיהם השפעה מהעליונים, והיתה בריאת העולם באיתערותא דלעילא ללא התעוררות התחוננים בבחינת 'עולם חסד יבנה', שהתעורר נחת רוח במרום ממה שעתידיים ישראל לקיים תורה ומצוות בעולם, וכן נמשך קיום העולם בחסד הבורא עד למתן תורה, ולכן לא נברא העולם אלא באות ב"ת הרומזת לברכה, כי עדיין לא היה בכוח התחוננים להפוך את הקללה לברכה, אמנם כשבא ליתן תורה לישראל פתח באות אל"ף כדי שיהפכו ישראל את הקללה לברכה, כי במתן תורה ניתן הכוח בידי האדם שיהיו מעשיו משפיעים בעליונים, וכן יהיה ביכולתו להפוך הרע שבקרבו לטובה בכוח התורה.

(משלי ג ט) 'ה' בחכמה יסד ארץ' וגו', למחר אני בא ליתן תורה בסיני ואיני פותח תחלה אלא כך שנאמר (שמות כ ב) 'אנכי ה' אלקיך'.

ויש להבין דברי חכמים, אם מתחילת בריאת העולם לא פתח באל"ף משום שיש במשמעה 'ארירה', מדוע כשפותח בסיני כן ניתן לפתוח בלשון 'ארירה'. פירש **רבי שלמה קלוגר ע"ה באמרי שפר** (ישי ברשאית) כי אכן העולם מצד עצמו אינו יכול להתקיים באות אל"ף כדי שלא יתעורר כוח הארור, אבל עשרת הדברות פותחים באות אל"ף 'אנכי', כי התורה יש בה כוח להפוך הקללה לברכה, וזהו שאמרו חז"ל שהיתה האות אל"ף קוראה תיגר על שלא נברא בה העולם, ואמר לה הקב"ה שעשרת הדברות יפתחו באות אל"ף, כי מכיון שניתנה התורה ניתן בה הכוח להפוך את הקללה לברכה ואת הדין לרחמים.

עבודת האדם להפוך הרע שבו לטוב

אמנם עדיין קשה, הגם שבכוח התורה אפשר להפוך את הקללה לברכה, מכל מקום הרי היה יכול לפתוח את התורה באות ב"ת שהיא בעצמה לשון ברכה, ולא לפתוח באות אל"ף ולהפוך את הקללה לברכה בכוח התורה. ונראה לומר על פי הפסוק שלפנינו **ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה**

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה (יא יב).

יש לבאר בזה על פי מה שאמרו חז"ל (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א) במעשה בריאת העולם שפותח באות ב"ת 'בראשית ברא', ואמרו חז"ל, לפיכך פתח באות ב"ת ולא באות אל"ף, כי ב"ת לשון ברכה ואל"ף לשון ארירה, ועל ידי שנברא בלשון ברכה יהיה לו יותר קיום מאשר אילו היה נברא באל"ף הרומז לקללה. ומבואר כאן הכח הגדול הטמון באותיות הקדושות, שבהם נבראו שמים וארץ, כמבואר בעומק דברי חז"ל (זוהר תרומה קסא). אסתכל באורייתא וברא עלמא, ולעולם האותיות הללו מחיות ומקיימות את כל העולמות, ולכל אות יש כח לעצמה לטוב ולמוטב, ולכן דדקדק לפתוח באות שיש בה ברכה ולא קללה.

בכוח התורה מהפכים הקללה לברכה

והנה במדרש אמרו (ב"ר א י): אמר ר' אלעזר בר חנינא בשם ר' אחא, עשרים וששה דורות היתה האל"ף קורא תיגר לפני כסאו של הקדוש ברוך הוא. אמרה לפניו, רבונו של עולם אני ראשון של אותיות ולא בראת של עולם, אמר לה הקדוש ברוך הוא העולם ומלואו לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

בכוח העבודה זוכים להמשיך תוספת נשמה

שְׁמֹר וּשְׁמַעְתָּ וּגו' (יב כח).

הנראה לבאר בזה, כי כל יהודי זוכה לקבל בשעת לידתו נשמה טהורה המסייעת בידו לעבודת ה', ובכוח הנשמה זוכה להשיג השגות גבוהות בתורה הקדושה ובקיום המצוות. ולא עוד אלא שכל התעלות האדם בעבודת ה' היא לפי ערך מעלת נשמתו, והאדם אינו מחויב להישאר תמיד באותה מדרגה, כי כפי מה שהוא מתייגע לזכך עצמו, כך זוכה להמשיך על עצמו נפש רוח ונשמה גבוהים יותר, ובזה ניכרת מעלת האדם על פני בעלי חיים, כי כל בעל חי מיד בשעת לידתו הרי הוא משיג את הכוחות הראויים לו, וכמו שנרמז בדברי חז"ל (ב"ק סה): שור בן יומו קרוי שור איל בן יומו קרוי איל, ואינו מוסיף חכמה ושכל יותר מכפי שהוא בשעת לידתו, אבל האדם יש לו מעלה נכבדה זו שהוא הולך ומחכים מזמן לזמן, וכן הוא זוכה לקנות בעצמו תוספת נפש רוח ונשמה לפי מעשיו.

בתחילה אינו ראוי כי אם לנפש טהורה, וכשמוסיף עוז ותעצומות בעבודתו זוכה להמשיך לעצמו רוח חיים, ואם מוסיף בעבודתו נותנים לו נשמה קדושה, וזו שבח מעלתו, שבכוח מעשיו זוכה לקנות לעצמו את הנשמה הקדושה, וכך יכול להוסיף ולהתעלות מדרגה אחר מדרגה, מעולם לעולם עד למדרגות גבוהות ועליונות. וכשזוכה להוסיף ולהתעלות אזי משפיעים לו נפש רוח ונשמה מצד עולם האצילות, וזוכה להיות נקרא בן להקב"ה, ועוד יכול לזכות להמשיך על עצמו נשמת חיים עד שיזכה להשראת שם הוי"ה בשלמות ולתקן עצמו בדיוקן של מעלה. ואין שיעור כמה מדרגות יכול להשיג במעלות רוממות הנשמה, כמו שנרמז בפסוק (קהלת ו ז) 'הנפש לא תימלא' ודרשו חז"ל (ויק"ר ד ב) לפי שהיא מן העליונים, ואין קץ ושיעור להתעלותה בעבודת האדם, וגם זה מפלאי הקב"ה שהוא צר צורה בתוך צורה (ברכות י), ונתן בנפש האדם יכולת להשיג כמה מדרגות גבוהות זו למעלה מזו, והכל לפי ערך מעשיו וגיגעתו.

גם מי שנשמתו פחותה יכול לזכות ולהגביה נשמתו

ולא זו בלבד מי שזכה בשעת לידתו לנשמה זכה וטהורה - שיכול בעבודתו להוסיף קדושה על קדושתו, ומן השמים מגביהים נשמתו לעולמות עליונים, ונותנים לו חלק בקדושה נשגבה עד אין קץ - אלא אפילו מי שלא זכה לקבל כי אם נפש פחותה ונמוכה שאין למטה ממנה, ומצד עצמו כמעט שאינו ראוי לשום השגה רוחנית, גם הוא יכול בעבודה וגייעה להפך עצמו מן הקצה אל הקצה, וכפי גיגעתו בזיכרון החומר יסייעו לו מן השמים, להעלותו מדרגה אחר מדרגה, ולהשפיע עליו שפע קודש בבחינות נפש רוח ונשמה [אור החיים (ויקרא כב יב). וכמו שכתב באגרא דפרקא (אות כט), שהבעל שם טוב הקדוש אמר על הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש זלה"ה, שמן השמים לא נתנו לו כי אם נפש פחותה ושפלה אשר כמעט ולא היתה פחותה ממנה בדורו, והוא בעבודת קדשו זכה להגביה אותה למעלת התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי. ובזה יובנו דברי התנא דבי אליהו (אליהו רבה פכ"ה) שחייב אדם לומר מתי גיגעו מעשי למעשי אבותי, כי יש בכוח האדם להגביה נשמתו עד אין שיעור (אגרא דפרקא שם)].

בכוח השמירה זוכים לשמיעה גבוהה יותר

ובזה פירש הרה"ק רבי יהושע מבעלזא ע"ה את דברי הפסוק שמור ושמעת את כל הדברים האלה, ולכאורה ראוי היה להקדים את השמיעה לשמירה, כי איך אפשר לשמור קודם שנשמע את הדברים. רק פירוש הדברים הוא כי כל אדם אינו יכול להשיג יותר מכפי שורש נשמתו, ורק בכוח גיגעה התורה זוכים להגביה הנשמה לשורש גבוה יותר, ועל זה נאמר שמור היינו שתקיים את מצוות ה' ותיגע עצמך בתורה, ועל ידי כן תזכה לושמעת באופן נעלה יותר.

בכל יום זוכה להתעלות יותר מיום האתמו

והנה בכל יום ויום זוכה עובד ה'

להתחדשות נשמתו בבחינה מעולה מיום האתמו, וכפי גיגעתו במהלך היום להיזהר ולהישמר מן הכיעור ומן הדומה לו, לשמור רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו בטהרה בלי שום פניות כי אם 'בלתי לה' לבדו, כך קודם השינה הוא מפקיד נשמתו בידי בוראה, וזו תכלית וצורך השינה כדי לזכות להתחדשות המוחין בכל יום, כמו שכתב במאור ושמש (פר' שלח ד"ה עוד על פסוק): כשהולך לישן יתפלל וימסור נפשו בפקדון להשי"ת כשאומר (תהלים לא ו) 'בידך אפקיד רוחי', ויכוין להפקיד רוחו ונשמתו בתוך שאר נשמות ישראל כדי שיהיה לו למחר מוחין חדשים, כידוע באריכות מזהר הקדוש ומשאר ספרי הקודש, ובזה מרים גם כן השינה שיהיה גם כן קודש כמו שפועל בתפילה.

והקב"ה הנאמן בפקדונו מחזירה לו למחר כשהיא נקיה ומצוחצחת מכל הבלי העולם הזה, והתחדשות הנשמה בבוקר במוחין והשגות מחודשים נותנת לאדם כוח להתעלות בכל יום, ולהשיג הארות חדשות שלא זכה להם עד לאותו יום, וכך הוא זוכה להיות מוסיף והולך מיום ליום, כמו שנרמז בדברי חז"ל (רש"י להלן כו טז) בכל יום יהיו בעיניכם כחדשים.

בכוח האדם להשיג יותר מכפי חלקו

ואפילו אם בשעת לידת האדם נגזר עליו למעט חלקו בחכמת התורה, וכגון שנגזר עליו להיות טיפש ולא חכם, מכל מקום אין לך דבר העומד בפני הרצון, ובכל דבר הנוגע לעבודת ה' אין שום דבר המונע את האדם, כי התורה הקדושה ירושה היא לנו מאבותינו, וכל יהודי יש חלק בתורה ואות מיוחדת בתורה. ואפילו אם אין לו כי אם חלק קטן בתורה, הרי על זה אמרו (אבות פ"ד מט"ז) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, ועל ידי שיכין עצמו בעמל וגיגעה יזכה לקבל יותר מכפי חלק ירושתו, כי בהשגת התורה אין החכמה תלויה בטבע האדם ובחלקו, אלא איזהו החכם הלומד מכל אדם (שם מ"א), וגם אם רואה שאין בכוחו להחכים מעצמו ילמד מאחרים שיחכימו אותו מחלקם.

כל מצוה חיונית להשלמת נפשו לעולם הבא

בעת תחיית המתים יתגלה לעין כל הפושע במצוות ה' על פי חסרון איבריו

בהמשך לדברי הגר"א שהחבלה תימצא לנצח בנפשו באיבר שפשע בו נגד רצון השם יתברך, מוסיף החפץ חיים לבאר הפסוק על נכון, דהיינו שלבסוף יתפרסם הכל לעיני כולם, שכן כאשר יקום לעת התחיה ויהיה בעל מום באיזה איבר או שיתקלקל לו איזה גיד מגידו [ובספרו חומת הדת (פ"ח)] הביא שעל אף שאמרו חז"ל שלעתיד לבוא לעת התחיה כל הבעלי מומים יתרפאו, אולם בשעת קימתם לתחיה יעמדו במומם כדי שכל האנשים שהיו בעירו ובדורו יכירו כי הם האנשים שמתו, ואחר כך ירפאם השם יתברך ברחמיו ובחסדיו. ונמצא לפי זה שלעתיד לבוא יהיה גילוי ההשגחה נורא מאד, שכל הבעלי מומים שמתו יתרפאו כולם בחסד ה' ויהיו שלמים, ואותם האנשים שביטלו מצוות ה' במזיד ולא רצו לקיימן הם יקומו בחסרון איברים שבהם לא קיימו המצוות], כל הרואהו יתבונן איזה מצות עשה או לא תעשה עבר האיש ההוא בשאט נפש, וזהו 'סוף דבר הכל נשמע'. וכמה יתמרמר האדם אחר כך כשיתגלה לכולם גודל המרותו בהשם יתברך ובמצוותיו, וכמה קלון וכלימה יסבול על ידי זה לנצח, ועל כן אמר 'את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור', כי זה כל האדם, כלומר, כי משמירת המצוות בימי חייו יבנה כל האדם לעתיד.

וזה לשון האור החיים הקדוש (שמות כג א): 'ובכל אשר אמרת' וגו' טעם אומרו 'ובכל וגו' תשמרו, ולא אמר וכל אשר וגו' תשמרו, יכוין לומר על דרך אומרם ז"ל כי מנין מצות עשה הם רמ"ח כנגד רמ"ח אברים של אדם, וש"ס לא תעשה הם כנגד ש"ס גידיו, והוא מה שרמז שלא יאמר אדם אקיים כך וכך מצוות, ויספיקו לשמירתי, לזה אמר 'ובכל אשר וגו', פירוש בכל המצוות תהיו נשמרים, ובחסרון אחד מהם.

מלובש מלמעלה איבר הגוף המכונה כנגד האיבר ההוא כמו הבגד על הגוף. וכנגד זה נתן לנו הקדוש ברוך הוא רמ"ח מצוות עשה וש"ס מצוות לא תעשה, והם מחולקים נגד האיברים והגידים, שיש מצוה שתלויה ביד ויש מצוה שתלויה ברגל ושאר איברים, וכדאיתא במדרש (ילקוט משלי רמז תתקלז) כאילו כל מצוה שבתורה אומרת לאיבר המכוון נגדה עשה בי מצוה שבשבילי תזכה לעתיד לבוא. וכשאדם מקיים בעולם הזה איזה מצוה באיזה איבר, שורה לעתיד לבוא אור ה' על אותו איבר ואותו אור הוא המחיה את האיבר ההוא. ומזה יתבונן כל אדם איך שצריך להיות זהיר בכל תרי"ג המצוות בכל כוחו בימי חייו, כי הם הם הממשיכים חיותו לנצח באיברי גידי נפשו. ועל פי זה מבאר החפץ חיים כונת המפרשים כפשוטו בפסוק 'וחי בהם' לעולם הבא, כי לא כתיב בפסוק 'וחי עבורם' אלא 'וחי בהם', להורות לנו שאור המצוה גופא היא חיות האדם לעתיד לבוא.

תמצית כל ספר קהלת לשמור כל מצוות ה' כי הם כללות האדם

ושלמה המלך ע"ה החכם מכל אדם חותם ספרו ואומר בסוף קהלת (יב ג) 'סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם'. וביאר האלשיך הקדוש (שם) ששלמה המלך מסכם את ספרו קהלת ואומר כי מסקנא דמילתא שאין כמו האיש הדבוק בעבודת השם, ועל כן 'את האלהים ירא' אלו מצוות לא תעשה, 'את מצוותיו שמור' בקום ועשה הם מצוות עשה, 'כי זה כל האדם', כלומר המצוות לא תעשה ועשה הם כללות האדם, כנגד רמ"ח איבריו וש"ס גידיו, נמצא שכל האושר כלול בו כי בהם יתקדש כולו, וכמו שמברכים 'אשר קדשנו במצוותיו'.

שְׁבַשְׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלוּיִן לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אֲלֵא תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלֶבֶד, שְׁנֵאמַר, בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אוֹתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָה, בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אֹתְךָ, בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ, בְּקִבְרְךָ, וְהִקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָה, לְעוֹלָם הַבָּא, (אבות פ"ו, מ"א).

גם החיות הנצחית ושלמות איבריו של כל איש ישראל לעתיד לבוא בתחיית המתים תלוי בו ובמעשיו בקיום מצוות השם יתברך בעודו בחייו. וכתב על כך החפץ חיים ע"ה (הקדמה לספרו שמירת הלשון) דברים נוראים, בהקדם ביאורו הידוע של הגאון מוילנא ע"ה על הפסוק (משלי יג ג) 'בז לדבר יחבל לו', כי יש רמ"ח איברים באדם וכנגדן רמ"ח מצוות עשה (מכות כג), וכן כל דבר יש לו כח חיוני מן המצוות, ולכן הבז לשום דבר מצוה הוא מחבל את עצמו כי הוא נעשה חסר מכח החיוני מאותו דבר, 'וירא מצוה הוא ישלם', אבל הירא מלעזוב שום מצוה ורואה לקיים כל דבר יהיה שלם בכל איבריו, עד כאן דברי הגר"א.

ועל פי דבריו פירש החפץ חיים ע"ה את הפסוק (דברים לב ה) 'שיחת לו לא בניו מומם', בהקדם פירוש רש"י שבעוונות שעושים משחיתין לעצמם ולא לו, וביאר הכוונה כפשוטו, שבסוף נעשים בעלי מומין על ידי העוונות, דהיינו, אם נעשה בעינינו הפקר איזו מצוה, חס ושלום, לבסוף נעשה בעל מום באותו אבר המכונה נגד המצוה ההיא.

רמ"ח איברים וש"ס גידים הגשמיים הם רק לבוש לרמ"ח וש"ס של הנפש

בביאור העניין הרחיב החפץ חיים (שם) על פי מקרא מפורש (איוב י יא) 'עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשככני', הרי שקרא הכתוב לעור ובשר וגידים ועצמות רק בשם לבוש וסכך, כי עצם האדם הוא הנפש אשר בקרבו, ועל כל איבר ואיבר של הנפש

אֵלֶּזְנֹת

כס"ד, ע"א, ע"ב

לְשִׁמּוֹן עֵבֶת

פְּרֻשַׁת רֵאָה

את השטר ואחר כך הגיש את הדבר אל בית המשפט להעניש את האיש המזויף.

כך הדבר הזה. הנה חותמו של הקב"ה 'אמת' (יומא טו.). והרשעים הללו בבוזם לעשות קלקולים בדת הם עושים באמת ובתמים לבצע את תאוות לבם, ואם כן מזיפים החותם של השי"ת, לכה אומר הקב"ה אם לא אשלם להם ולא יבצעו את מזמות לבבם אז יוציאו קול שחותמו של הקב"ה אינו אמת ח"ו, שהרי הם עושים את הדבר באמת בלי שום ערמה ולא איסתייעא מילתא, לכה מניחים אותם מן השמים לעשות מזמתם כדי לקיים את חותמו, ואחר כך נפרע מהם ויבוא עמהם במשפט על כל דבר פשע. אבל היראים בעו"ה נרפים הם נרפים, ובבוא לידם איזה דבר מצוה יעשו בעצלתים וברפיון ידים לא באמת ולא באמונה ולכה אינם מצליחים (ליקוטי הרי"ם) ליקוטים, מערכת מלחמת הדת).

מוסרים על ענין שקר שלהם ב'אמת'

על הפסוק (דברים יג טו): 'וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אִמֶּת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ', תמה הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זיע"א: ופלא שהכתוב יכנה ענין מר ומתעב בתבת 'אמת'. ותרץ: אפטר שמה שהמסיתים ומדיחים מצליחים הוא מפני שהמה מוסרים על ענין שקר שלהם ב'אמת', ועוסקים להדיח אותנו מאבינו שבשמים באמת גמור, לכן כשיהיה לפלא מדוע נעשתה התועבה הזאת בישראל, מדוע נגמר הדבר במעשה, הסימן שמפני שנגשים אל מעשה הרע הזה באמת, וזה חסר אצלנו בעו"ה כי כאשר אפלו מה שאנחנו עושים אין נעשה בגדר אמת שלהם, כי חסר ההתלהבות ומסירות נפש הנדרשת.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

כצביונה וכתארה כמו שהיתה לעיני בעלי הש"ס, ואיך אתאפק איפא ואשאר קפוי על שמרי בביתי ולא אכתת את רגלי אפלו מאות פרסאות כדי לקבל פני רבותי שהם ש"ס וזהר חיים (צבי לצדיק' עמוד כ).

ידבק בלומדי תורה שהם מרובה לשכינה
על הפסוק (דברים יג ה): 'אחרי ה' אלמכס תלכו ואתו תיראו ואת מצותי תשמרו ונקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו', פרש רבנו האור החיים הקדוש זיע"א, שיש בו ציווי על התדבקות לצדיקים: ואמרו 'ובו תדבקו' יתבאר על דרך אמרם ז"ל (כתובות קיא): וכי אפשר לדבק בשכינה אלא שידבק בלומדי תורה שהם מרובה לשכינה וכאלו נדבק בו יתברך, וכאן צוה ה' שלא ידבק אלא בקרובי ה' וקדושי.

האמת והשקר

אמר הרה"ק רבי יעקב יצחק, היהודי מפשיסקא זיע"א: רבים אוהבים את השקר ומעטים את האמת! מדוע? כי את השקר אפשר לאהב באמת, ואת האמת אי אפשר לאהב בשקר (חסידים מספרים) ח"ג אות תשב).

מדוע דרך רשעים צלחה

הגיד הרה"ק ה'חדושי הרי"ם' זיע"א: יש לתת טעם מדוע דרך רשעים צלחה ולא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות נגד הדת והיהדות, והאנשים היראים אם יתעוררו איזה פעם לגור גדר ולעמד בפרץ בפני עושי עולה לא יצליחו במעשיהם מאומה.

ויש לפרש על דרך משל, שאיש אחד זיף חתימת יד של השר רוטשילד על שטר של אלף כסף, ושלח אליו את השטר שלו לגבות החוב, והשר הכיר פרגע כי השטר מזיף, אמנם חשב בלבו אם לא אחפץ לפדות את השטר מיד יצא הקול בכל הארץ כי רוטשילד פשט את הרגל לנושיו וכדי בזיון וחרפה, לכן פדה מקדם

התדבקות לצדיקים

פעם אחת אמר הגאון רבי יעקב אורנשטיין מלובוב זצ"ל, בעל ישועות יעקב, אל הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א, מתוך שיחה ידידותית: רבי מזידיטשוב לשם מה נוסע כבוד תורתו אל רבו ללובלין, ואני יודע ועד כי לא לתורה שלו הוא צריך, ואם ללמד ממנו מוסר ויראת שמים, המבלי אין תורה בישראל במקומו ובביתו, הלא לפניו תורה שלמה, ש"ס ומדרשים וספרי הורה, מלבד ספרי מוסר ויראים לאין מספר שיש בהם תלי תלים של יראת שמים, הרבה יותר ממה שהוא לומד אצל רבו. ובכן, טרחתו דמר ובטול תורה שלו על שום מה?

פתח הרה"ק מזידיטשוב את פיו בחכמה, ואמר לו: רב מלובוב, יודע אנכי במר שנהירין לו שבילי מסכת ערובין וציורי כל המבואות שבה כשבילי דמתא, ואעפ"כ אין כל ספק אצלי שאם יבוא אליו מי שהוא ויאמר לו שבעיר פלונית ישנה 'מבוי העשויה כנדל' שנסארה בצורתה הישנה כמו שהיתה בימי חכמי הש"ס, אף על פי שצורת מבוי כזו ידועה לו לכל פרטיה כאלו ראה אותה בעיניו, בכל זאת היה מטריח את עצמו לנסע לעיר ההיא כדי לראות בעיניו מבוי זו כמו שהיא בעינה, כי סוף סוף אינה דומה שמיעה לראיה.

והוא הדבר, סים הרה"ק באש קדש, גם בנסיעותי אל רבותי, אמת ויציב שיש לנו תורה שלמה של מוסר ויראת שמים בש"ס ומדרשים וזהר הקדוש וספרי יראים, אבל סוף סוף אין בהם לפנינו רק אותיות שאין בהם רוח חיים, בעוד שברבותי אני מוצא תורת חיים, ש"ס ומדרשים חיים ומקמים לפנינו שאפטר לראותם בעיני בשר ולשמע דבריהם דברי אלמקים חיים מפייהם ולא מפי כתבם, 'מבוי העשויה כנדל' שאינה מצירת רק על גבי הניר כי אם אותה בעצמה

איזו מצות 'לא תעשה' המזכרת בפרשה זו ופעמים נוספות בספר שמות, משתמשת באותן חמש מלים בדיוק?

הידון אֵלֶּזְנֹת - נושא פרסים

פתרון החידה - פרשת בהר-בחקותי:

ש. באיזה פסוק בפרשה זו (בהר) יש 6 מילים רצופות שמתחילות כולן באותה אות? ת. בויקרא כה, ח מופיעות 6 מילים רצופות שמתחילות באות ש. "שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע..."

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת בהר-בחקותי:
יפורסם אי"ה בגליונות הבאים.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגליונות הבאים

הפתורים נכונה יכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר".
את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81
או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.
בראש הדף לציון "עבור חידון לנוער".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון מ"ד

פרשת ראה | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

ישנם שלא זכו. יש שהתפילה נתפסת אצלם מצות אנשים מלומדה, ויתירה מכך - כמעמסת אנשים מלומדה, משימה אותה יש לבצע מתוקף היותו יהודים, אולם ללא רגש, כוונה והתעוררות, ובעיקר רצון אמיתי לזכות לרגע של קרבת אלוקים.

אצל אלה, עצם השהייה בבית הכנסת מהווה עול מטרוד לדאבון לב, ובדיוק בשביל אנשים מסוגם קבעו חז"ל (ברכות ה. א) כי לעולם איכנס אדם שיעור שני פתחים לתוך בית הכנסת ורק אז יתפלל, כדי שלא יראה כאילו הוא נחפז לברוח מבית הכנסת ברגע שרק יתאפשר לו.

בפרשת השבוע נאמר (יב. יא): "וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שֶׁם שְׁמָה תִבְיֵאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אֶתְכֶם עוֹלְתֵיכֶם וְזֹבְחֵיכֶם מֵעֲשֶׂרְתֵיכֶם וּתְרִמֹת יֶדְכֶם וְכָל מִבְחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרֹוּ לַה', וְאִם כֵּן הַדְּבַר בּוֹמֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיא קִיּוּם - בִּידְבָר לְקִיּוּם זֹאת אִף בּוֹמְנָנוּ אֲנִי בְּבֵית מִקְדָּשׁ מַעַט שׁוֹתֵר לָנוּ לְפִלְטִיָּה.

אולם כאן מבהירה התורה (פסוק יב): "וְשִׁמְחָתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם!" כלל שהאדם קרוב יותר לבוראו, ככל שדרגתו נעלית יותר והוא חפץ להתדבק בבורא כל העולמים, אזי שמחתו על ההזדמנות שניתנה לו להשיח לבו לפניו ולהתייחד עם קונו לשעה - גדולה ומרובה יותר.

אחד ומיוחד שבחסידי ליובאוויטש היה הצדיק ר' זלמן לייב איסטולין. כבר בגיל שבע עשרה זכה ר' זלמן לייב לסיים בעיון את כל ששת סדרי הגמרא ואף ללמוד חברותא במשך כמה שנים עם רב עיירת מכורתו שוומיאץ, שמו יצא לו בתור 'העילוי משוומיאץ' ועד כדי כך שהוצא לו כבר בגיל צעיר יותר למלא את מקומו של רב העיירה, כשזה האחרון עלה ארצה.

במקביל להיותו גאון אדיר בתורה, עשה ר' זלמן לייב את מיטב שנותיו בקרב חסידי ליובאוויטש שבמוסקבה, שם למד חסידות מהי ומסירות נפש מהי והפך עד מהרה לאחד המיוחד שבחבורה ולחסידי משכמו ומעלה.

להבה אש קדושה ליהטה בלבו, וכחסידי ליובאוויטש האמון על דרך רבותיו להפיץ תורה וקדושה בכל מקום שהוא - מסר את נפשו היכן שרק פנה להקמת תלמודי תורה, דאגה לשחיטה כשרה והסדרת תשמישי קדושה מהודרים ועוד כידי ה' הטובה עליו.

ברבות הזמן, כשגויס בכפייה לצבא הרוסי ונאלץ לשהות במקום קר ומנוכר זה, כשבמשך תקופה ארוכה כגלות הוא נמצא הרחק מכל הקדושה והיקר לו, אולם במסירות נפש של ממש שמר מכל משמר שלא לגעל את נפשו במאכלות אסורים והקפיד על קוצו של יו"ד.

פעולותיו להרחבת גבולות הקדושה והאדרת תורה ותפילה בכל מקום אליו הגיע, היו לצנינים בעיני השלטונות הקומוניסטיים, ואילו האחרונים עשו את מה שהם ידעו לעשות יותר מכל. קרי: רדיפה והתאכזרות כמיטב המסורת הרוסית.

רק כעבור שנים ארוכות זכה ר' זלמן לייב לצאת סוף סוף ממסך הברז ולעשות את דרכו לארץ הקודש, פצוע וחבול ומוכה בכל גופו, כשרגלו האחת קטועה ל"ע.

בעלותו ארצה קיבל את פניו גיסו, מגיד המישרים הנודע ר' יענקל'ה גלינסקי אשר התגורר בבני ברק וראה לעצמו זכות להעמיד את ביתו לרשות הגיס בן העלייה.

אודות היום הראשון לשהותו בבני ברק, שח לימים ר' יענקל'ה. ויהי אור, והנה אזור ר' זלמן לייב כגבר חלציו ומחיש פעמיו לבית הכנסת 'לדרמן' הסמוך לביתו של ר' יענקל'ה, נעמד בדחילו ורחימו לתפילת שחרית ומתפלל בסערת אש לטהט כפי שרק חסיד כמותו מסוגל.

חלפה שעה, חלפו שעתיים. ר' יענקל'ה ממתין בביתו, ארוחת הבוקר מוכנה זה מכבר והוא רק מצפה לשובו של הגיס מתפילת שחרית. אך לשווא. הלה מתמחה.

עוד זמן חלף, וכלום. הגיס איננו.

חשש קל הזדחל ללבו של ר' יענקל'ה. שמא טעה ר' זלמן לייב בדרכו? אולי פנה בפנייה לא נכונה והוא תר אחר דרכו בבני ברק, עיר חדשה ובלתי מוכרת עבורו?

המשך בעמוד ב'

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"רָאָה אֲנִי נִתֵּן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וְקָלְלָה" (יא. כו).

ויראה לומר על דרך פשוט על פי מה ששמעתי מהמגיד הקדוש מו"ה יחיאל מיכל זצוק"ל מזלאטשוב על פסוק (דברים ה. ה): 'אֲנִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם וגו'', שביאורו שמי שמחשב את עצמו ליש ומתפאר בלבבו לאמר שהגיע לאיזה מעלה בלימוד או במעשים טובים, על ידי זה הוא עושה מסך המבדיל בינו לבין השם יתברך לכל יוכל להשיג מנועם אלקותו יתברך שמו וזהו 'אֲנִי' שמה שהאדם מחזיק עצמו ליש באיזה דבר לו הוא עומד בין ה' וּבֵינֵיכֶם.

אמנם לא כל העיתים שוות כי כשהאדם עומד לשפוך שיחו לפני ה' אז אם יעלה על לבבו לאמר מי אנכי לגשת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ויתבייש להתפלל בהתלהבות ולדבק עצמו בה' לא יוכל להתקרב עצמו לעבודת השם וימנע עצמו מעבודת התפילה, על כן בגשתו להתפלל צריך לאמץ את לבבו והחלש יאמר גבור אני לבוא בהיכל המלך.

וזהו אמרו 'רָאָה אֲנִי, פירוש שמה

הילולא דמרי עלמא

בעני' הילולא ועבודת התפילה

הרה"ק ר' דוד צבי שלמה מלעלוב זי"ע
ה' אלול תרע"ח

"צָרָה וְיָגוֹן אֲמָצָא" אמר דוד המלך (תהלים קטו, ג - ד), "וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא אֲנִי ה' מִלְּטָה נַפְשִׁי", וכך פירש זאת רבנו: דוד המלך נעים זמירות ישראל התחנן לפני הקב"ה, שימלט את נפשו מכך שרק במצבים בהם 'צרה ויגון אמצא' או אז 'בשם ה' אקרא', אלא אדרבה ירוממהו ויביא אותו לתפילה מעומק לב בכל עת, לדביקות עילאית ולהתייחדות עם קונו.

שיח במקום הקדוש ותראה ישועה גדולה.

הלה, אשר זה מכבר כיתת את רגליו בקברי הצדיקים והקדושים אשר בארץ ולמותר לציין שפקד את הציון המצוינת שבמירון, נענה על אתר ואמר: 'כבר הייתי במירון'.

'ואצל הרופא' תהה הרבי בתגובה, 'כבר היית? ואם הרופא טרם הועיל בביקורך הקודם אצלו, האם לא תלך אליו שוב?'

'כך דרכה של תפילה' החכים אותו רבנו, 'מתפללים שוב, ושוב, ושוב, עד שנענינם! סע למירון פעם נוספת, התפלל מעומק לב ובע"ה תבוא רפואה שלימה לבנך'.

דמותו הפלאית של רבנו, אשר נתכנה בחיבה 'ר' דויד'ל' או סתם 'הרבי', היתה לבני ירושלים כתובת לכל. בימים שבשגרה ולכל מבקש ה', וכך גם כשנדרש היה לפעול ישועות מעל לדרך הטבע ולשדר מערכות עולם, ידעו הכל - הרבי הוא הכתובת.

כך היה כאשר על צווארו של אחד מבני ירושלים השתרגה צרה של ממש, כאשר בנו יקירו נדבק באחת המחלות המדבקות שהכו בבני ירושלים והפילו חללים לרוב. הלה החיש פעמיו אל הרבי, כשדמעות ניגרות מעיניו שטח את תחינתו כי יפעל עבורו הרבי ישועה ורחמים, בכוחו הגדול יעלה ארוכה ומזור למחלתו.

'סע למירון' הורה הרבי קצרות, 'שפוך

מי אינו חפץ לשוב? לשים מאחוריו את ההחלטות הגרועות והמעשיים הנלוזים ולהיטהר בלב שלם, להתקרב לאבא שבשמים באמת ובתמים? האם ישנו יהודי שהמילה 'תשובה' אינה קוראת לו בחום, כמו מזמינה אותו לבוא בשערי העולם המופלא של קרבת אלוקים ולהימנות עם אלו שאפילו צדיקים גמורים אינם עומדים בדרגתם?

נתבונן לרגע באחת הברכות הראשונות שבתפילת שמונה עשרה, ברכה שמקומה נקבע תיכף בתחילת ברכות של חול ולא בכדי, הלא היא ברכת 'השיבנו'.

'הַשִּׁיבֵנו אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ' אנו מתחננים, מבקשים ומייחלים, 'יְקַרְבֵנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְעִבְדֶיךָ'. אלא שזה עובד גם הפוך, וכאן הבשורה: 'קָרְבָנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְעִבְדֶיךָ', היא עבודה שבנפש זו תפילה, ובכוחה יהא להשיבנו לתורתו יתברך, לדרך הישר ולמסילה העולה בית א-ל. אולם עצם התשובה זו רק משוכה אחת שעלינו לעבור בדרךנו לקרבת האלוקים.

מה עם קבלת התשובה? האם אנו בטוחים שתשובתנו תתקבל ברצון?

אחת העצות הטובות ביותר ושמה הטובה מכל לקבלת התשובה באהבה, כתב הרה"ק האביר יעקב - היא הקפדה יתירה להתפלל שלש תפילות ביום מבלי להחסיר אף לא אחת מהן. ורמז יש לדבר במילה 'תשובה', אשר ראשי התיבות שלה הינם: 'הישמר והתפלל שלש תפילות ביום'.

למותר לציין כי אין די בתפילה שטחית, רדודה, כזו בה האדם אומר את המילים אך לבו כל עמו ומחשבותיו משוטטות במרחקים. תפילה שכזו הרי היא כגוף ללא נשמה, והתשובה באה בעקבותיה כמוה אף היא - מאולצת ורחוקה.

אדרבה, יש להתפלל בכוונה הראויה, מתוך כובד ראש ושמהו של מצוה וכשהמחשבות כולן משועבדות לעבודת התפילה, למי שאליו אנו מתפללים, מתוך הכרה בכך שזוהי שעה יקרת ערך בה מתייחד האדם עם קונו. או אז תהא התשובה ראויה וכמוהו תתקבל לרצון.

ענין זה רמזו מיד בתחילת התפילה, עוד טרם פתחנו באמירת ברכה הראשונה היא ברכת אבות. ראשי התיבות של הפסוק: "אֲ-דָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ" עולים בגימטריא 'תשובה', ובא הדבר ללמדנו כי בכח התפילה להביא לתשובה ולקבלתה באהבה.

בפרשת השבוע מציבה התורה הקדושה לפני האדם את הבחירה הנצחית בין הברכה לקללה, בין הטוב לרע ובין חיים שאפשר אכן לכוונת 'חיים' לבין כאלה הרחוקים מהגדרה זו.

וכאן אנו נתקלים בהבטחה אלוקית, בשורה של ממש הרמוזה בפסוק הבא (יא. כז): "אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֶכְפֵּי מִצְוֵה אֱתָנֶם הַיּוֹם".

המילים 'הַבְּרָכָה אֲשֶׁר' עולים בגימטריא [עם הכולל] 'היא התשובה', ומאידך המילה 'מְצוֹת' עולה בגימטריא היא התפילה. היש לנו רמז גדול מזה, ברור וצלול כבדולח?

אין ברכה כתשובה, ועל אחת כמה וכמה כשהיא מתקבלת באהבה, לרחמים ולרצון. ואין דרך טובה יותר להגיע לתשובה ולהביא לקבלתה כמו התפילה. נמצאנו למדים - אימתית תשרה אותה ברכה נפלאה ונוכח להתקרב באמת ובתמים לאדון הכל? כשנצטרך ת עבודת התפילה לעבודת התשובה!

נחשוב על כך בכל פעם בה אנו נעמדים להתפלל. נהגה את התיבות הקדושות ברגש, במתינות וכמונים מעות. נתייחס לעשה יקרה וחביבה זו כראוי ונעשה הכל כדי לנצל אותה כראוי.

הרי באים אנו בזמן גדול זה בשערי עולם התשובה, מתעלים לדרגה הנעלית כל כך!

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל מומרנץ שליט"א

המשך מעמוד א'

תיכף יצא לחפש אחריו, כשהתחנה הראשונה הינה בית הכנסת 'לדרמן', משם ודאי יצא הגיס תיכף לאחר תפילת שחרית, ומי יודע - אולי אי מי ראה להיכן היו פניו מועדות.

אך הגיע ר' יענקל'ה לבית הכנסת, והנה נגלה לעיניו המחזה המרגש הבא.

ר' זלמן לייב, פניו להבים וכולו נרגש, רץ ממנין למנין ועוקב אחר המתרחש. ו'המתרחש' היינו כמוהו קדיש וקדושה, 'אמן יהא שמיה רבה' ו'ברוך'. הוא עונה אמן כאן, ורץ לענות גם במנין השני, כמו ילד בחנות ממתקים אשר התלהבותו אינה פגה לרגע.

כעת הבין ר' יענקל'ה מה פשר העיכוב. הבין, ונפעם.

בעדינות משך בשרוולו של גיסו, הסב את תשומת לבו לשעה המתאחרת, הפציר בו לשוב הביתה ולסעוד את לבו בארוחת הבוקר.

'איך אוכל לעזוב?!' שטף דמעות נרגשות פרץ מעיניו של ר' זלמן לייב, 'הלא זה עשרות שנים שלא זכיתי לשמוע קדיש ולהשתתף באמירת קדושה, לומר ברכו ואמן יהא שמיה רבא, ולא אנצל את ההזדמנות שיש לי כאן?'

הוא היה פשוט רעב. אחוז בולמוס רוחני שמנע ממנו לחשוב על אף דבר אחר. רק לחטוף ולחטוף, להשתתף ולענות. הוא שמח על ההזדמנות, נרגש על עומק לבו מהזכות שניתנה לו להלל את ה' מגרונו ולשבח ליוצרו בבית מקדש מעט.

קרבת אלוקים לאורם של גדולי הדורות

'הו! התעוררת מוקדם' חייך האב לילדו הקט, 'נצל את ההזדמנות וגש נא לבית הכנסת 'הגר'א', שם מתפללים כרגע עשרות אנשים ובודאי צמאים הם ואף רעבים. טול את מיני המזונות וקנני המשקה הללו, לך והשב את נפשם'.

הילד, אשר נודע לימים בתור הגאון ר' יצחק שברדון ואשר שיתף לימים באותה חוויה במחיצת אביו, ספר המוסר החי ר' שלם שברדון, בא במבוכה. היה זה בתקופה שטרם מלחמת תש"ח. הבריטים הטילו עוצר על הרחובות השכם והערב, וכל יציאה לרחוב ללא אישור הסתיימה במקרה הטוב בקנס כספי גבוה ומקרה הגרוע הגיע הדבר עד כדי סכנת נפשות של ממש.

'מה? הם?...' האב הגדול החווה כלפי החלון, ממנו נשקפו גדודי חיילים בריטיים אשר סובבו ברחוב בנשקים שלופים וארשת חמורה. הילד מצדו הנהן בביישנות-מה. מהם אכן חשש.

'אין לך מה לחשוש מהם!' פסק ר' שלום והניח יד רחומה על כתפו, 'לך וקיים את המצוה, ואני מצדי אתפלל עליך'.

אבא מתפלל, ידע הילד. זהו נתון המשנה את התמונה כולה.

ללא היסוס נטל את הכבודה ויצא אל הרחוב, מושך אליו מבטים נזעמים של פלוגת חיילים סמוכה. אולם הוא - בשלו. 'אבא מתפלל, ומה לי לחשוש' הזכיר לעצמו.

לא הסתפקו החיילים במבטים, אלא תיכף זינקו לעברו וציוו במפגיע: 'דיים למעלה!'

יצחק'ל מתעלם במופגן, ממשיך למחוז חפצו משל אין חייו נתונים כרגע בסכנת חיים של ממש. אבא אמר שיתפלל, אז מה לו ולגחמות החיילים?

כך צעד לו בניחותא כשפלוגת החיילים בעקבותיו, מלווים אותו כצל, שלווח אופפת אותו, רחוב אחר רחוב ומסמטה מסטה, עד שהגיע לבית הכנסת ותיכף נכנס אליו. שם - ידע, לא יוכלו החיילים לתפוס מפאת החוק המונע מהם להיכנס למבנה המשמש לצורכי דת.

את גמולו הרוחני קיבל הילד תיכף, כאשר ראה את הנהרה פושטת על פני המתפללים לנוכח פניו ואת קורת הרוח שהסב להם בכיבוד שהביא, אולם הוא לא התמהמה. עליו לשוב הביתה, ואף בדרך חזור - ידע היטב - תעמוד לו תפילתו של אבא.

חרה אפו של מפקד הפלוגה, אשר המתין בקוצר רוח מחוץ לכותלי בית הכנסת, והוא החליט ללמוד את הילד החצוף לקח שלא ישכח.

הוא הרים את רגלו, עטויה נעל צבאית כבדה ומגושמת, ונכון היה להנחיתה במכה אחת על הנער הבז ולעוגו לו במעשיו, אולם אז אירע דבר פלא. חרף האימונים שעבר כחייל והניסיון שצבר בתפקידו הצבאי, על שמצופה היה ממנו להשלים משימה עלובה ופשוטה זו על הצד הטוב ביותר, משום מה מעד ורגלו כשלה, הוא נפל באחת ארצה והתגולל בחוסר אונים.

שאר החיילים, למותר לציין, כבר לא היינו לשלוח יד בילד.

'יודעים אתה מה אירע פה?' שאל לימים ר' יצחק, ותיכף השיב כמוהו מאליו: 'אבא התפלל'.

שכר פסיעות

בפרשת השבוע מצווה התורה הקדושה (יב. כא): 'כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם' אזי 'וְאָכַלְתָּ בְשֶׁעָרֶיךָ כָּל אֶתְנֶפֶשֶׁךָ'.

ומה בנוגע למקרים בהם קיים מרחק ניכר בין ביתו של אדם לבית הכנסת?

האמורא רבי יוחנן, כך מספרת הגמרא (סוטה כב. א), למד פרק בענין קבלת שכר מן השמים - מהנהגתה של אלמנה אחת בה נתקלה. וכך היה מעשה: אלמנה אחת היתה באה מדי יום ביומו להתפלל בבית הכנסת של רבי יוחנן, הגם שבסמיכות מקום לביתה היה בית כנסת אחר ומאידך בית הכנסת של רבי יוחנן היה רחוק משמעותית מביתה.

תמה בפניה רבי יוחנן: 'הלא יש לך בית כנסת קרוב לביתך, ומה לך לבוא עד הנה?'

השיבה האלמנה בתמימות: 'רבי, ולא שכר פסיעות יש לי?'

רש"י (ד"ה וקבול שכר) מבאר את פשר אותו 'לימוד קבלת שכר' שהסיק רבי יוחנן ממעשיה, וזו לשונו: "שהיתה סוררת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר וכי, למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר".

ענין זה, כך מבאר באחרונים, אינו סותר את הקביעה לפיה (אבות א. א) "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס". זאת היה פרושן השי"ת להעניק גמול ושכר טוב לעושים רצונו, ואם כן ראוי שנעשה את חלקנו בכך - ונביא לך שנקבל שכר.

וכך אכן מובא במשנה ברורה (ס"ז צ ס"ק ז): "ואם יש שתי בתי כנסיות בעיר - טוב לילך להרחוקה, כי שכר פסיעות יש".

יחד עם זאת, בנוגע לעצם ההליכה במיוחד לבית כנסת רחוק יותר, דעת הגאון ר' חיים קניבסקי כי הנהגה זו נכונה דווקא במצב בו אין בכך משום ביטול תורה, שאז יצא שכרו בהפסדו. ואף הגמרא הביאה דווקא את הדוגמה באותה אלמנה, שהרי אשה פטורה מלימוד תורה ואין לה כל הפסד כך.

פרשה ופשרה נידון בפרשה בענייני תפילה

מילתא חדת"א

פניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי איבחיצ'רא שליט"א

הצדיק שוכח צרת עצמו ומצור ודואג על צרת השכנה

בספר צמח דוד (פר' ויחי) מביא בשם הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא (נתיב מצוותיך נתיב היחוד שביל ד') בשם הגאון הצדיק מו"ה יצחק חריף, אב"ד דק"ק סאמבור, קושית הזדהר על הפסוק (תהלים מב ב) 'כאֵל תַּעַרְגַּ עַל אִפְקַי מִיָּם כִּן נִפְשִׁי תַעַרְגַּ אֱלֹהֵי אֱלֹקִים, וְהִנֵּה אֵיל הוּא זָכַר, וְהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב או 'כַּאֲשֶׁר יַעֲרַג, שְׂנִיָּהֶם לְשׁוֹן זָכַר, או 'כַּאֲשֶׁר יַעֲרַג בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, וּמְדוּעַ עַרְבַּ כַּאֲשֶׁר לְשׁוֹן זָכַר וְנִקְבָּה.

וְחַז"ל הַגִּידוּ (ב"ב טו. ובוהר פר' בשלח נב: ופר' פנחס רמט:) שְׂאֵיִלָּה זוֹ רַחֲמָה צַר, וּבִשְׁעָה שְׂפוּרַעַת לְלִדְתַּת צוֹעֶקֶת שְׂבָעִים קוֹלוֹת כְּמִסְפַּר תְּבוֹת שֶׁל מִזְמוֹר 'עֲנֵנִי' (תהלים פרק כ), וּמִזְמוֹן לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְרָקוּן [-מִיּוֹן נְחֹשׁ] שְׂמִפְיֹשָׁה בְּבֵית הַרְחֵם, וְנִקְרַע הַמְּקוֹם וּמִתְרַחֵב. כְּדִי שֶׁהַעֲבָר יִכַּל לְצַאֵת לְשִׁלּוֹם, וְזֶה מֵה שְׂאֵמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב (איוב לט א) 'הַיְדַעְתָּ עַת לְדַת יַעֲלִי סַלַע הַלֵּל אֲלוֹת תְּשֹׁמֵר, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁיְיֵחַ וְשׂוֹמֵר אֶת הָאֵיִלָּה בַעֲת לְדַתָּהּ.

וְעוֹד אֵיחָא בְּרוּ"ל (מדרש תהלים כב וכן הוא בוהר שם) עַל אֵיִלָּה זוֹ שְׂהִיא חֲסִידָה שְׂבַחֲתוֹת וְרַחֲמֵיהָ מְרַבִּים, וּבַעֲת שְׂשִׁי עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְיִבֵּשׁ בְּעוֹלָם, כְּאוֹת כָּל חַיּוֹת אֶל הָאֵיִלָּה כְּדִי שֶׁתַּתְּלֶה עֵינֶיהָ לְמִרוֹם וְתִבְקֶשׁ רַחֲמֵיהֶם, וְהִיא זוֹעֶקֶת לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִמְצִיא לָהֶם מַעֲיָן וְשׂוֹתוֹת כְּלָם.

וְהֵרַב אב"ד הַעִיר סַאמְבוֹר ע"ה חֲקַר וְשָׂאֵל, מֵה יִקְרָה אִם יֵאָרַע וְיִזְדַּמְנוּ לִפְנֵי הָאֵיִלָּה שְׁנֵי הַמְּצַבִּים כְּאַחַת, שְׂהִיא צְרִיכָה לְלִדְתַּת וְגַם מִבְּקִשִׁים מִמֶּנָּה לְבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבַּרַךְ עַל הַגְּשָׁמִים, וְתַרְץ שְׂמִסְתָּמָא כִּיּוֹן שְׂהִיא חֲסִידָה, מִנִּיחָה צַעַר עַבְדָּהּ וְשׂוֹכַחַת מַעֲצָמָה וּמְפַל סוּרְיָהּ, וְעוֹשָׂה אֶת עֲצָמָה כַּאֲשֶׁר זָכַר וְשָׂאֵינוּ מוֹלִיד וְאֵינוּ זוֹעֵק אֶלָּא עַבְדֵּי הַמַּיִם, וְאִף הִיא זוֹעֶקֶת לָהּ יִתְבַּרַךְ לְמַעַן חֲבֵרוֹתֶיהָ, כַּאֲשֶׁר יַעֲרַג, שֶׁהָאֵיִלָּה עוֹשָׂה עֲצָמָה כַּאֲשֶׁר זָכַר וְזוֹעֶקֶת לָהּ יִתְבַּרַךְ 'עַל אִפְקַי מִיָּם'.

וְלִפִּי זֶה בָּאָר כְּפִנְתַּת דְּוֹד הַמְּלָךְ ע"ה בְּאִמְרוֹ 'כִּן נִפְשִׁי תַעַרְגַּ אֱלֹהֵי אֱלֹקִים, שְׂמִיחָה אֲנִי צַעֲרִי וְצוֹעֵק אֱלֹהֵי אֱלֹקִים, עַל צַעַר הַשְּׂכִינָה בְּלִבְךָ, וְהַצְדִּיק מִצַּר וְדוֹאֵג עַל צַרַת הַשְּׂכִינָה, וּמִצַּרְתַּת עֲצָמוֹ שׂוֹכֵחַ לְגַמְרֵי.

מוֹסִיף הַצְּמַח דְּוֹד וּבּוֹנֵה עַל חוֹמָה זוֹ טִירַת כְּסָף, וּמְבַאֵר אֶת הַכְּתוּב (בראשית מט כא) 'נִפְתְּלִי אֶלָּה שְׂלַחַה הַנְּתוּן אִמְרֵי שְׂפָר', וְאִף כַּאֲשֶׁר יֵשׁ לְהַקְּשׁוֹת שְׂדָמוֹ אֶת נִפְתְּלִי לְאֵיִלָּה, נִקְבָּה, וּמִסִּיָּם בְּלִשׁוֹן זָכַר 'הַנְּתוּן', וְיּוֹבֵא הַבְּאוּר כְּפָל, שְׂבַפְתְּלִי דְהַיִּינוּ הַצְּדִיק שִׁישׁ לוֹ לְצַעֵק עַל צַעַר נִפְשׁוֹ וְהַתְּפַלל בְּעֵדוֹ וְאֵינוּ עוֹשָׂה כֵּן, אֶלָּא צוֹעֵק וּמְתַפְּלַל עַל צַעַר הַשְּׂכִינָה, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּאוֹתָהּ אֵיִלָּה הַמְּתַלַּבֶּשֶׁת בְּבַחֲנֵית הַזָּכַר, שְׂאֵינוּ צוֹעֵק עַבְדֵּי עֲצָמוֹ כִּי אִם עַל הַמַּיִם לְמַעַן הַכְּלֹל, וּבּוֹדָאֵי צִדִּיק כְּזֶה נִתְּן אִמְרֵי שְׂפָר.

המתפלל על צער השכנה. ראוי שתתקבל תפלתו

מור' זקני ע"ה בספרו שערי ארוכה (אות ת), מבאר והולך את המזמור י"ז בתהלים, ובדבריו בתחלת המזמור פרש כְּפִנְתַּת דְּוֹד הַמְּלָךְ ע"ה בְּתַפְלָתוֹ: 'שְׂמַעַה ה' צַדֵּק הַקְּשִׁיבָה רַחֲמֵי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי, שְׂמַאֲחֵר וְכּוֹנְנָתֵנוּ בְּכָל תְּפִלּוֹת לְתַנּוּן שְׂכִינַת עֲזֶךָ, הִיא מְלֻכּוֹתָא קְדִישָׁא הַנְּקַרְאֵת 'צִדִּיק' - שְׂכָל כְּפִנְתַּת הַתְּפִלָּה הִיא לְתַקְּנָה וּלְקַרְבָּה אֱלֹהֵי שְׂתַהֲיָה רַאֲיָה לְהַתְיַחֵד עִמָּךְ, מוֹזָה הַטַּעַם רַאֲיֵי שְׂתַקְּבַל תְּפִלָּתֵנוּ וְלֹא תִדְחַה אוֹתָהּ. 'בְּלֹא שְׂפַתֵי מְרוּמָה' - בְּלֹא חִיּוּצוֹנִיִּים הַמְּקַטְרָגִים עַל תְּפִלָּתֵנוּ וְנִקְרָאֵם 'שְׂפַתֵי מְרָמָה', וְהַמָּה הַקְּלַעַם וְכִלְעַם, בְּל יִרְאוּ וְכֵן יִמְצָאוּ אִם יִעֲבֹבוּ חֲלִילָה בְּעֵלוֹת הַתְּפִלָּה.

וּכְבָּר מְבַאֵר בְּתַנּוּ דְּבֵי אֵלֹהֵינוּ (רבא, פ"ד ת-י): כִּל חֲסֵם וְחֲסֵם מִיִּשְׂרָאֵל שִׁישׁ בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה לְאָמְתוֹ וּמִתְאַנֵּחַ עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל כֵּל יָמָיו, וּמִתְחַמֵּד וּמִתְאַנֵּחַ עַל כְּבוֹד רִישׁוֹלִים, וְעַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל הַיְשׁוּעָה שֶׁתְּצַמִּיחַ בְּקִרְבּוֹ כִּיּוֹן, וְעַל כְּנוֹס גְּלוּיוֹת, מִיַּד שׂוֹרָה רִוַּח הַקִּדְּשׁ בְּקִרְבּוֹ שְׂנַמְמֵר וְכֵן, מְכָאֵן אִמְרוּ, כֵּל מִלְּמִיד חֲסֵם שְׂעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם וְכוּ' מְבַשְׁבֵּיל לְהַרְבוֹת כְּבוֹד שְׂמַיִם, אֵינוּ צְרִיךְ לֹא חֲרָב וְלֹא חֲנִית, וְלֹא כָּל דְּבָר שִׁיְהִי לוֹ שׂוֹמֵר, אֶלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁמְרוֹ בְּעֲצָמוֹ, וּמְלַאכֵי הַשְּׂרַת עוֹמְדִין סְבִיב לוֹ, וְחֲרָב בְּיַד כְּלָם וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ שְׂנַמְמֵר וְכוּ'.

מיל, בכל נחלקו הפוסקים והדבר תלוי בגרסת הגמרא. יש הסבורים (בית יוסף א"ה צב בשם הר"ף) כי מיל הרי הוא כיותר ממיל, והחובה תקפה אך ורק במידה והמרחק לאחוריו הינו פחות ממיל, אולם יש החולקים על כך (בית יוסף שם בשם הרמב"ם) וקובעים כי עד מיל ועד בכלל יש לחזור אחר מים לאחוריו, ואילו הפטור תקף אך ורק כאשר המרחק הינו יותר ממיל.

היסח הדעת

בדיני הסעודה פסק כי המסיח דעתו - עליו לחזור ולטיול ידיו. לענין תפילה, ישנה מחלוקת ראשונים מה הדין במידה והסיח אדם את דעתו משמירת ידיו לאחר שכבר נטלם.

יש הסבורים (בית יוסף שם) כי כלל לא שייך ענין היסח הדעת בנטילת ידיים לתפילה, אולם יש החולקים על כך (טור שם בשם אבי העזרי) וטוענים כי אף בתפילה שייך היסח הדעת לענין שמירת ידיו, ולשיטה זו כלל לא יועיל נקיון כפיו בכל דבר המנקה כאשר הסיח דעתו משמירתו.

יסוד המחלוקת נעוץ בשאלה - האם טהרת הידיים לתפילה יש לה שייכות אך ורק ללכלוך אשר ייתכן ודבק בהן, ואם כן יועיל כל דבר המנקה, או שמא יש כאן ענין נוסף של טהרה, ולזה לא יועיל כלל היסח הדעת.

נטילה בברכה

יש מהראשונים שפסק (רמב"ם הלכות ברכות י, ב) שככל נטילת ידיים - אף נטילה קודם התפילה חייבת בברכה. ויש שכתבו (טור שם בשם הרא"ש) כי אכן חייבים בברכה, אלא שיש לחלק בין נטילת הידיים במים - עליה יש לברך 'על נטילת ידיים' כשם שמברכים קודם המזון, לבין נקיון הידיים בכל דבר המנקה - שאז יש לברך 'על נקיות ידיים'.

אכן יש החולקים על כך וסבורים (שו"ת הרשב"א סי' קצא) כי מה שתיקנו בבוקר נטילה בברכה הוא רק משום שקם האדם משנתו והרי הוא כבריה חדשה, אולם נטילת ידיים לתפילה כשלעצמה אינה חייבת בברכה.

בבית יוסף (שם) נפסק להלכה בהסתמך על הכלל לפיו 'ספק ברכות להקל', למעשה אין לברך על נטילה זו, שהרי תלוי ענין זה במחלוקת הראשונים כאמור.

אמרו חכמים (ברכות טו, א): "כל הנפנה נוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל - מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, דכתיב (תהלים כו, ו): "אַרְחֹץ בְּגָזִי וְכַף יְדָי וְאֶסְבְּכָה אֶת מִזְבִּיחֲךָ הַיָּי"ו." וכן עוד, אלא שנחשב לו הדבר כאילו טבל כל גופו במים לטהרתו (שם), שהרי לא נאמר בפסוק 'ארחץ כפי' אלא 'ארחץ בגזי' כפי, והיינו רחיצת כל הגוף.

חשוב ראשית להבהיר כי אין בכך מעלה יתירה וסלסול חסידות, אלא זוהי הלכה פסוקה ומחייבת, וכבר קבע זאת רבנו הגדול הרמב"ם (הלכות תפילה ד, ב), שפסק כי ראשית יש לטיול ידיו עד הפרק ורק לאחר מכן להתפלל.

יתירה מכך, על אף מעלתה הגדולה של תפילה בזמנה והחובי הפשוט שבכך, פוסק הרמב"ם (שם) הלכה א' כי אף בהגיע זמן התפילה - חובה על המתפלל לעכב לשם כך את התפילה עד שייטול ידיו.

לתור אחר מים - עד כמה

דין זה אמור כאשר יש מים זמינים לנטילה, ובמצב שכזה אכן יש לעכב התפילה אף שהגיע זמנה עד שייטול ידיו. אולם במקרה בו אין בנמצא מים בקרבת מקום, לכן התייחסו חז"ל וקבעו (ברכות שם) כללים בדבר.

אם במרחק שאינו עולה על ארבע פרסאות, היינו שמונת אלפים אמה ממנו והלאה, ישנם מים הראויים לנטילה, חובה על המתפלל ללכת לאותו מקום ולטיול ידיו. אכן במידה והמרחק עולה על כך, ינקה ידיו בעפר או בצרור או בכל דבר בו ניתן לנקות ידיו, שהרי לא נאמר בפסוק 'ארחץ כפיים' אלא 'ארחץ' סתם.

כאשר האדם בדרכו למחוז פצו, ואילו המים במיקום המנוגד לכיוון הליכתו, מה שידרוש ממנו לשוב לאחוריו, אזי תלוי הדבר במרחק שונה מהנ"ל. אם יש בינו לבין המים עד מיל, היינו אלפיים אמה, אזי מחובתו לשוב לאחוריו ולטיול ידיו, ובמידה והמרחק עולה על מיל, אזי אין חובתו לשוב לאחוריו אלא ינקה ידיו כאמור בכל דבר המנקה.

במקרה בו רחוקים המים לאחוריו בדיק

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשת השבוע נצטוונו (טו, ט): "שְׂבָעָה שְׂבָעַת תְּסַפֵּר לָךְ מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקֶמֶחַ תָּחַל לְסַפֵּר שְׂבָעָה שְׂבָעוֹת", ובמהלך הדורות נטמע סדר ספיר העומר כהמשך ישיר לתפילת ערבית, עד שבמרבית הסידורים מופיע נוסח הספירה תיכף לאחר התפילה, קודם 'עלינו לשבח' או לאחריו, תלוי במנהגי העדות.

אודות כך שספירת העומר נאמרת למעשה דווקא אחר תפילת ערבית ולא לפני, כתב היעב"ץ (בספרו 'מור וקציעה' תפט) כי המנהג נוסד בתקופות בהן נהגו רוב העם להתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים, ולפיכך בעת תפילת ערבית עדיין לא היתה כלל אפשרות מבחינה הלכתית לספור לעומר, שהרי טרם החל היום החדש.

לדברי היעב"ץ, כאשר מתפלל אדם לאחר צאת הכוכבים - אכן יש להקדים את ספירת העומר אשר היא מצוה דאורייתא - לתפילת ערבית אשר להלכה נפסק כי היא בגדר רשות. אמנם למעשה נהגו המוני בית ישראל להקדים את תפילת ערבית בכל מצב, זאת בהסתמך על הכלל: 'תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם', והרי תפילת ערבית תדירה היא יותר.

על כל פנים, במידה ומסיבה מסוימת מתפלל אדם ממש מאוחר את תפילת ערבית, דעת רוב הפוסקים (עי' אליה רבה תפט ועוד) עליו להקדים ולומר ספירת העומר, כדי לקיים ענין (ויקרא כג, טו) 'ממרימת תהינה' וכדי שהספירה תהיה כר בתחילת היום ובכך ימנה היום תמים.

מאידך, דעה מחודשת הציע הגאון ר' משה פיינשטיין (אמרונו מה"ח ח"ב, עט), לפיה לאחר שנקבע כי יש להקדים את תפילת ערבית, משום הכלל של 'תדיר קודם', אם כן נקבע מקומה לאחר התפילה ואין חל חיוב הספירה כלל קודם שיתפלל. לשיטה זו, יש להקדים תפילת ערבית לספירת העומר בכל מקרה, ואף שמתפלל מאוחר מאד.

כמה פעמים השתעלנו בתפילת שמונה עשרה האחרונה? האם התעטשנו או כחכחנו בגרוננו? שמו גיהקנו או שיהקנו? מישוהו בכלל יכול לספור? לדעת? לשים לב לכך?

סוגיא שלמה במסכת ברכות (כד, ב) עוסקת בעניינין של פעולות מסוימות אותן מותר או אסור לבצע בעת התפילה, ביניהן גיהוק ושיהוק, עיטוש וגירוד וכן הלאה. וכאן עומד אדם ותווה לעצמו: אפשר בכלל לעקוב אחר הדברים, לשים לב לכל תנועה, בתפילה ובכלל?

נשוב רגע לסוגיא, או יותר נכון - לתחילתה. הסוגיא פותחת בעדות שהעיד רבי חנינא, מגדול תלמידי רבנו הקדוש, ממנה משתמע כמה וכמה הלכות בנושא התפילה (שם ע"א): "אמר רבי חנינא, אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק, ונתעטש, ורק, וממשמש בבגדו, אבל לא היה מתעטף, וכשהוא מפהק - היה מניח ידו על סנטרו". בעדות זו תולה הגמרא תילי תילים של דיוקים וסברות, הוכחות וראיות לכאן ולכאן, שאלות ותשובות.

הוי אומר, ומבהיל לחשוב על כך - רבנו הקדוש הקפיד על כל נייע, כל פעולה ולו המינימלית ביותר, ובתפילתו עשה רק את הפעולות המותרות לכתחילה. שהרי עדות זו נמסרה מפי תלמידיו כמקור להלכה למעשה, מה שמעיד על כך שהם בעצמם ידעו כי אין כלל צד שהוא יעשה דבר-מה בתפילתו ללא מחשבה תחילה וידיעה ברורה כי הדבר מותר.

מוסר השכל יש לנו לקחת מכך, ללמוד מדרכיו של רבי יהודה הנשיא ולנסות להתחבר יותר לעולמה של תפילה, לחוות את החוויה הרוחנית המרוממת הזו עם יותר חיבור, יותר שימת לב, יותר דביקות וקרבת אלקים.

בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד) מובאת אמרתו הנוקבת של רבי תנחום, כי הוא מודה לראשו על אשר בהגיעו ל'מודים' כורע הוא מעצמו, מתוך הרגל. ומה נאמר אנו, אזובי הקיר?

הנה על פי תורת הסוד ישנם ארבעה עולמות, הבאים לידי ביטוי בחלקי התפילה השונים. באמירת פרשת הקרבנות והקטורת מכוון המתפלל כנגד עולם העשייה, לאחר מכן התפילה מכוונת בפסוקי דזמרא כנגד עולם היצירה המרומם יותר, קריאת שמע וברכותיה כנגד עולם הבריאה ואילו תפילת שמונה עשרה שייכת לעולם הגבוה מכל - עולם האצילות.

על פי זה מבאר הרה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב בספרו 'אגרא דכלה' את אזהרת התורה בפרשתנו (יב, יג): "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה לַעֲלֹתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה".

כי הנה התפילות, כידוע, הינן כנגד הקרבנות. והנה יש אדם הזוכה להתעורר כראוי באמירת הקרבנות, זוכה לדביקות באמירת פסוקי דזמרא ואף מכוון כדבעי בקריאת שמע וברכותיה, אולם בהגיעו לתפילת שמונה עשרה לבו וכוונתו בל עמו. ובדבר זה צריך התעוררות והשתדלות מיוחדת, לבל יחמיץ חלילה את העיקר.

וזהו 'פֶּן תַּעֲלֶה לַעֲלֹתֶיךָ', היינו העלאת ניצוצות הקדושה בתפילתך, רק 'בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה' דהיינו בעולמות שביד האדם להשיג ולתפוס. אלא אדרבה תעלה אותם דווקא לעולם הטמיר והגבוה מעל גבוה שאין בכוחך להשיגו לתפוס ולו את קצהו, היינו עולם האצילות אשר כנגדו מכוונת תפילת שמונה עשרה.

יד ושם

פסוקי שמות והמנוח בהם

אליהו

"אל מוציאם ממצרים כְּתוּעַפְתָּ רָאם לו" (במדבר כג, כב).

הרָאם, הלא הוא אותו בעל חיים ענקי שברא הקב"ה, מתהלך לו לאיטו ואינו נחפז לרוץ. לעומתו, ישנם בעלי חיים אשר כוחם ברגליהם ומרוצתם ניכרת, אולם אף הם אינם משיגים את הראם בהילוכו. אכן, אין הדבר מעורר פליאה ותימהון, שהרי זו תכונתו זה טבעו - שמרוב גדולו עוקף הראם את כל שאר בעלי החיים, מהירים ככל שיהיו.

כן הדבר, מבאר הנצי"ב בספרו 'העמק דבר', בענין התפילה, ובדרך הטבע ועל ידי הרופאים והאדם חולה, ובדרך הטבע ועל ידי הרופאים משתרכת לה רפואתו בעצלתיים, ואילו בתפילה אחת הוא יכול להירפא כהרף עין, והרי תפילה זו 'עוקפת' בוריותה את ההשתדלות הגשמית. אמנם, מסביר הנצי"ב - אין הדבר לפלא, משום שזו תכונתה של תפילה - שהיא מהירה וזריזה יותר מכל, ופעולתה כהרף עין, ממש כמו הראם שזו תכונתו.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז הודר

לאחר אמירת 'עושה שלום' בסיום התפילה, קודם ששב האדם ממקומו ומעיקרת רגליו, אומרים נוסח זה: "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִהְרֵה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֲלֻקָּנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּירְאָה יָיִמי עוֹלָם וְשָׁנִים קְדָמוֹנִית [וְעֲרַבְהָ לָהּ] מִנְּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם פִּימֵי עוֹלָם וְשָׁנִים קְדָמוֹנִית".

מקור נוסח זה במשנה (אבות ה, כ), וכבר בסידורים קדומים נקבע לאומרה כאן. הרמ"א (א"ח כג, א) מבאר כי מקומה נקבע כאן, שהרי התפילות כנגד הקרבנות, ואם כן ראוי להתפלל בסוף התפילה על כך שייבנה בית המקדש ותחזור עבודת הקרבנות למקומה.

על פי הטעם האמור, תוספת הבקשה 'וְתֵן חֲלֻקָּנוּ בְּתוֹרָתְךָ' אין בה ענין בפני עצמה, אלא היות וזו הלשון המובאת כבר בנוסח שבמשנה, על כל אומרים זאת אף כאן.

אכן בדרכי משה (שם ס"ק ז) כתב הרמ"א בסגנון שונה, לפיו כיון שאמרנו בתפילה 'וְהִשָּׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לְדְבִיר בִּיתְךָ', לפיכך מבקשים כעת על בנין בית המקדש, ואילו כנגד הבקשה שבתפילה 'אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנֵיךָ' אנו מבקשים שיאיר לנו הקב"ה באור תורתו הקדושה ויזכה אותנו לקנות את חלקנו בה.

סיום תפילה זו, כפי הנראה מלשונה, מכוון אף הוא כנגד בית המקדש ועבודת הקרבנות שיתקיימו במהרה בימינו.

הפלא ופלא

שאלות וחידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם

פר' עקב:

1. תשובה א' - לדעת דרכו יתברך בכל הארץ, שמשלם גמול למאמינים בו.
2. תשובה ב' - מלאכי מרום.
3. תשובה ג' - ארבעת האנשים החייבים בהודיה מיוחדת לקב"ה.

אנו מקדימים ומבקשים קודם תפילת שמו"ע" ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. לשם מה דרוש שהקב"ה יתחם לאדם את השפתיים?

- א) משום שאילו לא כן, לא היה האדם מסוגל להוציא הגה מפיו מרוב פחד ובושה.
- ב) כדי שבתפילתו ישיכל לבקש על הדברים הנכונים עבורו, ברוחניות ובגשמיות.
- ג) שתי התשובות נכונות.

בברכת הגאולה שבתפילת שמו"ע אנו מבקשים: "וגאלנו וגאלה שלמה מהרה". מהי בדיוק גאלה שלמה?

- א) הגאולה העתידית באחרית הימים.
- ב) גאולת הגוף והנפש יחד.
- ג) ישיבה לבטח בהשקט ובשלווה.

בברכות קרי"ש של ערבית נאמר שבח הקב"ה שהוא "משנה עתים ומחליף את הזמנים". מה ההבדל בין 'משנה עתים' לבין 'מחליף את הזמנים'?

- א) שינוי העתים היינו שמני היום והלילה, ואילו החלפת הזמנים כוונתה לחילופי עונות השנה.
- ב) שינוי העתים היינו החלפת יום ללילה וכיוצ"ב, ואילו החלפת זמנים אלו שינויים שלא כדרך הטבע.
- ג) אף תשובה אינה נכונה.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

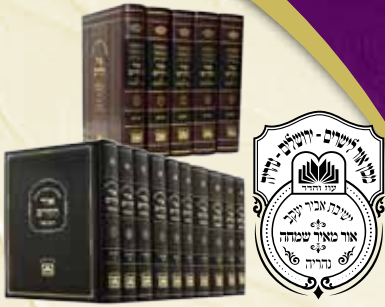
1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדרך עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בביאורו לפסוק (יב, כח): "שִׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו'", מביא רבנו את דברי הגמרא (עבודה זרה יט, א): "לעולם ליגרים איניש, ואף על גב דמשכח ואף על גב דלא ידע מאי קאמר", היינו: לעולם יגרוס אדם תלמודו, ואף ששוכחו ואינו זוכר את שלמד, ואף שאינו מבין מה שאומר.

קביעה זו מעלה נידון מעניין בנוגע לסיום מסכת, ובפרט בזמנים בהם יש לכך השלכה הלכתית בתור 'סעודת מצוה', כגון בתשעת הימים או בתענית בכורים. האם ניתן להסתמך לענין הגדרת 'סיום' על לימוד ללא הבנה, ולהתייחס אליו כלימוד לכל דבר וענין?

ראשית יש להתבונן בפסוק ממנו מסיקה הגמרא את הקביעה האמורה (תהלים קיט, כ): "גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל עֵת". את הלימוד המדובר מפרש רש"י כך (שם ד"ה גרסה): "מרוב תאותי לתורה הייתי שובר לפי היכולת אף על פי שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה".

עולה מתוך דברי רש"י כי אכן אין קפידה על כך שלימוד הסוגיא יהיה באופן שטוחנה הדק ליכנס בעומקה, אולם מכלל לאו אתה שומע הן, ומשתמע מדבריו כי דרישה בסיסית אכן קיימת - להבין את הדברים כפשוטם ולא במלמול בעלמא.

דעה דומה מצאנו בדברי המגן אברהם (או"ח נ"ט ס"ק ב), המתייחס לאמירת 'איזהו מקומי וברייאת דרבי ישמעאל מדי יום, כדי לקבוע עתים לתורה במשנה וגמרא, ופוסק נחרצות כי האומרם ללא הבנה אין יוצא ידי חובת לימוד כלל.

מאידך, התייחסות שונה מביא המהר"ל (גבורות ה' פמ"ז), אשר דן מדוע יש לברך על עסק התורה, ואין ברכה על מצות זכירת יציאת מצרים. על כך הוא משיב כי בעוד שזכירת יציאת מצרים הינה מצוה התלויה בהבנה והכרה, וממילא עיקר המצוה בלב ולא במעשה, לא כן בלימוד התורה - בה, לשיטתו, נחשב ללימוד אף ללא הבנה, ועל כן עיקר המצוה נעשית בפה ויש לברך על כך.

שולחן שבת עם האור החיים

קרא וכתוב הוא לא ידע, אך התמונה אמרה מבחינתו הכל, איך אומרים? תמונה אחת שווה אלף מילים, אלא שדווקא לכן התפלא עובדיה כל כך.

קול החגיגות וצהלות אחיו היהודים היו לו לזרא, 'אינכם רואים?!' השתומם וזעם בו-זמנית, 'הלא זה עתה הספיק איסמעיל לרצוח נפש יהודי נוסף!' העיניים המשתוממות נתלו בו, תוהות אודות מידת שפיותו.

'הביטו בתמונה' החווה באצבעו, 'הנה ניצב לו איסמעיל, ועל ידו תלוי יהודי כשראשו כלפי מטה ורגליו תלויות למעלה!'

הכל הובן באחת.

נכד פיקח שחם על כבוד סבו, ניגש בדרך ארץ וסובב את העיתון לכיוון הנגדי. 'סבא, שמת לב שהעיתון הפוך?'

אל מול שתי הדרכים

"רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו) פונה הקב"ה לישראל ומיידע אותם כי לפניכם שתי ברירות, שני מסלולים מקבילים שלעולם לא ייפגשו ואשר ביניהם פעורה תהום בלתי ניתנת לגישור.

חכמנו זכרונם לברכה (ספרי כאן) מדמים את הענין בדרך משל לאותן שתי דרכים, האחת תחילתה מישור וסופה קוצים ואילו האחרת רצופה קוצים אך סופה מישור. ועל כך מרחיב האור החיים הקדוש וכותב:

"וְהוּא אָמַר 'נֹתֵן לְפָנֶיךָ וְגו'', פְּרוֹשׁ, ב' מִיְּנֵי טוֹבוֹת, וּבְכָל אַחַת יֵשׁ בְּרָכָה וּקְלָלָה. כִּי דֶרֶךְ הַרְשָׁעִים יֵשׁ בוֹ מִיִּשׁוֹר בְּתַחֲלָה וְקוֹצִים בְּסוּפוֹ, הֲרֵי בְרָכָה וּקְלָלָה. וְדֶרֶךְ הַחַיִּים גַּם כֵּן תַּחֲלָתוֹ קוֹצִים וְסוּפוֹ מִיִּשׁוֹר, הֲרֵי בְרָכָה וּקְלָלָה גַּם כֵּן."

"וְחִזְרוּ וּפְרֹשׁ אֶת הַבְּרָכָה, פְּרוֹשׁ, לִזֶּה יִקְרָא בְּרָכָה, שְׂאִין רְאוּי לְחוּשׁ לְעֵנַף הַקְּלָלָה שְׁבָה, אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ וְגו'', הַגֵּם שֵׁשׁ בְּאֲמָצְעוֹת זֶה צֶעַר, כִּי הַצְּדִיקִים מְצַטְעָרִים בְּעוֹלָם הֵיזָה בַּהֲשִׁתְּדָלוֹת הַמִּשְׁפָּל, וְעוֹלָמָם קָשָׁה עֲלֵיהֶם לְמַה שְּׂצָרִיכִין בוֹ."

"וְהַקְּלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּן, הַגֵּם שְׂאֵתָם מִתְּעַדְנִים בְּעוֹלָם בְּכָל אֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְיַעֲרֵב לָכֶם, מִיִּשׁוֹר זֶה לְקְלָלָה יַחֲשֵׁב."

התבוננות בדברי האור החיים מעלה תהייה מתבקשת.

אמת שישנן שתי דרכים, האחת צופנת בחובה ברכה והאחרת מנגד קללה. נכון שהקב"ה מזמן לפתחנו את הבחירה בטוב או חלילה ברע, ועל כל יהודי לבחור בחיים ובטוב ולפעול בחכמה ובשכל ישר.

אולם נקל לשער כי לא זו בלבד מטרת התורה הקדושה בפסוק זה - ליידיע אותנו בידיעה זו גרידא. זאת כיון שאף אם יידע זאת האדם, עדיין נותר צורך להמחיש לו את הענין, להוכיח לו שחור על גבי לבן כי אכן כך הדבר. ובענין זה, היכן הבשורה? איפה

זיפי זקן מדובללים, שפם עבות ומסורבל, מבע אכזרי בעיניים ולחיים תפוחות וסמוקות בועם תמידי, כתפיים רחבות כשל שור הבר וארשת של רוצח עם תעודות. אף אחד לא רצה לפגוש בו, לא בסמטה חשוכה ולא ברחוב מואר.

איסמעיל קרא לו. 'ישמעאל' כינו אותו היהודים, אלה שקיבלו המחשות חוזרות ונשנות ותמונה חיה של תיאור ישמעאל המקורי: "וְהוּא יִהְיֶה פְּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ". במקרה של איסמעיל, פרא האדם המדובר היה מצויד במנה גדושה של שנאת ישראל וברבריות חייתית החריגה אף בקרב בני אומתו.

מתהלך היה איסמעיל בשוק, תר בקפידה אחר הקרבן הבא ובורר לו מתוך האספסוף את היהודון השדוף, החלשלוש, מפליא בו את מכותיו ומפיו פורץ שטף בלתי פוסק של נאצות וקללות, איומים ועלבונות.

אך סיים עם הקרבן התורן, והנה הוא פונה לבעוט בדוכנו של יהודי נוסף, מתמוגג לנוכח מראה הסחורה המתגוללת לה בין השלוליות ושמח לאירו של הסוחר שזה עתה ירד לטמיון כל עמל יומו.

ניסו היהודים בכח ובכה, לשווא.

שתדלנים עשו את מלאכתם ופנו בתלונה לשלטונות, אך כצפוי נתקלו בחומה בצורה של אטימות מוחלטת. מי ייתן לבו לסבלם של היהודים, שנואי נפש האוכלוסייה והשלטונות גם יחד, כשהדחף הטבעי הינו לעמוד לימין אותו מרצח נתעב הדבק באמונת ישמעאל, זה המתייצב באדיקות מדי יום שישי במסגד ואף מהדר בהתנכלות לכופרים?

אלא שלכל דבר יש סוף.

רצף ניסי של סייעתא דשמיא מופלאה לצד השתדלות בדרך הטבע, התערבות חיצונית של שועי עולם ועסקנים מהשורה הראשונה, והענין הובא עד לערכאות הגבוהות ביותר, שם כבר לא ניתן היה להתעלם ממעשיו הנפשעים של האיש ולהניח לו לנפשו.

משפט מתוקשר ודרמטי נערך בעיר הבירה, בסופו נגרר איסמעיל ללא סנטימנטים מיותרים אל הגרדום ונתלה כשרגליו למעלה וראשו כלפי מטה. לצדו ניצב התליין, יהודי אשר התמנה לתפקיד זה מכבר ודמותו כמו השתלבה בסמליות בתמונת הניצחון המרהיב.

יהודי העיר, אשר מפאת המרחק מעיר הבירה נבצר מהם להשתתף במשפט ולעקוב אחר ההתרחשויות, בלעו בשקיקה את כותרות העיתונים שבישרו על כך מרחוק וחגגו בריש גלי את ניצחונם על המן שבדורם.

כולם, חוץ מעובדיה.

עובדיה עלעל בדפי העיתון, רפרף בין הכותרות עד שהגיע לידיעה המרעישה.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

התמיהה הזו מובאת כבר בחז"ל (כתובות ק"א, ב): "וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה?" ועל כך באה התשובה: "אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה".

בדרך זו מבאר האור החיים הקדוש את לשון הכתוב: "ובו תִּדְבְּקוּן", ואלו דבריו: "שִׁיִּדְבַּק בְּלוּמְדֵי תוֹרָה, שֶׁהֵם מְרַכְּבֵה לְשִׁכְיָנָה, וְכֵאלוּ נִדְבַק בּוֹ יִתְבַרְךְ. וְכֵאן צִוָּה ה' שֶׁלֹּא יִדְבַק אֶלֶּא בְּקְרוֹבֵי ה' וְקִדְשֵׁיו".

אכן, חשוב להבהיר כי גם לעבודה קדושה וחביבה זו של דביקות בצדיקים יש כללים משלה, דרך מסוימת בה יש לצעוד, ועל כך כבר עומדים רבותינו מאורי החסידות.

יש הנוסעים לרבים כדי לשאוב מלוא חופניים תורה, אחרים מכתתים רגליהם ממרחקים על מנת לחזות בעבודת התפילה ויש שעושים זאת במטרה לעמוד בסוד קדושים ולעקוב מקרוב אחר מעשי הצדיק והליכותיו.

כל אלו ראויים ונכונים, האהובים וברורים, אולם לא זו הכוונה ואין זו המטרה בנסיעה לצדיק. המטרה שונה לחלוטין, הרווח הרוחני אחר בתכלית, ועל כך מצאנו דברים כדורבנות בספר הקדוש מאור ושמש, וזו לשון קדשו (פרשת ויחי):

"כי הנה שמעתי מפה קדוש איש אלקים בוצינא קדישא הקדוש המנוח [הרה"ק ר' מרדכי] אב"ד ור"מ דק"ק נשכיו זצ"ל שאמר, ששורש מה שנוסעים אל הצדיקים - יהיה עיקר הכוונה לא כיש מי שנוסעים עבור תפלה, ויש מי שנוסעים עבור תורה, ויש מי שנוסעים עבור שיראו מדריגות, לא זה הוא הנסיעה העיקרית. **אלא העיקר הנסיעה יהיה רק עבור לבקש השם יתברך, לידע לרא מהשי"ת היראה הרוממות, ולידע כי הוא עיקרא וְשִׁרְשָׁא דְכָל עֲלָמִין. והאיך יוכל לבוא לזה - העיקר הוא על ידי התחברות הצדיקים.**"

הנה מסב הרה"ק המאור ושמש את תשומת לבנו לכך שאפשר להשיג יראת הרוממות, לא פחות, בכח הדביקות בצדיק, ואם רק נרצה לקבל מושג כלשהו, להבין ולו משהו מאותה בחינה עליינה הנקראת "יראת הרוממות" אותה ניתן להשיג על ידי קרבה לצדיקים, מן הראוי להתבונן בדברי הרמב"ם, וזו לשונו (הלכות יסודי התורה ב, ב):

"בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי. וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו, ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו".

אם חפץ אדם להתרומם טפח וטפחיים מעל הווי החולין, להתעלות ולהעפיל למדרגה המרוממת ביותר עליה מדבר הרמב"ם, זאת אפשר להשיג בכח הדביקות בצדיק!

לא בכדי רכש הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב את כינויו 'שר בית הזוהר'. בקי היה בנסתרות וידיו רב לו בפנימיות התורה, עד שהיה לבר-סמך המובהק בדורו בקבלה ובתורת הסוד. אולם לא רק בנסתר יצא לו שמו, אלא אדרבה ידוע היה כגאון מופלא ועילוי מבהיל בחלקה הנגלה של התורה הקדושה, עד שניצבו כל גדולי דורו נפעמים לנוכח התופעה האנושית המבהילה בעוצמתה.

דווקא משום כך היה הדבר לתימה בעיני הגאון ר' יעקב אורנשטיין מלובב בעל "ישועות יעקב", על מה ולמה מכניע הוא עצמו בכפיפות ברך ושפלות של ממש לפני הרבי החוזה מלובלין. בידוע ומכירו את רום מעלת רבנו ואת היקף ועומק ידיעותיו בתורה, תהה על כך באוזניו תחת אחד השיחים.

'מה לכם, במטותא ממעלת תורתכם' פנה אליו בתמיהה, 'לנסוע אל הרבי מלובלין? הלא כל התורה כולה כמונחת בכיסכם, הנכם בקיאים בכל קוצו של י"ד ונהירים בכל שבילי דאורייתא, ומה עוד תוכלו ללמוד ללובלין? וכי אין בנסיעות אלו משום ביטול תורה?'

'ודאי מכיר הגאון את סוגיית (עירובין ת, ב) 'מבוי העשוי כנדל' על בוריה' פתח הרבי את פיו בחכמה, 'ביודע ומכירי קאמינא שכבודו בקי היטב בנבכי סוגיא זו לפרטיה, ברור לו מהי צורת המבוי המדובר ומהם הצדדים להקל או להחמיר'.

'ועל אף זאת, במידה ותשלח קהילה רחוקה פלונית שאלה הלכתית בענין זה' המשיך, 'הלא אין כל ספק כי ייטול הרב את צוררו וינדד רגליו עד לאותה עיר, על מנת לראות במו עיניו במה דברים אמורים ולהכריע על סמך ראייה, שהרי אינה דומה שמיעה לראיה'.

'כן הדבר בנוגע אליי' המתיק לסיום, 'אמת שיש בידינו תורה, נביאים וכתובים; ששה סדרים ומדרשי חז"ל, ספר הזוה"ק וספרי יראים ומוסר. אך האם אסתמך על אותן אותיות שאני רואה בספר? איך אתאפק ולא אסע ללובלין, שם אפשר לראות בחוש ולממש בעין אצל הרב הדומה למלאך את התורה והעבודה, התפילה והשבת!?"

צינוי מבהיל נאמר בפרשתנו (דברים יג, ה): "אֲחֵרֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם תִּלְכּוּ וְאֹתוֹ תִּירְאוּ וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וְבִקְלוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבְדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן".

אם נתבונן בדברים, תאחזנו רעדה ואף תמיהה רבתי.

'אתו תִּירְאוּ', ניחא. 'אֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וְבִקְלוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבְדוּ' גם מובן בעליל. הלא זו תכלית ירידתנו הנה לעולם, לעשות את רצון הבורא יתברך ולחיות את חייו באופן שיעלה לנחת רוח תמידית לפניו.

אבל 'בו תִּדְבְּקוּן? אתמהה. כיצד יכול אדם קרוץ מחומר, בן תמותה ומעוט ערך, לדבוק בשכינה הנעלית ומרוממת גבוה מעל גבוה, באלקי השמים והארץ אשר הוא אש אוכלה ולית מחשבה תפיסא ביה כלל!?

מצאנו שנתנה התורה הקדושה כלים מעשיים לעמוד על טיבם האמיתי של הדברים? יתירה מכך, משל שתי הדרכים בעצמו אומר דרשני. המשל, על פניו, נועד כדי לשבר את האוזן ולהבהיר כי בסוף הדרך הקשה והמאתגרת ממתנה ברכה מרובה, ומאידך בסופה של הדרך הנראית מפתה - ממתין סוף הרה אסון. אך את זה כבר ידענו, ולא מעכשיו אלא מאז ומעולם!

ברור וידוע לכל יהודי, והדבר נאמר לבני ישראל כבר בפרשיות בתורה הקודמות ובהזדמנויות חוזרות ונשנות, כי יש שכר ועונש, עולם הזה ועולם הבא. מה טמון כאן, בפסוק זה דייקא, שיעניק ליהודי את הכלים להתמודד עם פיתוי היצר למרות הכל?

ראה!

התשובה לכך נמצאת במילה הראשונה, התיבה הפותחת את הפרשה: "רְאֵה".

כאותו עובדיה, אשר בכסילותו התבונן בתמונה מהכיוון ההפוך, כך יכול האדם לדעת הכל, ללמוד את דברי התורה הקדושה אודות השכר הצפון לצדיקים והעונש הממתין לרשעים, ועדיין - הוא רואה את התמונה מצידה הלא-נכון.

הוא רואה את דרך הקללה כברכה שאין למעלה הימנה, ואת דרך הברכה מנגד הוא רואה בתור קושי ארוך ומתמשך ללא תכלית.

מה ניתן לעשות כדי להאיר את עיניו?

לא להוסיף לו מידע חדש, לא להרחיב בהסברים מייגעים, כי את הכל הוא כבר מכיר. מה שנדרש כאן זה רק שינוי נקודת המבט, זווית הראייה.

התורה הקדושה קוראת לכל יהודי ואומרת לו: אתה כבר יודע הכל, הכל כבר ברור ונהיר לך, רק דבר אחד: **רְאֵה!**

רק הבט בדברים מהזווית הנכונה, וכך תוכל לא רק **לדעת** אלא גם להרגיש כיצד הדרך הנראית כמישור הינה למעשה רצופה קוצים ודרדרים, ולהיפך עד כמה טוב צפון לך בסוף הדרך הנראית על פניה כקשה ומרה.

את המבט הזך הזה ניתן לרכוש באמצעות עסק התורה הקדושה, על ידי תפילה ובכח עבודת המידות והעמקה בספרי המוסר. זהו ציווי בפני עצמו, המציב לאדם דרישה בלתי מתפרשת - **לראות, להרגיש ולהתחבר.**

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

השי"ת מבטיח, בפרשתנו כמו גם במקומות נוספים בתורה, שכר עצום ונפלא לעוסקים בתורתו ומקיימים מצוותיו.

אך רגע לפני שאנו תולים עיניים בשכר המובטח, ראוי לתת את הדעת לנקודה מעוררת, מחייבת ומפליאה אותה מעלה האור החיים הקדוש בדבריו על הפסוק (יא, כו): "אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם", וזו לשונו:

"אֹמְרוּ 'אֵת, לְהַעִיר כִּי מִלְּבַד הַבְּרָכָה הַמְּשֻׁגָּת מְדַרְךְ ה' עוֹד לּוֹ עֵמָה יַעֲדוּ הַטוֹב, וְהוּא: 'אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, כִּי הַשְּׂמִיעָה בַּתּוֹרָה הוּא תַעֲנוּג מִפְּלֵא וּמְחִיָּה הַנְּפֵשׁ, כְּאֹמְרוֹ (ישעיהו נה, א): 'שְׁמַעוּ וְחַיֵּי נַפְשֵׁיכֶם, וְהַמְּרֹגֵשׁ בְּטַעַם הַתּוֹרָה תִּשְׁחַנּוּ נַפְשׁוֹ כִּי עָלְיוֹ לְשֵׁלֶם גְּמוּל טוֹב לְנוֹתָן מִתְּנֶה טוֹבָה מִפְּלֵאָת, וְאֵין צְרִיךְ לֹמַר שְׂאֵין לְתַבַּע שְׂכָר עֲלֶיהָ"

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

נתנאל, כמרבית חבריו ובני גילו בעיירה האוקראינית הנידחת, צמח על מצע רוחני עשיר של דביקות באדמו"רי בית רוזין בכלל, ואדמו"רי הוסיאטין בפרט.

הוא התרפק בגעגוע על סיפורים מבית אבא, נשא עיניו אל ההרים הרמים לבית רוזין והרחיק לכת בדמיונו עד וינה שבאוסטריה, מקום מושבו של הרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין - אליו לא זכה להתוודע מפאת המרחק הניכר בין עיירת מכורתו לווינה, אך בלבו נצורה היתה פינה רוחנית יוקדת לרבי בו דבק אביו.

דא עקא, געגועים נרגשים לחוד והתקשרות מחייבת לחוד. העובדה שהדור הצעיר גדל הרחק ממקור המים החיים אשר בווינה, דור שלא זכה כי אם לכיסופים וצימאון רוחני אך לא לחיבור של ממש והדרכה צמודה וקרובה יותר מאת הרבי.

הדבר היה בעוכריהם, בסערת אותם ימים כשמחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, הציונות האיזמה הפילה חללים לרוב והצעירים נסחפו אחריה והלכו בזה אחר זה לחצוב להם בורות נשברים שאין בהם כי אם נחשים ועקרבים.

גם נתנאל, בסערת התקופה, נתלש מכור מחצבתו והלך שבי אחר אידיאליים ורעיונות חלוציים. הוא שאף לעלות ארצה וליישב את השממה, לנטוע ולהפריח, ולו אף במחיר של נטישת החינוך אותו ינק מבית ישראל סבא.

רק כעבור תקופה ארוכה גילה נתנאל, לבושתו ולצערו, כי בחירתו היתה מוטעית מעיקרה. העקרונות השיתופיים אותם הנחילו בקיבוצים התבררו כשדופים וריקים מתוכן, אהוות החלוצים הוכיחה את עצמה ככישלון אחד גדול, וכך ניצב נתנאל מול שוקת שבורה ובכה את השנים שחלפו ואת הענף הרוחני עליו ישב עד לא מכבר - ואשר כרת במו ידיו.

שמה זכות אבות היא שעמדה לו, אולי מצוה אותה קיים ועמדה לו ביום פקודה. כך או כך, בניגוד ליתר בני גילו אשר אף אחר האכזבה שנכונה להם במדינה הציונית המתפתחת - בכל זאת נותרו רחוקים ומנוכרים מכל דבר שבקדושה, לא כן נתנאל. הוא הבין היטב שגגה, נשא עיניו אל העבר ואל מורשת אבות, נאחז בה ולא הרפה.

מיום ליום התחזק נתנאל והוסיף חיילים בתורה ועבודת ה', עד שזכה להקים בית נאמן לה' ולתורתו, בית חסידי של ממש, וקבע את מושבו בעיר הנמל חיפה.

אך בכך לא היה לו די.

'חסידי הוסיאטין אני!' הזכיר לעצמו, וככזה, החל להקפיד על המנהג הנושן להגות מדי שבת בשבתו בספר הקדוש 'אור החיים'. חלפה תקופה, והנה באחד הלילות חווה נתנאל חוויה מבעיתה ומצמררת. רגע אחד הוא נם את שנתו בשלוה, ובמשנהו כמו לופתת יד בלתי נראית את גרונו, אוזת ומהדקת, הוא מאבד את נשימתו כמעט כליל ובאחת נשאב דרך נתיב שחור משחור הישר לעולם זך ובהיר, מקום אצילי כמותו טרם פגש.

שם, ממש מולו, ישבו שני יהודים הדורי מבע ובעלי צורה, וביניהם כסא ריק הממתין ליושבו שיבוא. 'הגעתי לבית דין של מעלה' הסיק, וההבנה הזו לפתה את לבו באימה.

אלא שאז אירע המפנה.

מאי שם הופיע הדיין השלישי, יהודי נמוך קומה ובעל הדרת פנים מופלאה.

'מה הוא עושה כאן?! תהה היהודי בעל הצורה הקדושה, 'הלא הוא לומד מדי שבוע בספר אור החיים הקדוש, ואם כן טרם הגיע זמנו להסתלק מן העולם! ראוי להעניק לו מתנת חיים ולאפשר לו להמשיך להגות בספר הקדוש עוד שנים ארוכות!'

באחת הפסיק המחזה המבהיל. נתנאל כמו נורק מטה במהירות, ובתוך שניות התעורר וקם משנתו כשזיעה קרה שוטפת את כולו. חלפו שבועיים. נתנאל נקלע לצורך סידור כלשהו לעיר תל אביב, והנה מולו פוסע יהודי נמוך קומה, הדור פנים ובעל מראה מוכר, מדי מוכר.

הוא הצטמרר, נרעד וניגש ברגליים נוקשות לברר במי מדובר. 'הכי אינך יודע?' נשלח אליו מבט משתומם, 'הלא זהו הרבי הקדוש ר' ישראל מהוסיאטין!'

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ, וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ, וְבוֹ תִדְבְּקוּן.

ואלו דבריו: **'וְאֹמְרוּ 'אֹתוֹ תִיָּאֲרוּ וְלֹא לְעִבּוֹדָה פְּרוּשׁ, דְּוָקָא אוֹתוֹ תִיָּאֲרוּ וְלֹא לְעִבּוֹדָה זְרָה... וְאֹמְרוּ 'וְאֵת מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, מְצוֹתַי וְלֹא מִצְוֹת עִבּוֹדָה זְרָה... פְּרוּשׁ, דְּוָקָא בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא שְׂיֵשׁ לָכֶם לִשְׁמַע לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד אִמְרוֹתַי הַטְּהוֹרוֹת, וְלֹא בְּקוֹלָהּ שֶׁל עִבּוֹדָה זְרָה.'**

וכאן מרחיב האור החיים ומפרט כי ייתכן שיקום גורם כלשהו, עבודה זרה כזו או אחרת, ויטיפו לפעול כך ולא אחרת. ייתכן בהחלט גם שעצם הפעולה לא תהיה מנוגדת כלל להלכה ולא תסתור כהוא זה את מצוות התורה.

אולם למרות זאת ושמא דווקא לכן, באה התורה ומתריעה בכל תוקף: **'אֵתוֹ תִיָּאֲרוּ, וְאֵת מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ, וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ, וְבוֹ תִדְבְּקוּן!'** אין ספק שיש חכמה בגויים.

אבל איפה כתוב שיש לעובדה זו קשר איתנו? היכן מצאנו היתר ללכת לתור לנו חכמות חיצוניות ודרכים קלוקלות, הגם שמקורם חכם ונבון, כשזכינו לעמוד מול הר סיני ולקבל את התורה הקדושה ומצוותיה?

חכמה בגויים, תאמין. זו עובדה.

אבל לדבוק בה? לצעוד בעקבותיה? חלילה לנו!

רוחות זרות מנשבות בכל דור, מנסות לחדור את חומת הדת ולעשות שמות בכרם בית ישראל. כלל ידוע הוא כי כנגד כח הקדושה כך מתעצם רח"ל כח הטומאה, וכשם שאין בית מדרש ללא חידוש כך גם לדאבון לב לא חולף יום בו לא מופיעה ובאה דרך חדשה ומסולפת אשר לא שערה אבותינו, דעות כוזבות ועקרונות נבובים וריקים מתוכן.

אלה הנוטים להיגרר אחר מדוחי שווא ושטי כזב למיניהם, המקדשים את אלילי החכמה והחינוך ההרסניים אשר מקורם זר ומנוכר, מצקצקים בלשונם ונתלים בצדקנות במשפטים כמו 'חכמה בגויים תאמין'.

הם עושים שימוש ציני במשפט שטרם עמדו על טיבו וחקרוהו לאשורו, יוצרים סביבו פולחן עיוור ומתעלמים בו-זמנית באופן נח למדי מעקרונות עליהם מושתתת היהדות הנאמנה לדורותיה, נקודות יסוד עליהן ביססו אבותינו ורבותינו את דרך ישראל סבא.

'אֲחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ' מצוה התורה הקדושה, וכאן בא פירוט ארוך (ג. ה): **'וְאֵתוֹ תִיָּאֲרוּ, וְאֵת מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ, וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ, וְבוֹ תִדְבְּקוּן.'** וכאן מדייק האור החיים הקדוש את לשון הכתוב ועומד על ההדגשה השזורה בו מראשיתו ועד סופו: **'אֵתוֹ תִיָּאֲרוּ, וְאֵת**

גם אתם זכיתם לישועה
בזכות רבנו האור החיים הקדוש?
כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדדים פוליס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

סגולת הלימוד בתורת ה"אור החיים" הקדוש

כב' מערכת "אור הישועות"

ברצוני לשתף אתכם בסיפור אישי שכולו הודאה והשגחה פרטית. לפני מספר שנים רכשתי את הסדרה המבוארת של פירוש "אור החיים" הקדוש על התורה (בהוצאת עוז והדר), אך למרות הרצון - לא זכית להתמיד בלימודו.

והנה, בקיץ האחרון עמדתי במבחן חשוב הקשור לפרנסתי - ונכשלתי. ליבי נשבר. זמן קצר לאחר מכן נתקלתי בגיליונם, ובו ציינתם את סגולת הלימוד בתורת רבנו הקדוש כסגולה לישועה והצלחה. הדברים נפלו על ליבי כטל תחייה. באמונה שלמה קיבלתי על עצמי ללמוד ברצף את פירוש "אור החיים" הקדוש על חומש בראשית, מפרשת בראשית ועד ויחי.

ב"ה, התמדת בלימוד מדי יום. ולאחר זמן ניגשתי שוב למבחן - והפעם עברתי אותו בהצלחה מרובה. יתרה מזו - נפתחו בפניי כמה וכמה הצעות עבודה מפתיעות וטובות, והכול בזכות הזכות לעסוק בתורתו של הצדיק.

מאז, בכל שבת איני מוותר על לימוד מפרשת השבוע בפירושו של רבנו - וזה עבורי עונג שבת אמיתי.

יישר כוחכם על הפצת תורתו ועל ההגשה הברורה והנעימה. תזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

ברכה ובהכרת תודה,
ש' כהן, מודיעין

מתיבתא אור החיים

בא הלימוד דמה נשר ורמב"ם ז"ל לא מנה, דמאי דגמר תנא מנשר לא הוי הנשר הידוע לכל, אלא מין אחר שהוא דומה לנשר או במינו, או לצד שאין בו אחד מסימני טהרה, אנו אומרים כי נשר הוא זה ומין זה לא היינו אוסרים ממשמעות נשר שאמר הכתוב אי לא הלימוד, והרמב"ם ז"ל לא הזכיר אלא נשר, ולא כתב דדמו לנשר, א"כ סובר דלא חיישין אלא לנשר הידוע, דהא קא פסיק כל שמכיר נשר וכ"ג אחרים יאכל כל עוף בלא בדיקה לדעת אם יש בו אפילו סימן אחד של טהרה, וליכא למימר דמאי דכתב רמב"ם נשר נתכוון לומר וכל מין נשר, הא בדותא ובורכא היא, דהא אפילו בנשר דאמר קרא אנו אומרים שאינם בכללים בו המינים שאנו דנים עליהם לאסור מדמיון נשר ואומרים מה נשר, ואיך נפרש במשמעות נשר שכתב רמב"ם טפי מהנשמע בכתוב, ואדרבא ונהפוך הוא דבכתוב אנו מדחיקים להכניס כל הנשמע הגם שיהיה נשמע קצת. משא"כ דברי רז"ל, ואצ"ל דברי פוסק.

ואולי שסובר רמב"ם דלמאי דמסיק בגמרא גמרא גמירי לה כ"ד עופות טמאים הוו וכו', משמע דליכא אלא נשר ולא מין אחר, ואפילו מין נשר אחר ליכא, דהא מדקא מני תנא ד' מינים הרמוזים בלמינייהו דאמר קרא, ואי תימא דאיכא מין נשר אחר הו"ל למימר כ"ה, ופשט הסוגיא ממה דקפריך ולגמר מעורב וכו' ולגמר מפרס ועוניה, ומשני א"כ נשר דאמר רחמנא למה לי, ממה דלא משני גמירי כ"ד עופות טמאים הוו כדקאמר בסמוך משמע דהגם דגמירי כ"ד עופות הוו וכו' אע"פ כן עכ"פ גמירין מחד לדדמי, ומאי דגמירי דכ"ד עופות הוו פירוש כדמסיים בה הש"ס, וד' סימני טהרה הדרי בכלהו דהיינו הקבלה באה על העופות הטמאים שיש בהם סימני טהרה, ובהכרח לומר חוץ מנשר דהא לית ביה סימן טהרה כל עיקר, ולא באה הקבלה למין נשר לומר שאין מאותו המין אלא נשר, ודן אני במקומי מה נשר או כדברי התוס' דאיכא מינים אחרים וכמו שפי' בד"ה מה נשר, או כדברי רש"י דכל מין דאיכא בעופות דלית ביה אפי' סימן אחד נשר איקרי, ומוכיחים הדברים דאסיר למיכל שום עוף בלא בדיקת סימן אחד אפי' יכיר כל המינים ושמותיהם, ועיין במה שאכתוב בסמוך (סק"ג) בס"ד. עכ"ל.

כאן. וז"ל שם: גרסינן בש"ס בחולין דף ס"א (ע"א) וז"ל: תניא נשר, מה נשר מיוחד שאין לו מצבע יתירה וזפק, ואין קורקבנו נקלף ודורס ואוכל טמא, אף כל כיוצא בו טמא, ופירש"י ד"ה נשר הוכר בטמאים ודנים בנין אב הימנו מה נשר וכו', אף כל וכו' מין נשר הוא יטמא, דאין עוף טמא בעולם, אלא כ"ד האמורים כאן וכו'. ולדבריו ז"ל אי אפשר שיאכל אדם עוף בלא סימן אחד של טהרה, שאל"כ חיישין שמא מין נשר הוא, הגם דיראה בעיניו ודאי שאין זה מין נשר, ומה גם לדברי התוספות שכתבו בד"ה מה נשר שיש עופות טמאים אחרים שאין בהם סימן טהרה כל עיקר ואינם מין נשר, והוא מה שמרבה התנא באמרו מה נשר מיוחד וכו' אף כל וכו', א"כ איכא מינים טמאים שאינם מין נשר, לזה אין להתיר שום עוף בלא סימן טהרה, הגם דיכיר כל הכ"ד וכל מיני נשר, דהגם דאינו נשר אפשר שהוא טמא, דישי מיני טמאים שלא מנאם הכתוב, ועיין בדבריהם ז"ל.

ורמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מאכלות אסורות (הט"ו) כתב וז"ל: כל מי שבקי במינים אלו ובשמותיהן, הרי זה אוכל כל עוף שאינו מהם ואינו צריך בדיקה. וקשה לי לדבריו ז"ל דסתם האי דינא כלשון זה משמע דמצי לאכול אפילו אין בו סימן אחד של טהרה, ממ"נ מאי קסבר רמב"ם במאי דקאמר תנא מה נשר אף כל, אם סובר אף כל עוף הגם שאינו נשר וכדעת התוספות, א"כ לא מצוין לאכול בלא סימן אחד הגם שמכיר כל הכ"ד ונשר עמהם, ואם סובר נמי כדעת רש"י דמאי דמרבה תנא הוא ג"כ מין נשר, הרי בהכרח אתה לומד [מרבה הרבה מינים שאינם נאסרים ממשמעות נשר שאמרה התורה שבשבילים

כתב רבינו (דברים יד ג): 'הראה וגו' למינה'. נראה שכל מין מהכ"ד (חולין סג). שיש בו מינים הרבה ומשונים אמר בהם הכתוב 'למינהו' 'למיניהם', וכל שאין בו אלא מינים מועטים ודומים קצת אינו אומר 'למינו', והראיה כי נשר לא נאמר בו למינו ואומר בגמרא (חולין סא). על עוף אחד שאינו ניכר שהוא נשר שחוששין שהוא מין נשר, הרי שיש לנשר מינים ואף על פי כן לא אמר הכתוב למינו.

בחולין: אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חסדא אמר רב חנן בריה דרבא אמר רב עשרים וארבעה עופות טמאין הן. וכתב הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"א הי"ד): והמינין האסורין ארבעה ועשרים הן, ואלו הן: (א) נשר, (ב) פרס, (ג) עוניה, (ד) דאה והיא הראה האמורה במשנה תורה, (ה) איה והיא הדיה האמורה במשנה תורה, (ו) מין האיה שכן כתוב בה למינה מכלל שהוא שני מינין, (ז) עורב, (ח) זרויר שכן נאמר בעורב למינו להביא את הזרויר, (ט) יענה, (י) תחמס, (יא) שחף, (יב) נץ, (יג) ושרנקא והוא מין הנץ שכן כתוב בו למינהו, (יד) כוס, (טו) שלף, (טז) ינשוף, (יז) תנשמת, (יח) קאת, (יט) רחמה, (כ) חסידה, (כא) האנפה, (כב) מין האנפה שכן נאמר בה למינה, (כג) הדוכיפת, (כד) העטלף, וראה מה שכתב רבינו בפרשת נח (בראשית ו כ) ובפרשת שמיני (ויקרא יא יד, ט).

אכן לכאורה מדברי הרמב"ם משמע שאין מינים אחרים יותר על כ"ד המינים הנאמרים בתורה, לכך מאותן הדי' הנאמרים בהם 'למינו' וכי"ב, שהם איה עורב נץ ואנפה, שלהם יש מינים הכלולים בהם, ואילו לדעת רבינו נמצא שכל המינים יש להם מעט מינים נוספים אלא שאותן הדי' יש להם מינים הרבה ומשונים.

והנה הוכחת רבינו היא מנשר, ברם רש"י (חולין סא. ד"ה נשר) כתב שדוקא נשר יש לו מין כיוצא בו, אבל שאר המינים אין להם. אמנם בתוס' שם חלקו על רש"י ולדעתם יש לכל המינים עוד מינים, ואפשר דעת רבינו היא בתוס'. וראה עוד חידושי הרשב"א והר"ן מה שכתבו שם. ורבינו בספרו פרי תואר על יו"ד (סי' פב ס"ק א) הביא השיטות בזה, ואף שמיישב דעת הרמב"ם נראה מדבריו שהוא נוקט שיש עוד מינים לכל המינים כמו שכתב

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדורי מבית מתיבתא

- רבנו האור החיים מבאר את מהות ופשר הקושיות בהן נתקל האדם בלימוד התורה. התדע מהו ביאורו?
- הקושיות הרי הן שערים הנועלים את דרכו אל התורה הקדושה.
 - הקושיות מייצגות את שער הבינה, שהיא הבנת דבר מתוך דבר.
 - הקושיות הן ניצוצות הקדושה שנתפזרו בחטא אדם הראשון.

תשובה מגליון קודם: תשובה ג' - אם כי היו האותיות חקוקות, מאירות היו ונראה כביכול הן בולטות.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

- יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
 - לציין בראש הדף עבור חידון 'בחרת בחיים' ושם הפרשה.
 - בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
- בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בגיליון פר' נשא:
ה' א.י. הולצמן,
בית שמש

מהוברים להייום
לשמיעת שיטורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

נמצאה טעות בספר תורה באמצע הקריאה

דוקא, ובקריאה בעל פה או ספר תורה פסול אין יוצאים ידי חובת התקנה. דעת הרמב"ם שאין חיוב לקרוא מתוך ספר דוקא, וממילא הקריאה מתוך ספר תורה פסול הרי היא קריאה כשירה והקורא בספר פסול ג"כ קורא בברכה, שכך כתב בתשובה (שו"ת הרמב"ם סי' צ, ובפאר הדור סי' ט): שאין הברכה על הקריאה בספר כמו הברכה על נטילת לולב או ישיבת הסוכה שעליה מברך, ואם היו פסולין לא עשה שום מצוה, אבל בקריאת התורה המצוה היא הקריאה, בין שקרא בספר כשר ובין שקרא בספר פסול ואפילו קרא על פה, עצמה של קריאה היא המצוה שעליה אנו מברכין. הלא תראה, שאם קרא בשחר קודם שיתפלל - משנה או תלמוד או מדרש, מברך ואח"כ קורא או דורש, הא למדת שההגייה בתורה היא המצוה שעליה מברכין. ועוד כתב שבדבר זה נחלקו חכמי המערב עם חכמי המזרח, והר"י מיגאש והר"ף נהגו לצאת ידי חובה גם בספר תורה שאינו כשר. בספר אבודרהם (עמ' קלד) ובספר הכל בו (סי' כ"ג) הביאו את תשובת הרמב"ם, וכתב הכל בו, שדעת גדולי רבוננו כדעת הרמב"ם.

גם במרדכי (מגילה סי' תשצג) הביא מה שכתב הראב"י (ח"ב סי' תנגג) שעיקר החסרון בספר תורה שחסר בו פסוקים או מילים, שנמצא הקריאה נעשית בעל פה, והרי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, וכתב שעכ"פ כיון שלא קבעו עצמם לקרוא בעל פה, ורק שמצאו טעות באמצע קריאת התורה, מותר להם לסיים הקריאה.

המשך בעמ' ג'

בשבת קודש פרשת בהעלותך בעת קריאת התורה, נמצאה טעות בספר תורה ישן בפסוק (במדבר י"ז) 'וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם, וְאֶצְלָתִי מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלַיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם, וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ בְּמִשְׁאֵ הָעַם וְלֹא תִשָּׂא אֹתָהּ לְבָדָךְ'. שהיה כתוב בספר 'ולא תשא' בה"א, ויהי לפלא. הספר עם הטעות הוכנס לארון הקודש והוציאו ספר תורה אחר. בעת שאירע הדבר, הורנו הלכה למעשה לברך ברכה אחרונה של ברכת התורה בספר תורה השני, ולקרוא שם ז' קרואים חדשים.

תשובת מורינו הרב שליט"א:
בנדון שאלה זו שנמצאה טעות בספר התורה באמצע הקריאה, מצאנו מבוכה גדולה בדברי הפוסקים כיצד יש לנהוג למעשה, מפני שרבו דעות הראשונים והאחרונים החולקים בעניין זה.

וכמה נידונים יש לברר בעניין, ראשית יש לברר האם יצאו ידי חובה בקריאה שקראו בספר הפסול, או שמא יש לחזור ולקרוא מתחילת הפרשה. עוד זאת דנו הפוסקים לענין הברכות, כאשר מחליפים לקרוא בספר התורה הכשר, כיצד ינהג העולה לתורה שברך ברכה ראשונה על הקריאה, האם יברך כעת ברכה אחרונה לפני שמחליפים ספר, או שמא יברך שוב ברכה ראשונה על הספר הכשר, עוד דנו על אלו טעויות צריך להחליף ספר תורה, ונבוא לברר את השיטות והכרעת הפוסקים.

חובת קריאת התורה בספר תורה כשר דוקא או לא

נחלקו הראשונים האם כאשר אין ספר תורה כשר יכולים לקרוא בתורה מתוך ספר תורה פסול או לא. ויסוד המחלוקת היא, אם תקנת חכמים שתקנו לקרוא בתורה כוונתם הייתה לקריאה בעלמא ואפילו בעל פה, והעיקר שילמדו תורה כדי שלא יעברו עליהם שלשה ימים בלא תורה (בבא קמא פב), אלא שאין יכולים לקרוא בעל פה משום שיש בזה את האיסור של דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה (גיטין ס: תמורה ד:), או שמא עיקר התקנה הייתה שתקנו חכמים שיקראו מתוך ספר תורה, וממילא צריך שיקראו מתוך ספר תורה כשר

לצאת ידי חובת הבדלה באמצע שמונה עשרה
התפללתי בבית הכנסת ואיחרתי לסיים את תפילת שמונה עשרה עד שכבר התחילו להבדיל, האם אפשר להתכוון ולצאת ידי חובה באמצע התפילה?

ת. לכתחילה אין להתכוון לצאת ידי חובת הבדלה באמצע שמונה עשרה². בדיעבד או כאשר לא יהיה לו היכן לצאת ידי חובה, יסיים את הברכה בה עומד, וישתוק ויקשיב להבדלה.

המשך בעמ' ב'

אפשר להניחם, ויש להפוך את בית התפילין באופן שתהיה המעברתא שבה עוברת הרצועה כלפי מטה לצד היד, ובית התפילין שבו הפרשיות יהיה כלפי מעלה לצד הכתף, כדי שיהיה קשר הי"ד שברצועה לצד הלב. כמו כן מי שאינו איטר, ויש לו אפשרות להניח רק תפילין של איטר, עליו להניח תפילין ביד שמאל כרגיל, ויהפוך בית התפילין באופן שתהיה המעברתא שבה עוברת הרצועה כלפי מטה לצד היד, ובית התפילין שבו הפרשיות יהיה כלפי מעלה לצד הכתף.¹

במה שראש הפרשה היה בצד ימין הקורא ועכשיו יהיה בצד שמאל הקורא.
2 בדעת תורה (סי' רע"ט) הסתפק בזה, דשמת מי שעומד במקום שאינו יכול לענות אינו בגדר 'שומע כעונה' מאחר שאם ירצה הוא בעצמו לברך עתה לא יוכל מחמת הפסק, אם כן אינו בגדר 'שומע כעונה' וכעין 'כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת', ודן באריכות במי שעומד באמצע תפלת שמונה עשרה, ושומע ממאן דהו ברכה שרוצה לצאת בה ידי חובתו (כגון קידוש, הבדלה, תקיעת שופר, או שמאן דהו סבך ברכת ברק ורעם וכוונתו להוציא הציבור

מהתפלה קרוב אל הלב כמבואר כל זה בבית יוסף, ועפ"ז כתב בשו"ע (א"ח סימן כ"ט): המנהג הנכון שיהא הי"ד של קשר תפלה של יד לצד הלב, והתפלה עליו לצד חוץ. יש ליהרר שלא תזוז י"ד של קשר מהתפלה. וכתב שם עוד (סי' א'): המנהג הנכון לתקן שהמעברתא שבה הרצועה עוברת תהא מונחת לצד הכתף, והקציצה לצד היד. ואיטר יד אם יניח תפילין על יד ימין תהיה המעברתא לצד הכתף, לכן העלה המשנה ברורה בביאור הלכה (י"ה) לעשות באופן הנ"ל ושכן כתב בשבות יעקב (חלק א סימן א) שחלק על הרב נחלת שבעה (סימן מא), וכ"כ בכף החיים (סי' ק"א) באריכות, 'ואין לחוש

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

האם איטר יכול להניח תפילין רגילות

נסעתי אל מחוץ לעיר ושכחתי להביא איתי את התפילין, בקשתי מחבר שישאל לי את התפילין שלו, אלא שאני איטר והוא ימני, האם אני יכול להניח את התפילין שלו?
ת. בשעת הדחק שאין לו תפילין של איטר יד

1 במנחות פרק הקומץ (נה) אמרו בגמרא שיקשר של תפילין צריך שיהיה כלפי פנים, ונחלקו הראשונים אם מיירי בשל יד או בשל ראש, בנמוקי יוסף פירש דהיינו בשל יד שלא יהא הקשר מבחוץ לסוף הזרוע אלא מבפנים שהוא כנגד הלב, ושאר מפרשים פירשו דבשל ראש מיירי. וכתב בעל העיטור דבמנהגא תליא מילתא, ונהגו שיהא הקשר נוטה מעט לצד ימין, והרב מהר"ן בן חביב כתב שראה בעיניו שני המנהגים ובסוף דבריו כתב דמנהג השני הוא הנכון והוא שעושין קשר הי"ד בראש הרצועה ומכניסין כפל הרצועה בצד ימין המעברתא ונשאר הקשר והי"ד אשר בו למטה

ברכה בלשון לע"ז במקום ספק

נשאלה שאלה האם בכל מקרה של ספק ברכה אפשר לברך בלשון בריך רחמנא כדי לצאת מהספק.

תשובה: הנה קיי"ל בכל ספק ברכה בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה שספק ברכה לקולא ופטור מלברך שוב, חוץ אם פת כדי שביעה והסתפק אם בערך ברכת המזון, אך יש לשאול האם אפשר לברך ע"י שאמר בכל מקרה של ספק בריך רחמנא מלכא דמרא דעלמא וכו' בלכאורה הרי מבואר בשולחן ערוך (סימן קפז) שאם אמר במקום ברכת הזן בריך רחמנא מלכא, מאריה דהאי פיתא, יצא. הרי לנו ברור שגם אם אמר את הברכה בלשון ארמי יוצא ידי חובה וכן מצינו בשולחן ערוך (סימן ר"ט) שהחייב בברכת הגומל וחבירו אמר בפניו בריך רחמנא מלכא דעלמא כו' וענה אמו, יצא. אך עדיין יש לדון האם כשמברך ברכה זו ללא חיוב, האם בריך ברכה לבטלה ועבר על תשא שם אלוהים, ולכאורה אם היה אפשר לצאת ידי חובה בברכה בלשון לע"ז אף שלא עוברים משום לא תשא היה פתרון לכל המקומות בהם חז"ל הסתפקו האם יש חיוב ברכה או לא, שיברכו בלשון לע"ז ואין נראה כן בכל הפוסקים.

והפני יהושע בברכות (דף יב.) על התוס' (ד"ה לא) פשיטא ליה שאין איסור ברכה לבטלה כשאומר בלשון ארמי, ומוכיח מזה שאף שאמרו ספק ברכות לקולא, אין הכוונה שאסור לו לברך אלא פטור מלברך כי אם היה הכוונה שאסור לברך משום חשש ברכה לבטלה היה פתרון לברך בלשון לעז.

אך רבינו הפרי מגדים (סימן ר"ט משבצות זהב סק"ג) כתב שא"א לומר שאין איסור לומר ברכה לבטלה כשומר בלשון לע"ז דא"כ למה חרדו כל החרדה בספק ברכות לקולא משום לא תשא, הא אפשר שיברך ארמית ויוצא, דברכות נאמרות בכל לשון ולא תשא ליכא.

וכן כתב בשולחן ערוך הרב (סדר ברכת הנהנין פרק י"ג סעיף ד) שאין לומר בריך רחמנא מחמת השלום כגון שפוגש את חברו שהחלים אך אין שמח בשום, שהרי איסור ברכה לבטלה הוא משום הזכרת שם שמים לבטלה בין שמזכיר בלשון הקודש בין בשאר לשונות.

ואף שהמשנה ברורה (שם שער הצינון ס"ק טו) חלק על דברי הפרי מגדים והשולחן ערוך הרב ומתיר לומר בריך רחמנא דיהבך לן אף כשאינו שמח, נראה מדבריו שמתיר מפני שזה בבחינת עת לעשות להשם הפרו תורתך, ומפני השלום יש לברך אפילו שמזכיר את שם השם וכמו שתקנו שיהיה אדם שואל את שלום חברו בשם, אך בספק ברכה יהיה אסור לומר את הברכה אף שאומר בלע"ז וכ"כ בפשיטות ברכע"א (סי' כה) לאסור לברך בספק ברכה בלשון לע"ז.

אך באשל אברהם (בוטאטוט סימן ר"ט) כתב בשם רבו רבי משה לייב מסאסוב שפשוטו שהרשות נתונה כן תמיד בכל ספק ברכה לומר בלשון לע"ז רק שלא רצו להנהיג כן לכל. ומוסיף שאפשר שלפי סגנון דורות הללו אפשר שיהיה הסכמת חכמי הדור לקבוע בסידורים קצת ברכות בלשון זה, כגון בטליתות קטנים שמסופקים אם גדול מתבייש לצאת בו לשוק, וברכת המקדש שמו ברבים, וברכת הלל בלייל פסח, וכן המהרש"ם (חלק א סימן רה) כתב שאין המברך בלשון לע"ז לבטלה עובר משום לא תשא ומביא ראיה מדברי הנימוקי יוסף (פ"ק דנדרים דף ז) בשם הריטב"א בהא דהשומע הזכרת השם לבטלה שאחר שהביא דעת הגאונים דה"ה על הכינוים צריך לנדוהו לפי שעבר על אזהרה דמוציא שם לבטלה, כתב שנראה שאין נידוי זה אלא בהזכרת השם או בכינוי הידוע של אל"ף דל"ת וכיוצא בו מן השמות המיוחדים אבל המזכירו בלע"ז או שאר לשונות אין לנדוהו אבל גוערים בו.

העולה לדנא:

הלכה למעשה נראה כיון שאין לנו את היכולת להכניס ארמית בין ההימים הגדולים ובפשוטו כל ספק ברכות לקולא ואין חייבים לברך ואף שלפי המהרש"ם וסיעתו עדיף היה לברך בלשון לע"ז אך כיון שרבו הפוסקים שסוברים שהמברך בספק נכנס לחשש ברכה לבטלה לא יברך גם בלשון לע"ז.

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א המשך מעמ' א'

מעשר כספים מדמי ביטוח

בני נפל ונפצע והוצאתי מהביטוח סכום כסף נכבד, האם צריך להפריש מהכסף מעשר כספים?

ת. מהכסף שקיבל על מנת לכסות את הנזק אינו צריך לעשר, כגון אם מקבל החוזרים על הוצאות רופא וכדומה, רק אם קיבל פיצוי מעבר לכסף שהיה צריך להוציא, צריך לעשר³. אבל מה שקיבל כדי לכסות נזק א"צ לעשר.

בשר שהתעלם מן העין

בשבת התקיימה שמחת 'שבע ברכות' באולם, לאחר שהקהל התפזר נשאר שם גוי לבד כדי לנקות את המקום, האם יש לחוש שהחליף את הבשר שבטשולנט שעומד על הפלטה?

ת. מותר בדיעבד⁴.

מזווה ביחידה שאינה מושכרת

אני רוצה להשכיר יחידת דיוור, הדירה כבר מוכנה עם ריהוט קומפלט אבל עדיין לא

מצאתי שוכר, האם אני חייב לקבוע בה מזווה מיד, או שמא מכיון שמזווה היא חובת הדר אין עדיין חיוב?

ת. כיון שמזווה היא 'חובת הדר', אינו חייב לקבוע על דירה ריקה כשאינו משתמש בה כלל, ואף שהיא מרוהטת, לא דמי לאוצר ומחשך שמשתמש בו⁵.

משתתף בשיעור שמכין עוגה מחומרים גנובים

אני עובד בחברת ממתקים ידועה, בשנה האחרונה יש 'חיוזק' כללי בין העובדים ואף קבענו שיעור מדי חמישי בערב באולם סמוך למפעל. אחד העובדים הבכירים החל לאחרונה להביא לשיעור עוגה מושקעת וטעימה מאוד מחומרים מאוד יקרים. במקרה נודע לי שהוא לוקח את החומרים מהמפעל, כמובן בלי רשות. 'חשיפה' של הסיפור תביא בוודאות לפיטוריו ואלו אני מתאנה לאותו בכיר. השאלה היא האם מותר לאכול מהעוגה? ת. אם נראה שמביא את החומרים ללא רשות, מצד העוגה עצמה, הרי יש שינוי מעשה לפני שקיבלו את העוגה, אבל לא יוכלו לברך עליה משום 'בוצע ברך'⁶. וגם יש בכך איסור מצד מסייע לידי עוברי עברה⁷.

ומתחייב מחמת כן במזווה. גם באגרות משה (ש"ת י"ד ח"ב סי' קפ"ג ע"ב) כתב סטרא זו לחייב את המוכר מאחר שהוא נטל שכר מהשוכר, הרי זהו תשימושו בבית וכמו שחייב במשתמש בבית בהנחת חפצים וכלים. אמנם בש"ת דברי יציב (לקוטי השטפות סי' ק"ג) כתב שבדעת הנמוקי יוסף יש לפרש שגם הוא מודה שאין החיוב על הבית רק על הגביר, רק שהוא חייב כאשר הוא עומדת לדירה.

וכ"כ באבני נזר (י"ד סי' ש"א) שפ"א בביטת (הנימוק). אבל מפשטות דברי הגמרא וכפירוש רש"י, מזווה חובת הדר היא רק כאשר דר שם, וא"כ המשכיר שאינו מתכוון לדור שם אינו חייב לקבוע בה מזווה, וכ"כ בחיי אדם (כ"ל סי' ס"ט) שאם יש לו בית ואינו מתגורר שם פטור ממזווה, מאידך, ובשו"ת שאילת דוד (י"ד סי' מה סק"ב) הסתפק בזה.

כמו שאמרו במסכת בבא קמא (ד'.) רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי שגול סאה של חטים טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך, אין זה מעשר אלא מנאף ועל זה נאמר בוצע ברך ניאף ה'. ואף על פי שעשה שינוי מעשה על ידי הטחינה הלישה והאפיה ושינוי מעשה קונה, מכל מקום לענין ברכה הוי מנאף. ולענין שינוי מעשה בלי ייאוש, לכו"ע אינו מברך, אמנם בשינוי מעשה עם ייאוש נתקלו הפוסקים, במחצית השקל (סימן תרט"ב) כתב לפרש דברי המגן אברהם (סק"ב) דלאחר ייאוש יכול לברך, והחוק יעקב (סי' תנ"ד) כתב דעת המגן אברהם שרק בשינוי השם עם ייאוש מועיל גם לענין ברכה, אולם דעת ה"ט"ז (סי' י"א סק"ה) שבין בשינוי השם ובין בשינוי מעשה אין לברך. וכן כתב בהשנה ברורה (סי' י"א סק"ה) סי' תרט"ב בדעת ה"ט"ז.

כמ"ש בשי"ע (ח"ר סי' ש"ו) וכו' ב"י ס"ט סי' ס"א. מקורו מהמ"ב (ק"ח סי' ק"ח). אסור לקנות מהגב בהחפץ שגבנו ועוון גדול הוא שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה וכו'. וכתב הרמ"א שם: וכן אסור לסייע לגנב בשום דבר כדי שיגנוב. ובסמ"ע (סק"ה) הביא המשל שאמרו בגמרא 'אמרי אינשי לא עבכרא נבא אלא חורא נבא'. ונראה שגם במתנה יש איסור מסייע ומכ"ש ה"ר"ן (קדושין ג' דפ"ג ה"ר"ף הביאו ב"בא קמא ד"א ק"ק סק"ד) שיש הנאה לאדם בנתינת מתנה לכל אדם, רק לענין קידושין דבעינן שיה פרוטו אמרינן דרק מתנה לאדם חשוב הוי הנאה.

שלו. אך דעת הגרש"ז אויערבאך (קובץ קול התורה ש"ס) שכספי הפיצויים מגרמניה פטורים ממעשר גם לאחר ייאוש.

4 מעיקר הדין המשאיר בבית נזר זמן ולא ויש שם בשר, כאשר ישראל יוצא ונכנס או אפילו שווה מחוץ לבית זמן רב ולא הודיע לגוי שדעתו לשהות מחוץ לבית, הבשר מותר כמ"ש בשי"ע (י"ד סי' ק"ח) מפני שהגוי מירתת, שחושש הגוי שמא יבוא הישראלי ולכן אין חשש שהחליף את הבשר. ועוד שלדעת הרמ"א (סימן ס"ג סעיף ג') מותר בשר שנחלעל מן העין אפילו אם היה ביד נכרי, אם מצאו במקום שהניחו, או שיש בו סימן או טביעות עין. ואף אם אין היכר על החתיכות הבשר שבתוך הסיר, מכל מקום הסיר נמצא במקום שהניחו ונראה לעין שלא נגעו בו, ולכן דאי שהטשולנט מותר. ובנתינת דיוור שהמקום פתוח וגם 'מרתת' בוודאי יש להקל בדיעבד. אמנם לכתחילה, במקום שיש לגוי גישה במשך כל הלילה והמקום פתוח, ראוי לנעול את הסיר או את הגישה אליו. ואם אינו יכול, ע"כ"פ ראוי שהגוי לא יוכל לנעול את המקום, או שיש מצלמות במקום, או שהמבשל יכול להכיר את הסיר אם נגעו בו.

5 במסכת עבודה זרה (כ"א) מצינו שזווה 'חובת הדר הוא', כלומר אין החיוב על גוף הבית אלא על הגביר שדר בבית, ולכן אמרו שם שהמוכר בית לנכרי בארץ ישראל אינו נחשב מפיקע את הבית ממצות מזווה, וברש"י (שם ד"ה חובת) כתב ז"ל: חובת הדר הוא ולא חובת הבית, הלכך ליכא אפקעתא. וכן אמרו במסכת פסחים (ד'.) ובבבא מציעא (ק"א) שמזווה חובת הדר ולכן השוכר בית מחברו על השוכר מוטל החיוב לקבוע על המזווה, שהרי השוכר הוא הדר בבית. אולם בנמוקי יוסף (על הראש הלבנת מזווה את ז') משמע שאף אם אין דר בביתו כלל חייב לקבוע בו מזווה, שכתב שהטעם בהשוכר צריך לעשות מזווה, הוא מפני שצריך שמירה כיון שהוא דר בתוכה: 'אף על גב שאם לא היה שכורה היה חייב המשכיר לעשות לה מזווה מידי דהוה אבית התבן ובית העצים, אפילו הכי כיון שהשוכר לא מצא בה מזווה חייב לעשות לה מזווה'. ובעדת קדושים (סי' רצ"א סק"א) כתב שאף אם המשכיר אינו דר בדירה הרי הוא חייב לקבוע בה מזווה אם עומדת ריקה, מכיון שעשה הדבר שהמשכיר רוצה ללשון המכין הדירה ולהרויח בה, הו"ל שימוש

שבספר תורה שנבדק בו בוודאי נכתב כמסורה ואין בו שום טעות סופר של חסרות ויתירות. אך ציין למגן אברהם (סי' קמג סק"ז) וביאור הגר"א (שם) שכתבו כמקור להכרעת האגור מה שאמרו בגמרא (קידושין ל.) שאנו לא בקיאים בחסרות ויתירות, ומבואר בדבריהם שהחסרון בעצם המסורת שבידינו בנוגע לחסרות ויתירות, שאין זו מסורת מוסכמת ואנו מחזיקים מסורת זו כספק, ולכן אין המסורת שבידינו חשובה דיה כדי להוציא ספר תורה אחר שגם בו יש ספק שמה אינו כפי שנמסר למשה רבינו מפי הגבורה. ולפי זה גם בדיקת מחשב לספר התורה האחר אינה מועילה, שהרי אכתי אין אנו יודעים שהמסורת שבידינו מוסכמת לגמרי לגבי החסרות והיתירות כספר תורה שנמסר למשה רבינו מפי הגבורה. [ועל דברי חוט השני יש להוסיף, שהרי מצינו חילוקים במסורת ספרי תורה בענין חסרות ויתירות, ואם נחשיב שינוי במסורת לספר תורה שאינו כשר, נאסור על קהילה זו לקרוא בספר תורה של קהילה אחרת, זה לא מצינו].

ועל פי זה נחלקו המנהגים בין הספרדים לאשכנזים, שבני ספרד (כה"ח סק"ב, וכן בשערי אפרים שער אות כד הזכיר את מנהג ספרד בזה) יש להם להוציא ספר תורה אחר גם בטעות של חסרות ויתרות, ובני אשכנז נהגו כדעת הרמ"א שאין להוציא ספר תורה אחר, וכן הכריע המשנה ברורה (סקכ"ה).

האמנם שגם מקרב הפוסקים מבני אשכנז מציאנו מי שהחמירו להוציא ספר תורה אחר גם בטעות של חסרות ויתרות וכמו שכתב בשולחן הטהור (קאמרנא, אור"ח שם): שעל פי דעת מרן האר"י ז"ל ספר תורה שלנו שנכתבים לפי המנהג המסורת מהקדמונים, אף שיש בהם מחלוקת, מאחר שהוכרעה ההלכה אצל בני ישראל לכתוב באופן מסוים, שוב כשרים הם בלא פקפוק כספר תורה שכתב משה רבינו וכספרי עזרא הסופר, והגם שיש שורש לאמת בתרין מתיבתות, הלכה כרבים, ומעתה אין חילוק בין טעות לחסר ויתיר ופסול הספר תורה ואסור לקרות בו.

וכן כתב בתשובות והנהגות (ח"ב סי' צו) בשם הגר"ח מבריסק שיש לנו להחזיק במסורת הכתיבה שלנו, ולהחשיב ספר תורה הנכתב על פי המסורת ככשר בוודאי, ושנכתב שלא על פי המסורת כפסול, ולכן יש להחמיר להוציא ספר תורה אחר גם בטעות של חסרות ויתרות.

אמנם שאר כל הפוסקים החזיקו בדעת האור זרוע, מהרי"ל, האגור, תרומת הדשן והכרעת הרמ"א שעל חסרות ויתירות אין להוציא ספר תורה אחר. ומכל מקום זהו דוקא כשאין הבדל בקריאה או במשמעות בין כתיב מלא ובין כתיב חסר (מגן אברהם סק"ז). ובאופן שיש דרשה בהלכה מהכתבים המלא או החסר, נחלקו הפוסקים האם חסר המלא איתר מעכב, ולהרחבה בנידון ראה בשבט הלוי (ח"א סי' כה) ובציץ אליעזר (חי"ב סי' מ).

כיצד ינהג העולה בברכות התורה

בשולחן ערוך פסק (אור"ח סימן קמג ס"ד, יו"ד סימן רעט ס"ב) על פי הכרעתו בבית יוסף כדעת המהר"י בירב, שאין צריך לחזור ולקרוא מתחילת הפרשה, אלא שקורים בספר השני ממקום הטעות עד סוף הפרשה וכן הסכים

שבעה עולים צריך לחזור לראש ולקרוא בספר הכשר והקריאה הראשונה כמאן דליתא, אמנם לענין דיעבד פסק המהר"י בירב שאפר לסמוך על מקצת הפוסקים שמכשירים לקרוא בספר פסול, וכן פסק המשנה ברורה (סקי"ג) שבדיעבד יש להחשיב את מה שכבר קראו בספר תורה הפסול, שכן הסכימו האחרונים, אלא שהוסיף (שם ס"ק טז) שבשבת שאפשר לעשות הוספות, אם אפשר לקרוא עוד שבעה עולים מהמקום שהתחילו לקרוא בספר התורה הכשר עד סוף הפרשה, ראוי ונכון שיעשו כן.

מאידך, דעת הגר"א (שם) להלכה שהעיקר לדינא כשיטת הראשונים שכלל אין יוצאים ידי חובת קריאת התורה בספר תורה שיש בו פסול, ולכן יש לחזור ולקרוא מתחילת הפרשה כיון שהקריאה שקראו בספר הפסול היא כקריאה בעל פה ולא יצאו ידי חובתן, אלא שאין צריך לעלות עוד שבעה עולים רק זה שבעלייתו נמצא הטעות יחזור לראש הפרשה.

וכעין זה כתב בשלחן הטהור (קאמרנא סי' קמג ס"ד) 'שכן הסכימו כל הראשונים ומכללם הזוה"ק ומרן האר"י, שהקריאה בספר תורה הפסול הוא דומה לעוף המצפצף ולא יותר, ויחזור ויקרא כל שבעה קרואים בספר תורה כשר כדינו'.

נמצא טעות בחסרות ויתרות

בבית יוסף (אור"ח סי' קמג) הביא דברי האגור (סי' קצה) שבדיעבד אם נמצא טעות אין להחזיר את הספר תורה לארון, מפני שאין לנו ספר תורה כשרים שלא ימצא בהם חסר או יתר, וכתב שכן כתבו הרא"ש והר"י אור זרוע (הל' שבת סי' מה) וכן כתב המרדכי (מגילה פ"ב סי' תשצג) ונהוג עלמא כוותיה ע"כ. אולם הבית יוסף דחה דבריו: שמה שהעיד שכן דעת הרא"ש עדות בטלה היא, שכבר כתבתי לשונו בסמוך והוא בהיפך ממש, ואפשר דטעות סופר הוא באגור, וצריך להגיה הר"ש במקום הרא"ש. גם מה שכתב דנהוג עלמא כוותיה, זהו אפשר לבני אשכנז אבל בני ספרד אינם נוהגים אלא כתשובת הרא"ש שכתבתי בסמוך, וכן ראיתי תמיד מעשים בכל יום בפני גדולי הדור.

והנה הרמ"א בדרכי משה (אור"ח שם) כתב לחלק, שאם נמצא בה טעות מבט בחסרות ויתירות וכדומה, יש לנהוג כדברי האגור (סי' קצה) ותרומת הדשן (פסקים וכתבים סי' ע). ומקור הדברים בשו"ת מהרי"ל (החדשות סי' כג) בשם האור זרוע שכאשר נמצא טעות בספר תורה אין להביא אחרת לקרות בו, זאת מפני 'דבעוונותינו לא נמצא ספר בזמן הזה שאין בה טעות כזה, אבל אם נמצא בה טעות גדול שאינו שכיח בשאר ספרים, יש לנהוג כדברי הבית יוסף שצריך להוציא ספר תורה אחר.

וכן פסק בהג"ה באורח חיים (שם): והא דמוציאין אחר, דוקא שנמצא טעות גמור, אבל משום חסרות ויתרות אין להוציא אחר, שאין ספרי תורה שלנו מדויקים כל כך שנאמר שהאחרת יהיה יותר כשר.

והנה מה שכתב הרמ"א בשם האגור דאין לנו ספר תורה כשרים שלא ימצא בהם חסר או יתר, כתב בחוט שני (נושאים שונים, הלכות קריאת התורה, עמ' רלה) דבזמנינו כשיש גגהת מחשב לכאורה אין מקום להקל מחמת זה, שידוע

ג. בימים שאסור להוסיף על הקרואים, וצריך להשלים הקריאה של היום, ישלים את הקריאה מן הספר הפסול.

ומבואר שהראב"ה סבר כהרמב"ם וסייעתו שיוציאים ידי חובה בקריאה מספר תורה פסול, וראוי גם לברך על קריאה זו, שהרי הורה לברך אחרי העליה בספר הפסול, ורק לתחילה קוראים דוקא מספר תורה כשר.

מאידך הרבה ראשונים חלקו על הרמב"ם, והרשב"א (החדשות מכת"י סימנים יב-ג, הביאו באבודרהם (שם) ובכל בו (שם) ובבית יוסף אור"ח סימן קמג) אף הקשה עליו ממה שפסק הרמב"ם בעצמו בהלכות ספר תורה (פ"י ה"א): **נְמַצְאָתָ לְמַד, שְׁעִשְׂרִים דְּבָרִים הֵם שְׁכַל אֶחָד מֵהֶם פּוֹסֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְאֵם נַעֲשֶׂה בּוֹ אֶחָד מֵהֶם הִיא הוּא כְּחוּמֵשׁ שְׁמַלְמֵדִין בּוֹ הַתִּינוּקוֹת, וְאֵין בּוֹ קְדוּשַׁת סֵפֶר תּוֹרָה וְאֵין קוּרִים בּוֹ רַבִּים.** והרשב"א סיים בסוף התשובה וכתב: 'ועם סתירת ראיתו וטענותיו אני מורה לך הלכה למעשה, שלא ראיתי מי שעשה בזה מעשה, גם בכפרים שאין שם ספר תורה וקורים בספרים שאינם נגללים ואין נכתבים כהלכתם לא ראיתי בעולם מי שבירך בהם לא בתחילה ולא בסוף'.

וכן כתב בעל מגדל עוז על מה שכתב הרמב"ם (הל' תפילין פ"א ה"ב) ספר תורה דחסר אות אחת פסול. דהכי משמע בהקומץ רבה (מנחות ל.) ובפרק קמא דבתרא (טז.), ונהגו בכל ספרד וקטלוניא שאם נמצא בו טעות אפילו בסוף הפרשה מחזירין אותו ומביאין אחר במקומו וקוראים גם מברכין ככתחלה, וכן הסכים הרמ"ה והראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל ע"כ.

וכן כתב בתשובת הרשב"א (ח"א סי' רכז, וסי' רל) וכן כתב בתשובות הרא"ש (כלל ג סי' ח): **סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְצָא בּוֹ טְעוּת כִּיּוֹן שֶׁפְּסוּל הוּא, הַקְּרִיאָה שֶׁקְּרָאוּ לֹא כְּלוּם הִיא, נִמְצָא שֶׁגַם הַבְּרַכָּה שֶׁבְּרַכּוּ אֵינָה בְּרַכָּה וְהַקּוּרָאִים בְּכֶשֶׁר צָרִיכִים לְבָרֵךְ עַל קְרִיאָתָהּ, כִּי נִתְקְנָה בְּרַכָּה לְקְרִיאָה זוּ שְׁמוּצִיאִין בָּהּ הַרְבֵּים, אֵף עַל פִּי שֶׁהַקּוּרָא בִּירֵךְ עַל הַתּוֹרָה לְפִנֵּי פִרְשַׁת הַקְּרִבְנוּת חוּזֵר וּמְבַרֵךְ עַל קְרִיאַת הַתּוֹרָה עַכ"ל.** וכן פסק רבינו בטור (יו"ד סימן רעט).

אם עלתה לציבור קריאת התורה בספר תורה פסול בדיעבד

ואף שכאמור דעת רוב הראשונים שתקנת חז"ל שהקריאה בציבור תהיה בספר תורה דוקא,

הביא הבית יוסף דעת המהר"י בירב, שאפשר לסמוך על הרמב"ם בדיעבד, ואין צריך לקרוא שוב מתחילת הפרשה, וז"ל: 'ומיהו מורי הרב הגדול מה"ר יעקב בירב זלה"ה הנהיג היכא דנמצא טעות בספר תורה בשעת הקריאה, להוציא ספר תורה אחר, ולהתחיל ממקום שנמצא הטעות ולהשלים הקוראים על אותם שקראו במוטעה, ואם נמצא הטעות באמצע קריאה, הקורא גומר קריאתו בספר הכשר ומברך לאחריה, ואין חוזר לברך לפניו, כי ברכה שבירך לפניו בספר תורה הפסול, וכן קריאה שקראו בו, עלתה להם בדיעבד, וכן אנו נוהגים אחריו'.

מבואר שאף שדעת רוב הפוסקים שספר תורה שנמצא בו טעות פסול לקרוא בו, ולשיטתם אם נמצא בו טעות אפילו לאחר שכבר קראו

הרמ"א, אלא שנחלקו כיצד ינהג העולה בברכות התורה.

דעת השולחן ערוך שאם נמצא הטעות באמצע קריאת העולה, שמפסקים לקרוא ואין העולה מברך עתה ברכה אחרונה, אלא יברך לאחר הקריאה בספר הכשר, ואינו חוזר לברך לפניו.

והנה הב"ח כתב על דברי השולחן ערוך ז"ל: כתב בשלחן ערוך תורה חדשה, דאם נמצא טעות בספר תורה באמצע קריאת הקורא מוציא ספר תורה אחרת וגומר קריאתו בספר הכשר ומברך לאחריה ואינו מברך לפניו ע"כ. והיא הוראת רבו הר"י בירב ואנחנו לא נדע מאין באו הרגלים להוראה זו. ולפי עניות דעתי אינו נכון כאשר כתבת בירור דעה בסימן רעט בראיות ברורות, ומנהגנו על פי המרדכי שאם עדיין לא קרא שלשה פסוקים קורא הטעות על פה עד שיקרא שלשה פסוקים ומברך לאחריה או גומר הפרשה אם לא אפשר לשייר שלשה פסוקים עד סוף הפרשה ואם כבר קרא שלשה פסוקים ומשייר שלשה פסוקים עד סוף הפרשה פוסקים שם ומברך לאחריה ומשלימים המניין בספר תורה הכשר וכך נהגו גדולי עולם שלפנינו האשכנזים ודלא כמו שכתב ב"י שלא נהגו כן דטובא איכא בין מנהגינו למנהגם.

וכעת הודפס שו"ת מהר"י בירב (סימן עג), ושם מפורש דאף שהכריע שאין צריכים לקרוא מתחילת הפרשה, וניתן להחשיב את מה שכבר קרא בספר תורה הפסול וכדעת הרמב"ם, בפירוש כתב שהנהגה הנכונה היא כהמרדכי. אבל הרמ"א כתב דרך שלישיית, שאם מצאו את הטעות לאחר שכבר קראו לעולה שלשה פסוקים, עוצרים מיד את הקריאה והעולה מברך לאחריה, ואיש אחר עולה לקרוא בספר התורה הכשר. ודלא כהשו"ע שאין לברך לאחריה על הקריאה בספר התורה הפסול. ושם לא קראו שלשה פסוקים, שאי אפשר לברך על קריאה מועטה זו, או במקום שאי אפשר לעצור את קריאת התורה, וכגון שנשאר פחות משלשה פסוקים עד לסיום הפרשה, אינו מברך לאחריה, אלא עוברים מיד לספר התורה הכשר להשלים הקריאה בלי ברכה לפניו, ורק בסיום הקריאה יברך לאחריה. [ודלא כהמרדכי שכתב שיגמור לקרוא בתורה עד מקום שאפשר להפסיק]. ומשלימים את מנין העולים בספר תורה האחר שיוציאו.

הב"ח (יו"ד ס"ט) הביא ראייה שצריך לברך ברכה ראשונה על הקריאה בספר השני מהגמרא בסוכת יומא (ס"ח): דתנן ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה וכו', ובגמרא (ע"ב) פריך ונייתי אחרינא ונקרי, רב הונא אמר משום פגמו של ראשון שלא יאמרו חסר הוא, וריש לקיש אמר משום ברכה שאינה צריכה שיהא צריך לחזור ולברך. אלמא מפורש היה צריך לחזור ולברך לפניו אף על פי דעדיין לא בירך לאחריה על מה שקרא כבר.

וביאר הטעם שהוא מפני שמאחר שהספר השני לא היה מונח לפניו בשעה שברך לא חלה הברכה הראשונה שברך על הספר הפסול, כיון דהשנייה לא הוה מנחא קמיה לא היה דעתו עליה בשעה שברך על הראשונה. וזהו כדן מי שברך על מאכל ונפל מידו והתלכלך שאמרו

בירושלמי (ברכות פ"ו ה"א) שצריך לברך שנית, וכמו שפסק בשולחן ערוך באורח חיים (סימן ר"ט).

והש"ך (יו"ד ס"י רעט ס"ב) דחה דברי הב"ח, שבקריאת התורה אין הברכות על הספר תורה רק על קריאת הפרשה אותה בא לקרוא, לכן אין הוכחה מהגמרא במסכת יומא, ששם שהוא בא לקרוא פרשה אחרת, בזה אומרים שאם קורא בספר תורה אחר צריך לחזור ולברך, אבל כאן שממשיך לקרוא את אותה פרשה שעליה בירך, אין זה מחייב ברכה חדשה שאין הברכה על הספר אלא על הקריאה, ומטעם זה דחה השערי אפרים (פתחי שערים פתח שער ה) גם את ראיית הב"ח מדין תורמוס שנפל שאם מחליף את הדבר יש לו לברך שוב, ששם הברכה היא על הפרי, אבל כאן הברכה היא על קריאת הפרשה ולכן אין חילוק באיזה ספר הוא קורא אותה.

סיכום השיטות

הנה נמצא שהכרעת כל הפוסקים שאם נמצא טעות בספר תורה באמצע הקריאה צריך להוציא ספר תורה אחר לקרוא בו, אלא שנחלקו כיצד יש לנהוג בעניין ברכות התורה, וכן מהיכן צריך לחזור ולקרוא. וארבע שיטות עיקריות יש בעניין זה:

א. דעת השולחן ערוך שבכל טעות שמצאו [אפילו בטעות של חסרות ויתירות], יש להוציא ספר תורה אחר, ומתחילים מתחילת הפסוק בו נמצאה הטעות, וקורין בספר הכשר לכל הפחות שלשה פסוקים. והעולה לא יברך ברכה אחרונה על ספר התורה הפסול, וגם לא ברכה ראשונה על הספר תורה הכשר. ואף במקום שאסור להפסיק את קריאת העולה, וכגון שנמצא הפסול שני פסוקים לפני סיום פרשה, לא ימשיך לקרוא בספר הפסול, אלא יוציא ספר כשר ויקרא בספר הכשר שני פסוקים אלו ויוסיף עוד שלשה פסוקים לאחר הפסקא, ואם נמצאה הטעות בשני הפסוקים האחרונים של סדר הקריאה ביום זה, יוציאו ספר תורה אחר ויתחילו פסוק אחד למפרע, כדי שיקראו שלשה פסוקים בספר הכשר.

ב. דעת הב"ח שאם לא קראו עדיין שלשה פסוקים, ימשיך הבעל קורא לקרוא בספר תורה הפסול עד שיהיו שלשה פסוקים, ואחר כך יברך העולה לאחריה. לאחר מכן יוציאו ספר תורה כשר, ויקראו לעולה אחר ויברך לפניו, ויקראו ממקום שגמר הבעל קורא את קריאתו בספר תורה הפסול. ואם נשאר עוד שני פסוקים עד לסיום הפרשה, יסיים את הפרשה מהספר הפסול, ויתחיל בספר הכשר מהפרשה הבאה.

ג. דעת הרמ"א שאם נמצאה הטעות לאחר שכבר קראו עם העולה שלשה פסוקים בספר הפסול והוא במקום שיכולים להפסיק, יגמרו את הפסוק, ויברך העולה ברכה לאחריה ויוציאו ספר תורה כשר ויעלה עולה אחר ויברך לפניו וימשיכו מהיכן שהפסיקו. אבל אם עומד הבעל קורא באחד מהאופנים שאינו יכול להפסיק, יפסיק מיד עם גילוי הטעות ולא יברך לאחריה, וכשיטת השולחן ערוך, ויוציאו ספר תורה כשר ויתחיל מתחילת הפסוק שהטעות בו, ובאותו עולה ומבלי שיברך לפניו.

ד. דעת הגר"א שהקריאה בספר הפסול לא עלתה להם ולא יצאו ידי חובה כלל, ולאחר שמצאו הטעות לא יברך העולה לאחריה על הספר הפסול בכל ענין, אלא יוציאו ספר תורה כשר ואתו העולה שהיה בספר תורה הפסול יברך לפניו, ויתחיל הבעל קורא לקרוא מתחילת הקריאה, ויוסיף עוד שלשה פסוקים שעדיין לא קרא בספר תורה הפסול, אבל למנין הקרואים מצטרפים גם אלו שעלו בספר התורה הפסול.

ולעניין אם העולה יברך ברכה לאחריה מצאנו רבים גם מבני אשכנז שנהגו בזה כהמחבר שלא לברך, ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ד סי' מד) כתב שבעצמו ראה מעשה רב אצל הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, שנמצאה טעות לאחר שכבר קראו שלשה פסוקים והיו יותר משלשה פסוקים לפיסקא והורה שלא לברך על הספר תורה הפסול אלא ציווה להוציא אחרת, וקראו עוד שלשה פסוקים ללא ברכה לפניו, והוא כשיטת המחבר.

אמנם המשנה ברורה בביאור הלכה (שם עמ' כו) כתב: 'שאר הרבה אחרונים תפסו כולם לדינא כהכרעת הרמ"א'. ולכך כתב במשנה ברורה (ס"ק כג) שבכל מקום שיש מנהג יעשו כמנהגם, אבל במקום שאין מנהג ידוע יש לנהוג כהרמ"א שיש לברך ברכה לאחריה.

והנה בנידון דידן הטעות הייתה במשמעות אחרת לגמרי, שאין דומה 'לא תשא' ל'לא תשה', וזו היא טעות גמורה בהחלט, וגם להרמ"א שהקל בחסרות ויתירות, בזה יש להוציא ספר תורה חדש. ואמנם לדעת הרמ"א והב"ח מאחר שהטעות נמצאה לאחר קריאת שלשה פסוקים, גם בטעות כזאת נראה שסוברים שהיה צריך העולה לברך ברכה אחרונה על הקריאה בספר התורה הפסול, ורק אחר כך להעלות קורא חדש שימשיך את הקריאה בספר התורה הכשר. ולדעת הגר"א היו צריכים להתחיל לעולה זה את כל הקריאה מתחילתה בספר התורה החדש, אך אין צריכים להעלות שבעה קרואים חדשים. אולם להלכה הרי יש לנו מעשה רב שבטעות גמורה נהגו כהמחבר שלא יברך העולה הברכה שאחר הקריאה על הספר התורה הפסול, אלא יעברו לקרוא בספר הכשר ולאחר מכן יברך, ושלכתחילה בשבת שמותר להוסיף קרואים, יקרא לשבעה עולים חדשים בספר הכשר, ועל כן נראה כי עשו כהוגן כשנהגו כמעשה רב דלעיל, שהעולה יברך לאחריה בספר תורה השני הכשר כדעת השולחן ערוך.

להלכה:

- א. אם נמצא טעות בספר תורה, אין קוראים בו ואין לברך עליו (שו"ע סי' קמג ס"ג).
- ב. אם מצאו טעות בספר התורה באמצע קריאת התורה, אין להמשיך לקרוא בו, ויש להוציא ספר תורה כשר לקרוא בו.
- ג. נחלקו הפוסקים אם העולה יברך ברכה לאחריה על הספר הפסול, ולמנהג לברך או שלא לברך יש על מי שישמכו.
- ד. דעת רוב הפוסקים שאין צריך לחזור ולקרוא מתחילת הפרשה בספר הכשר, אך אם אפשר לקרוא לשבעה עולים במקום הטעות, כן ינהגו.

סדר תפילין דרבינו תם בהלכה ובמנהג

שמכרך על תפילין דרש"י גם על תפילין דר"ת, אמנם יש סוברים שהתפילה ממילא מפסיק בין הברכה להנחת תפילין דר"ת, ולכן אין שום ענין להניחו דייקא מיד אחר התפילה (אחרונים). טו. האריז"ל היה תקופה מסיימת שהיה נהוג להניח תפילין דר"ת בעת תפילת מנחה (שע"ת), אמנם צריך לזוהר לחלצם מיד בשקיעת החמה, שהאריז"ל היה נוהר בהם מאוד (מ"ב סי' ל סקט"ו).

טז. להניח תפילין דר"ת לפני הנחת תפילין דרש"י יש מתירים לצורך גדול ופשוט שלא יברך על תפילין דר"ת, אבל לכתחילה אין לעשות כן, כיון שכבר נפסק הלכה כרש"י צריך להקדים תפילין דרש"י לתפילין דר"ת (שו"ת שבה"ל ח"י סי' קעו).

להפסיק בין תש"י לתש"ר בתפילין דר"ת

יז. אסור להפסיק בדיבור בין הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש אפילו בתפילין דר"ת שאין מברכים עליו, משום שצריך שיהא הויה אחת לשניהם, אך מפסיק ועונה על דברים שבקדושה (מ"ב סי' כה סקכ"ח), כיון שאינו גורם לברך ברכה שאינו צריכה (שועה"ר שם).

יח. אבל 'ברוך הוא וברוך שמו' לא יענה, משום שאינו בגדר אמן או קדושה, אבל טוב שיהרהר בלבו 'ב"ה וב"ש' (א"א בוטשאטש), אך אחרי שהפסיק יזיז וישמיט התפילין של יד ממקומו ויחזירונו ויחזק הקשר, ואח"כ יניח או יחזק הקשר של תפילין של ראש, כדי שיהיה הויה אחת לשניהם (מ"ב סי' כ"ה סקל"ו).

הנחת תפילין דר"ת בחזרת הש"ץ

יט. אין לחלוץ תפילין דרש"י ולהניח תפילין דר"ת בשעת חזרת הש"ץ, כיון שבעת חזרת הש"ץ צריך לכוון לתפילת הש"ץ ולא לעסוק בדברים אחרים (מ"ב סקל"ד), וגם כדי שלא הפסק לכתחילה בין תש"י לתש"ר בעניית אמן (דע"ת), וגם שלא יתבטל עי"ז מעניית 'ברוך הוא וברוך שמו'.

כ. אמנם היו גדולי תורה ואנשי מעשה שנהגו להניח תפילין דר"ת בשעת חזרת הש"ץ (ליקוטי מהר"ח), ומי שיודע שבשום אופן לא יוכל להניחם אחרי התפילה, יכול לסמוך ולהניחם בחזרת הש"ץ, משיבטל להניח תפילין דר"ת לגמרי ח"ו (שו"ת שבה"ל ח"ה סי' רנח).

הניח תפילין דר"ת במקום תפילין דרש"י

כא. טעה וברך על תפילין דר"ת, אם תפס עצמו מיד כשעדיין לא הפסיק כלל לא בדיבור ולא בתפילה, יחלוץ מיד תפילין דר"ת ויניח תפילין דרש"י בלא ברכה (שו"ת דברי חיים ח"ב סי' פב), אבל אם לא תפס עצמו מיד שברך על תפילין דר"ת אלא לאחר שכבר הפסיק בתפילה או בדיבור, יחזור ויברך [רק ברכת להניח] על תפילין דרש"י (שו"ת מנח"א ח"א סי' כה), ואם יש לו אפשרות ישמע הברכה מחבירו ויכוון לצאת ממנו (שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' פא),

למטה מזה כלפי היד, בתפילין של ראש מניח של רש"י למטה לצד הפנים ושל ר"ת יותר למעלה, והרצועות דר"ת יהיה מכוסה תחת רצועות דרש"י, שלא יהא מגולה רק רצועות של רש"י, וסימנ"ך 'שמר תם [ר"ת] וראה ישר' [רש"י].

ח. ברכת התפילין מברכים על שניהם ביחד ומתקנים בבת אחת, וצריך לכוון בהנחתם שאינו רוצה לצאת ידי חובה כי אם באלו תפילין שהם אליבא דהלכתא והשאר הם כרצועות בעלמא, שאם לא יכוון יהא נראה כמוסיף על המצות (שו"ע ס"ב).

סדר הנחתן ממנהגא

ט. אך המנהג היום כשיטת הי"א שמביא המחבר שמניחים תפילין דרש"י קודם התפילה ומברכים עליו, והתפילין יהיו עליו בשעת קריאת שמע ותפילה, ואחר התפילה מניחים תפילין דר"ת בלא ברכה כדי לצאת לדברי הכל (מ"ב סקט"ו), וצריכים לזוהר לכוון בעת הנחת תפילין דר"ת שאינו מניחו אלא משם ספיקא ולא בסתמא לשם מצוה, כדי שלא יעבור על 'בל תגרע' (שם סק"ג וביה"ל).

י. ומנהג יפה הוא לקרוא בהם כל הד' פרשיות (שם סי' כה סקט"ז), אבל פרשת ציצית שבקריאת שמע אינו צריך לומר (שם סי' לד סקט"ז), ומיהו נהגו אנשי מעשה לאמרם, ובאמצע קריאת שמע מותר להפסיק ולשאל מפני הכבוד אפילו באמצע הפרק, וכל שכן שמוותר לענות דברים שבקדושה, כיון שכבר קרא קריאת שמע לצאת ידי חובתו (ביה"ל סי' ס).

חשיבות תפילין דרבינו תם

יא. אי אפשר לו לאדם לזכות לקניית ג' חלקי הנשמה נר"ן [נפש, רוח, נשמה], אלא אם כן ילמד על התפילין וביותר הלומד בתפילין דר"ת, ולכן אין לחלוץ התפילין עד שילמד בהם תחילה ואחד המרבה ואחד הממעט (כה"ח סי' כה סקפ"ט).

יב. צריך לזוהר מאוד בהנחת תפילין דר"ת, כי קדושתם גדולה משל רש"י, ובספר שו"ת מן השמים מובא 'שהש"ת פסק כר"ת' (טעמי המנהגים).

יג. מה שאמרו חז"ל 'המניח תפילין מאריך ימים' היינו תפילין דר"ת, כי תפילין דר"ת הוא מעולם הנקרא חכמה וכתוב והחכמה תחיה את בעליה (שם), ותפילין דר"ת מסוגל מאוד להשגת חכמה (בני יששכר - חודש אייר).

זמן הנחת תפילין דר"ת

יד. נכון לכתחילה להניח תפילין דר"ת מיד אחר שחולץ תפילין דרש"י בלא הפסק של היסח הדעת, כדי שתעלה הברכה שברך על תפילין דרש"י גם על תפילין דר"ת, משום שאיכא שסוברים שצריך לברך על תפילין דר"ת (שע"ת סי' לד סק"א), ולכן יש לכוון בברכה

א. בסדר הנחת פרשיות התפילין לתוך הבתים איכא מחלוקת רש"י ור"ת, לפי רש"י סדר הנחתן כפי סדר כתיבתן שסדרן הוא 'קדש' והיה כי יביאך' ואחריו 'שמע' והיה אם שמוע', לפי ר"ת סדר הנחתן הוא לא כפי סדר כתיבתן, בסדר כתיבתן סובר כמו רש"י, אבל בסדר הנחתן חולק על רש"י וסובר שסדרן הוא 'קדש', והיה כי יביאך', והיה אם שמוע', ואחריו 'שמע' (שו"ע סי' לד), ולכולי עלמא מעכב אם לא הניחם בבתיים כהלכתם (מ"ב סק"א).

ב. וסימנ"ך לרבינו תם, 'שינין' - שמונחים פרשיות שמתחילות בשי"ן דהיינו 'קדש' ו'שמע' אצל השינין שבצדדי הבתים החיצונים שינין, וכן סימן לדבר 'הוויית סמוכות זו לזו' שפרשיות של 'והיה' סמוכות אחד לשני דהיינו 'והיה כי יביאך', 'והיה אם שמוע' (רב האי גאון).

ג. תפילין דר"ת נכון לעשות קטנים מתפילין דרש"י כדי שיהא היכר ביניהם (שם סק"ה), ואיכא עוד היכר בין תפילין דרש"י לתפילין דר"ת בשערות היוצא בתפילין של ראש מחוץ לבית, בתפילין דרש"י השערות יוצא בין בית הרביעי לבית השלישי, ובתפילין דר"ת השערות יוצא בין בית השלישי לבית השני (מ"ב סי' לב ס"ק ר"ב).

להלכה למעשה

ד. העיקר כדעת רש"י וכן מנהג העולם, אלא כיון שלדעת ר"ת תפילין של רש"י פסולים מן התורה, וכדי שח"ו לא יהא בכלל רקפתא דלא מנח תפילין, לכן כל ירא שמים יוצא ידי שניהם ויניח ב' זוגי תפילין א' של רש"י וא' של ר"ת (שו"ע ס"ב), ומנהג זו בהנחת ב' זוגי תפילין יש לו סוד מונח על פי הזוהר הק' וחכם הרזים האריז"ל, וכיון שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, החזיקו בזה כל יראי השם וחושבי שמו (שע"ת סי' לב ס"ק טז).

ה. ואף שמבואר בדברי המחבר (ס"א) שלא להחמיר ולהניח תפילין דר"ת אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות, מפני שהעולם נוהגים כרש"י, ובמ"ב (סקט"ו) מוסיף שמחזי כיוהרא ובפרט אם מניח תפילין דר"ת בפרהסיא, מכל מקום כבר כתב השע"ת (סק"ו) שבמקומות שרוב תלמידי חכמים וגם מקצת בעלי בתים מניחים תפילין דר"ת, לא מחזי כיוהרא אפילו אם מניחם בפרהסיא, ואף שאינו מוחזק ומפורסם בחסידות.

ו. הלושב תפילין כל היום, נכון יותר שיהא לבוש בתפילין דרש"י (מ"ב סקט"ו), ומנהג אנשי מעשה הלומדים חצי יום בתפילין, שיושבים עם תפילין דר"ת.

סדר הנחתן מדינא

ז. בשו"ע (ס"ב) מובא שלכתחילה מניחים ב' זוגי תפילין ביחד במקום הראוי להנחת תפילין, כי מקום יש בראש ובזרוע להניח ב' זוגי תפילין, בתפילין של יד מניח תחילה של רש"י יותר לצד הכתף ואחריו של ר"ת

המשך בעמ' ו'

השחלת חוט למשחק יויו סיני - בשבת

כבר נידון על גבי כמה חשובה זו בנידון השאלה השכיחה בתקופה זו: האם מותר להשחיל בשבת את החוט במשחק יויו סיני, הרה"ג שלמה ברגשטיין שליט"א כתב בעניין שהדבר אסור מטעם השחלת החוט, ויש לדון במקרים נוספים המשתלשלים מנידון זה, ונבארם.

במשחק זה החוט המוגיע הוא חוט פשוט ולבן, וכדי לשדרג את המשחק וליפותו, נוהגים הילדים לקחת חוט צבעוני הנקרא 'חוט סבתא סורגת' שאותו קונים בפני עצמו, ואותו מחברים ליויו במקום החוט הצבעוני. כלומר - יש לחוט הזה שימוש בפני עצמו, ע"י שקושרים קצהו לקצהו ומשחקים בידיים, ויש אפשרות לחבר אותו למשחק היויו.

ילד בא ושאלתו - הוא רצה לקשור את החוט הצבעוני קצה לקצה בכדי לשחק בו עצמו, ורצה לעשות 'קשר של שבת' שזה קשר שנפתח מעצמו, אך בטעות לקח את שני ראשי החוט והצמידם אחד לשני שיהיו שווים, ועשה קשר אחד בראש החוט כמו שעושים בראש התפירה, מה דינו. ונבאר כל הדינים המסתעפים. בסימן שי"ז מובא בשו"ע וברמ"א כמה דעות בעניין קשר שאסור לעשותו מדאורייתא או מדרבנן או מותר, ושורש המחלוקת היא מתי הקשר נחשב קשר של קיימא- של אומן. ולמעשה נקטו הפוסקים גם האשכנזים וגם הספרדים לאסור בכל קשר, וא"כ המקום היחידי שמותר הוא בקשר הדיוט ליום אחד.

והנה ברור שקשר אחד לבד אינו קשר כי לא עומד כלל (ואם כך קצות הקשירה בתוך הכריכה בארחות שבת פ"י הע' כא' הביא דעות לכאן ולכאן). אך כתב הרמ"א, מהסמ"ג: "והא דבעינן שני קשרים זה על זה היינו כשקושר שני קשרים ביחד, אבל אם עשה עשה קשר בראש אחד של חוט או משיחה דינו כשני קשרים", ובמ"ב - "דאז מתהדק שפיר ומקרי קשר של אמן".

ממילא כאן אעפ"י שלא עשה קשר על קשר - דינו כשני קשרים.

ומצד הקיום, כ' בסעיף ד' (שם, וכן בסעיף ו, ז) שאם קשר דלי במשיחה או באבנט, שהם דברים שבוודאי לא יבטלו אותם שם (וכן עוד דוגמאות שם) מותר כיוון שאינו קשר של קיימא בוודאי, וא"כ במקרה זה שיש שימוש נוסף לחוט למשחק אחר ורגילים להחליף ביניהם, וברור שבאיוזה שהוא שלב ירצו להתירו, א"כ אינו קשר של קיימא אעפ"י שהוא מעשה אומן. אך מבואר (מג"א סק"ב, וכן בשו"ע ר"ד) ש"מייירי שאינו מעשה אמן" כי לרמב"ם קשר אומן אסור מדרבנן גם אם מתירו בו ביום.

מה שכן ברור שזה לא קשר דאורייתא, כיוון שכאמור רגילים להתירו, וגם אם לא באותו היום, עדיין יש שיטות שבתוך שבוע, ויש שיטות של חודש - עדיין נקרא אינו של קיימא.

ואם היה דעתו להתירו בתוך כ"ד שעות רק כדי שלא יהיה של קיימא ויהיה ניצול מהאיסור, הביא בבית"ל (ס"א ד"ה הקושר) שלא הועיל כלל ונשאר באיסורו, דלא אזלינן בחר דעתו. אא"כ יש סיבה אמיתית שצריך להתירו שאז אף אם הדרך להשאירו, לדעת הבית מאיר (ואולי גם למ"ב) כן אזלינן בחר דעתו להתירו בו ביום.

ויש דעות אחרונים שנטו לומר שכל זמן שלא מחבר שני דברים - אינו קשר דאורייתא, וצ"ע כאן שמחבר קצהו לקצהו כיצד להחשיבו.

ובמ"ב ס"ק כ"ג כתב מהחיי אדם, שאם דרכו לעשות עניבה ובלא כוונה נקשר, דינו כקשר שעשוי להתיר בכל יום. וכאן שרצה לעשות קשר המותר ובפועל קשר האסור אינו דומה לקולא זו כיוון שכן רגילים לקשרו בקשר חזק [אעפ"י שרגילים להתיר].

אך מטעם שוגג שטעה מה נקרא קשר המותר, וכאן שהוא ע"י קטן, והוא קשר מדרבנן לרוב השיטות, נראה להתירו בשבת לשימוש, דאף שבסימן שי"ח הובאו דעות לעניין מעשה איסור שנעשה בשבת האם לעושה האיסור עצמו מותר להנות ממנו בשבת עצמה, כתב שם המ"ב (ס"ב) שבמקום הצורך יש לסמוך על הדעת המתירה בבישול בשוגג, והו"ה כאן.

ואם היה רוצה לקושרו בהיתר, יכול לעשות ע"י קשר עניבה. דבשו"ע סעיף ה' כתב שעניבה מותר דלא קשר הוא, אפילו אם עושה קשר לפני-מתחת העניבה, כמו שאנחנו עושים. אך כתב המ"ב שכל זה כשהדרך להתירו בתוך כ"ד שעות שלא יהיה של קיימא, אבל אם רגילים להשאירו יותר אין לעשות כן. ובבית"ל (ד"ה שאינם) כתב שיש סעד גדול להקל במקום הצורך גם אם הדרך להתירו בתוך ז' ימים - שבזה עסקינן - שעדיין לא יחשב לקשר של קיימא. ובשו"ע ר"ד אסר אא"כ הדרך להתירו בתוך כ"ד שעות [וכאמור אם רוצה להתירו כדי ליגצל מהאיסור לא עוזר לרוב הדעות, אך כאן אולי עדיף לחשב בדעתו שיתירו ולכאורה יועיל עכ"פ מול שיטת הרב].

ולעניין אם נפל הקצה של המקל כשהוא מחובר לחוט או החלק ברזל שמחובר אליו החוט - נפל מראש המקל, יש לדון מדין בניין בכלים ומכה בפטיש. הנה - אם זה הפעם הראשונה שהראש נפל מהמקל, ואם יחזירו ייתקע בחוזק, אסור להחזירו דבכה"ג יש בניין וסתירה גם בכלים - שכך כתוב בסימן שי"ג סעיף ו'. אך אם כבר נפל והוחזר הרבה פעמים וגם חזרה זו אינה תוקעו בחוזק וברור שיפול לאחר זמן באותו היום או לכה"פ בתוך ז' ימים, והוא גם מסתובב בראש המקל גם אחרי שהוחזק [מה שנתן לו גם את הדין שהביא שם בבית"ל ד"ה דרכה בהגדרת כלי שדרכו להיות רפוי, שאם אינו מקפיד אם מתנועע בתוך החור], נראה להתיר כי הוא בהגדרת 'דרכה להיות רפוי'.

העולה לדינא:

- א. קשירת חוט (למשחק) שיש לו שימוש אחר ורגילים להתירו לפעמים ביומו ולפעמים בתוך ז' ימים, אסור בשבת, גם אם טעה בקשירה בפועל. ואם קשרו במקום הצורך מותר גם בשבת עצמה לקושר, ולאחרים ברור שמותר.
- ב. עניבה ע"ג קשר מותר רק אם הדרך להתירו בתוך כ"ד שעות, ולכל הפחות בתוך ז' ימים.
- ג. להחזיר הראש קשור אל ראש המקל - אם דרכו ליפול והוא רפוי - מותר.

כדי לחוש לאלו שאומרים שאפילו שהפסיק אין לברך על תפילין דרש"י (ש"ת משפטיך ליעקב).

כב. ואחר התפילה אין צריך לחזור וללבוש עוד פעם תפילין דר"ת, שכבר יצא ידי חובתו במה שלבשם מקודם, ואפילו שלא היו עליו כי אם כרגע (שם), אמנם מהיות טוב נכון להניחם עוד פעם כדי לומר בהם ד' פרשיות

כג. ובספר טעמי המנהגים מביא 'שקבלה מקדושים שהאיש הנוזה כל ימיו להניח תפילין דר"ת, ולא יחסר כל ימיו בשום אונס, אזי מוכרח שיארע לו פעם אחת טעות כדי שיברך על תפילין דר"ת ויתפלל בהם'.

הניח תש"י של רש"י ותש"ר של ר"ת, או להיפך

כד. מי שמניח תפילין של יד דר"ת ותפילין של ראש דרש"י או איפכא, אינו יוצא ידי חובתו, ובשעת הדחק שאין לו תפילין אחרים מותר להניחם, ויברך על תפילין דרש"י ויניחם תחילה ואפילו הוא תפילין של ראש (מ"ב סק"ה).

ימים מיוחדים

כה. המניחים תפילין בחול המועד אין מניחים תפילין דר"ת אלא תפילין דרש"י (שם סק"ב).

כו. בתשעה באב מניחים תפילין דר"ת, אם רגיל להניח תפילין דר"ת בכל יום (שם סי' תקנה סק"ד), וקוראים בהם קריאת שמע ופרשיות 'קדש והיה כי יביאך' (שע"ת שם).

כז. בימי אבילות כתב האריז"ל שלא להניח תפילין דר"ת (באה"ט סי' לה סק"ה), ומאידך גיסא יש מקובלים שסוברים שמניחים תפילין דר"ת (כה"ח שם סק"א), והחיד"א פסק ששב ואל תעשה עדיף (ברכי יוסף).

כח. בראש חודש יזהר להניח תפילין דר"ת קודם תפילת מוסף, משום שע"פ קבלה אין להניח תפילין לאחר תפילת מוסף (כה"ח סי' כה סק"ג), אבל בדיעבד אם לא הספיק להניח קודם מוסף, יניחם לאחר תפילת מוסף (מ"ב שם סק"ס).

